

INSTITUT PRO KRIMINOLOGII A SOCIÁLNÍ PREVENCI

Systémy trestní justice v Evropě a Severní Americe

SKOTSKO

**Autoři:
Alex Gibb
Peter Duff**

Překlad: I.T.C. Jan Žižka

Tento text nemá charakter oficiálního překladu, neprošel jazykovou korekturou a je určen pro studijní účely.

Neprodejné

Praha 2003

ISBN 80-7338-014-5

© Institut pro kriminologii a sociální prevenci

**Český překlad vychází s laskavým svolením vydavatele publikace
European Institute for Crime Prevention and Control , affiliated with
the United Nations – HEUNI
Helsinki, Finland,
<http://www.vn.fi/om/heuni>**

Přeloženo z anglického originálu Criminal Justice Systems in Europe and North America :
Scotland / Alex Gibb, Peter Duff. - Helsinky : HEUNI, 2002. – 112 s.
ISBN 952-5333-10-8.

Obsah

1. Demografická fakta	5
2. Ustanovení trestního práva	6
3. Ustanovení procesního práva	10
4. Soudní systém a výkon trestní justice	12
5. Základní principy trestního práva a řízení.....	13
6. Organizace vyšetřování a trestního řízení	18
6.1 Obecné otázky	18
6.2 Zvláštní otázky	20
6.3 Organizace pátrání a vyšetřování	23
6.4 Organizace orgánu státního zastupitelství.....	25
6.5 Organizace soudů	28
6.6 Advokacie a právní zastupování	32
6.7 Postavení oběti	34
7. Odsuzování a systém trestů	36
8. Podmínečné odsouzení a probace	43
9. Vězeňský systém a postpenitenciární péče	45
9.1 Organizace vězeňského systému	45
9.2 Podmínečné propuštění, udělení milosti a postpenitenciární péče.....	49
10. Plány reformy	51
11. Statistika trestných činů a trestní justice	54
12. Bibliografie.....	64
PODĚKOVÁNÍ.....	66
PŘÍLOHA 1.....	67

SYSTÉM TRESTNÍ JUSTICE VE SKOTSKU

1. Demografická fakta

1.1 K 30. červnu 1999 byl celkový počet obyvatel Skotska 5 119 200.

1.2 Nejnižší věk trestní odpovědnosti je 8 let, což je absolutní hranice. Děti ve věku mezi 8 a 16 lety mohou ve věcech závažných trestných činů být stíhány trestním soudem, ale jsou zavedena opatření k tomu, aby řízení byla méně veřejná a stresující pro obviněného. Celkový počet obyvatel, kteří dosáhli věku trestní odpovědnosti je 4 629 300, tj. přibližně 90% obyvatelstva.

1.3 Plné trestní odpovědnosti je dosaženo ve věku 16 let. Celkový počet lidí, kteří dosáhli tohoto věku je 4 342 432, tedy zhruba 85% obyvatelstva.

1.4 Pouze velice malé procento lidí, kteří bydlí ve Skotsku, se zde narodili.

1.5 Nejčastější národnosti nerodilých obyvatel jsou Angličané, Irové a Velšané (všichni jsou občany Spojeného království). Dále jsou ve velmi malé míře zastoupeny další evropské národnosti, jako např. Španělé, Němci a Italové.

1.6 Podíl obyvatel, kteří žijí v městských oblastech je zhruba 67%. Oblast je definována jako městská tehdy, má-li více než 2,1 adres trvalého bydliště na 1 ha, nebo má-li více než 0,1 adres přechodného bydliště na 1 ha.

1.7 Na jaře roku 2000 bylo ve Skotsku zaměstnáno 2 272 000 lidí, zhruba 72% obyvatel dosáhla obecně přijatého „produktivního věku“ šestnácti let. Zhruba 54% z nich byli muži. Zároveň byl počet nezaměstnaných 888 000, tj. zhruba 28% potenciální pracovní síly země. 698 000 lidí z tohoto počtu (zhruba 22% potenciální pracovní síly) nehledalo aktivně zaměstnání, přičemž hlavní důvodem byla „dlouhodobá nemoc“, „péče o rodinný dům“ a studium.

2. Ustanovení trestního práva

2.1 Skotsko je poněkud neobvyklé v tom, že na rozdíl od mnoha evropských států nemá trestní řád. Důsledkem je, že se nelze odvolat na jediné vhodné místo, kde by bylo možné nalézt *oficiální* ustanovení toho, jaké chování je ve Skotsku podstatou pro trestný čin. Tato situace je obecně vnímána jako dvousečný meč. Na jedné straně umožňuje skotskému trestnímu právu pružnost, ale na straně druhé vystavuje zákony kritice za to, že jsou méně jednoznačné a konkrétní než jiné jurisdikce.

Proto je třeba místo určení jediného písemného řádu odvolávat se na několik jiných zdrojů. Každá oblast trestního práva (resp. veškerého práva ve Skotsku) se odvozuje z těchto zdrojů, ať už jednotlivě nebo směsicí těchto elementů. Jedná se o zvykové právo (tj. precedenční právo), práce jistých „ústavních“ spisovatelů 18. a 19. století, jejichž poznatkům a názorům je přisouzen úřední statut, a konečně legislativu ve formě parlamentních zákonů, veškerou sekundární legislativu a též mimostátní legislativu, již je Skotsko vázáno.

Skotské zvykové právo je systém, který se tradičně skládá z odvěkých pravidel, jejichž původ nelze vyhledat, nebo která nemají legislativní základ. Praktičtější definicí však je, že „zvykové právo“ se vytvářelo postupně z rozhodnutí soudců vyšších soudů. V trestních záležitostech je nejvyšším soudem Vrchní justičiární soud (*High Court of Justiciary*) (dále „Vrchní soud“ (*High Court*)). Většinu základních principů stanovil Vrchní soud v 18. a 19. století, ale trestní právo se neustále mění a vyvíjí. Přestože lze zákony měnit, není dovoleno aplikovat je zpětně jako důsledek přijetí Evropské konvence o lidských právech (*European Convention on Human Rights*) (Článek 7.1) ve Skotsku (a ve Spojeném království) v roce 1998. Přesto není jasné, zda je Vrchnímu soudu znemožněno aplikovat zákony se zpětnou účinností, neboť tento soud požívá tzv. „deklaratorní pravomoc“, jež mu umožňuje „vytvářet“ nové trestné činy. Využití deklaratorní pravomoci však podléhá různým omezením, která brání jejímu zneužití. V každém případě by rozhodnutí soudu coby základní ústavní nařízení neměla být v přímém rozporu s nařízením parlamentu (další podrobnosti viz níže).

Historie skotského zvykového práva je dlouhá: jeho moderní formu přijal Vrchní soud v roce 1672, ale záznamy o jeho pravomoci sahají o mnoho století dále. Na tomto pozadí by vskutku bylo obtížné určit, která část zvykového práva je založena výhradně na soudních rozhodnutích nashromážděných během staletí. V průběhu nedávné historie systému skotského trestního práva byly takové studie v různých intervalech provedeny, a právě ze studií tohoto druhu jsou odvozeny „ústavní písemnosti“. (Samozřejmě lze polemizovat o tom, že práce ústavních spisovatelů jsou pouhou dokumentací zvykového práva té které doby, ale skutečnou hodnotou těchto písemností je formulace, analýza a diskuse o principech vytvořených ze soudních rozhodnutí).

Tím se dostáváme ke druhému zdroji skotského trestního práva. První analýzu soudních rozhodnutí provedl na konci 18. století Baron David Hume, který zdokumentoval a připomínkoval trestní právo až do roku 1797. Tato práce nazvaná *Komentář ke skotskému právu ve věcech trestných činů* (*Commentaries on the Law of Scotland Respecting Crimes*) byla aktualizována až po čtvrté vydání (vydané v roce 1844 prominentním advokátem Benjaminem R. Bellem), a je jí přisouzen „směrodatný“ statut. Tohoto statutu požívá též několik dalších děl, v nichž autoři, přestože zakládají svá pojednání na práci Humea, shromáždili následné případy a vyjádřili svůj názor na vývoj trestního zákona. Jedná se o *Základy trestního práva ve Skotsku* (*Principles of the Criminal Law of Scotland*) (1832) od Alisona a *Praktické pojednání o trestním právu ve Skotsku* (*Practical Treatise on the*

Criminal Law of Scotland) (poslední vydání v roce 1948) od Macdonalda. Tyto ústavní písemnosti zůstávají důležitým zdrojem skotského práva, a často je jako výchozí bod používají všichni, kdo chtějí stanovit zákon týkající se určitého trestného činu. Konečně Gordonovo *Trestní právo ve Skotsku (Criminal Law of Scotland)* (3. vydání z roku 2000 a 2001) nedosáhlo ještě „ústavního“ statutu, ale je nepopíratelně považováno za nejdůležitější současný text v této oblasti.

Třetím zdrojem práva ve Skotsku je legislativa, většinou ve formě parlamentních zákonů. Legislativní nařízení nepodléhají vývoji tak, jako nařízení zvykového práva, lze je novelizovat pouze následnými zákony. Znění těchto nařízení je však otevřeno interpretaci ze strany soudců, kteří je musí prosazovat, a tyto interpretace samy tvoří část zákona. Jak již bylo zmíněno, neměla by rozhodnutí soudu být v přímém rozporu s vůlí nebo rozhodnutím parlamentu, neboť z ústavního hlediska je parlament nadřazený. Jako důsledek „nadřazenosti parlamentu“ nemůže zvykové právo ovlivňovat stávající legislativu, zatímco legislativní nařízení mohou radikálně měnit zvykové právo (např. Zákon parlamentu z roku 1995 radikálně změnil zvykové právo, jež zakazovalo mužské homosexuální aktivity).

Některou legislativu vytváří orgány nebo osoby, jimž parlament ze zákona svěřil příslušnou pravomoc. Rozsah těchto pověřených pravomocí je obvykle velmi jasně definován v „mateřských“ zákonech („parent“ statutes). Existují dva hlavní typy této neparlamentní legislativy: „zákonné předpisy (statutory instruments)“ používané stále více v trestním právu ke stanovení trestných činů nezákonného obchodování apod., a „podzákonné právní předpisy (byelaws)“, které často vytváří místní orgány k regulaci místních problémů jako např. parkování nebo venčení psů v parcích. Neparlamentní legislativa požívá stejného statutu jako parlamentní legislativa, neboť pravomoc, z níž je vytvořena, je odvozena přímo z parlamentu.

Co se týká parlamentního úřadu, na začátku 18. století došlo ke sjednocení Skotska a jeho souseda Anglie Smlouvou o unii z r. 1707. Následkem byl zánik skotského parlamentu, který uzákonil velké množství trestní legislativy. To samé samozřejmě platilo o anglickém parlamentu. Předpokládalo se, že přetrvá legislativa obou parlamentů, která bude společná oběma státům nové unie. V průběhu osmnáctého století však skotská legislativa stále více zastarávala a nahrazovaly ji zákony nového parlamentu „Spojeného království“. Moderní trestní právo ve Skotsku se jen velice zřídka opírá o legislativu z dob před unii a až do roku 1998 veškerou legislativu tvořil Parlament Spojeného království v Londýně, přestože zákony, které se týkají výhradně Skotska nesou jeho název v závorkách na konci oficiálního názvu.

V roce 1998 však Spojené království prošlo procesem přenesení moci ven z Londýna, čímž došlo k vytvoření nového Skotského parlamentu v Edinburku. Skotský parlament má nyní pravomoc vydávat zákony pro určité záležitosti včetně zákonů a nařízení (vyjma problematiky určitých „vnitřních záležitostí“ Spojeného království jako např. zneužití drog a střelných zbraní). V rámci dovolených oblastí tudíž zákony Skotského parlamentu tvoří důležitou součást trestního práva, a v souladu s ústavní tradicí Spojeného království jsou opět nadřazený všem soudním rozhodnutím. Je však třeba upozornit na to, že v oblastech, ve kterých Skotský parlament nemá potřebné kompetence, zůstává nadřazenou legislativa přijata ve Westminsteru.

Je rovněž důležité povšimnout si, že Skotsko je vázáno též určitou mimostátní legislativou, jako např. legislativou Evropského parlamentu a Evropskou konvencí o lidských právech. Jedná se o jedinou situaci, kdy je nadřazenost Parlamentu oslabena.

Od roku 1945 trestní právo ve Skotsku prošlo řadou důležitých reforem zákonů, např. zákon o zrušení trestu smrti z roku 1965 (Zrušení trestu smrti (*Murder Abolition of Death Penalty Act 1965*)), „uzákonění“ mnoha sexuálních trestných činů ((Skotský) Zákon o sexuálních trestných činech z roku 1976 (*Sexual Offences (Scotland) Act 1976*)) a legalizace různých homosexuálních aktivit ((Skotský) Zákon o trestní justici z roku 1980(*Criminal Justice (Scotland) Act 1980*)). Důsledkem inovačních rozhodnutí Vrchního soudu došlo též k důležitým změnám ve zvykovém právu jako např. zrušení nařízení, že muž nemůže být obviněn ze znásilnění vlastní ženy v případě *S versus H.M.A.* 1989 SLT 469 jednoznačně kvůli změně sociálních přístupů od dob ústavních spisovatelů, a stanovení trestného činu distribuce omamných látek dětem za účelem „čichání“ v případě *Khaliq v. H.M.A.* 1984 JC 23 (opatření přijaté legislativou v Anglii a Walesu).

2.2 Důsledkem složité povahy skotského trestního práva neexistuje jediná publikace, která by právo dokumentovala jako celek. Místo toho je třeba konzultovat řadu publikací, které dohromady poskytují komplexní popis trestního práva ve Skotsku. Pro tyto účely následující seznam obsahuje hlavní texty pro každý zdroj práva.

Co se týká ústavních písemností, nejdůležitějším z nich zůstává Humův *Komentář ke skotskému právu ve věcech trestných činů*. Jak již bylo uvedeno výše, nejdůležitějším současným textem je Gordonovo *Trestní právo ve Skotsku, sv. 1 a 2*.

Aby bylo možné vysledovat vývoj zvykového práva v oblasti trestných činů, jsou rozhodnutí Vrchního soudu zveřejňována v celé řadě oficiálních protokolů o zákonech. Nejdůležitějšími jsou *Případy soudních přelíčení (Session Cases)* (nazývané JC protože trestní případy v této části každého svazku se věnují Vrchnímu justiciárnímu soudu), *Zprávy o trestních případech ve Skotsku (Scottish Criminal Case Reports)* (nazývané SCCR) a periodikum *Scots Law Times* (nazývané SLT). Tyto edice se ve velké většině překrývají, neboť pojednávají o stejných případech.

Legislativa je rovněž zveřejňována v několika formách. Nejužitečnějším zdrojem trestní legislativy jsou *Platné zákony – Oficiální zkorigované vydání (Statutes in Force – Official Revised Edition)*, které se všemožně snaží přepsat trestní – a jinou – legislativu v souladu s novelami a derogacemi. Rovněž je třeba zmínit edici *Současná ustanovení zákonů (Current Law Statutes)*. Přestože tato publikace nemá oficiální oprávnění, zůstává pro legislativu Spojeného království užitečným referenčním zdrojem. Veškerou legislativu Spojeného království oficiálně vydává Úřad pro písemnosti (*The Stationery Office*) a veškeré zákony přijaté po roce 1988 jsou k dispozici na Internetu prostřednictvím webové stránky Úřadu pro písemnosti Jejích Veličenstva (*Her Majesty's Stationery Office*) <http://www.hms.o.gov.uk>.

Kompletní bibliografické reference (včetně ISMB / ISSN) výše uvedených titulů jsou uvedeny v hlavní bibliografii na konci této publikace. V současné době neexistují překlady citovaných materiálů.

2.3 Jelikož je legislativa důležitým zdrojem skotského trestního práva, bylo by nepraktické uvádět vyčerpávající seznam obrovského počtu zákonných trestných činů. Definice těchto trestných činů jsou obsaženy v příslušné legislativě. Je možné upozornit na důležitější trestní zákony, z nichž všechny definují zákonné trestné činy, ke kterým se vztahují. Mezi ně patří Zákon o zneužití drog z roku 1971 a násl. (*Misuse of Drugs Act 1971*), Skotský zákon o sexuálních trestných činech z roku 1976 (*Sexual Offences (Scotland) Act*

1976), Zákony o silničním provozu z let 1988 a 1991 (*Road Traffic Acts 1988 and 1991*) spolu se Zákonem o porušování bezpečnosti silničního provozu z roku 1988 (*Road Traffic Offenders Act 1988*), Skotský zákon o držení nože aj. z roku 1993 (*Carrying of Knives, etc. (Scotland) Act 1993*) a Novela zákonů o střelných zbraních z let 1988 a 1994 (*Firearm (Amendment) Acts 1988 and 1994*).

3. Ustanovení procesního práva

3.1 Základním zákonem, který řídí trestní řízení je (Skotský) Zákon o trestním řízení z roku 1995 a násl. (*Criminal Procedure (Scotland) Act 1995*), který je v mnoha směrech podobný Trestnímu řádu procesnímu (*Code of Criminal Procedure*) (dále jen „Zákon z roku 1995“). Tento zákon shromažďuje právo z celé řady zdrojů pojednávajících o každém aspektu trestního řízení, a stanoví konečné stanovisko současného práva k těmto otázkám. Jelikož je jeho obsah odvozen z různých dřívějších prohlášení zákona, jeho historie je poněkud komplikovaná.

O správě zákonů a nařízení ve Skotsku před koncem 11. století toho víme pouze velmi málo. V průběhu dvanáctého a třináctého století došlo v důsledku vlivu normanského feudálního systému k pokusu o nastolení centrální vlády a následně systému trestní justice. V té době však bylo Skotsko sužováno válkou a náboženským nesouladem, přičemž tyto problémy způsobily na začátku čtrnáctého století úpadek systému a následné úplné zastavení jeho vývoje. Až do roku 1707, kdy došlo k uzavření Smlouvy o unii mezi Skotskem a Anglií, k žádnému dalšímu posunu v zákonech o trestním řízení nedošlo. Přestože legislativní moc přešla na Parlament Spojeného království, uspělo trestní řízení ve Skotsku v nezávislém vývoji a dodnes si zachovává charakter, který je velice odlišný od anglického. V poslední době došlo k zásadnímu vývoji s kořeny v zákonných ustanoveních, spíše než zvykovém právu.

Zákon z roku 1995, který byl přijat s cílem ustanovení konečného prohlášení všech aspektů trestního řízení jednak slučuje předešlé zákony o trestním řízení a jednak začleňuje (prostřednictvím příslušných novel) veškerá příslušná nařízení, která bylo dříve třeba hledat jinde. Co se týká první funkce, navazuje zákon na dvě předchozí stanovy: (Skotský) Zákon o trestním řízení z roku 1887 a (Skotský) Zákon o trestním řízení z roku 1975. Co se týká druhé funkce, celá řada článků v Zákoně z roku 1995 jsou reformulace (v případě potřeby prostř. novel) ustanovení obsažených v jiných zákonech včetně Zákona o důkazních prostředcích z roku 1965 (*Criminal Evidence Act 1965*), (Skotského) Zákona o policii z roku 1967 (*Police (Scotland) Act 1967*), (Skotského) Zákona o trestním soudnictví z roku 1980 (*Criminal Justice (Scotland) Act 1980*) a (Skotského) Zákona o věznicích a trestních řízeních z roku 1993 (*Prisoners and Criminal Proceedings (Scotland) Act 1993*).

Od svého uzákonění prošel Zákon z roku 1995 několika novelami, které byly všechny začleněny do jeho znění, a z nichž nejdůležitější jsou úpravy (Skotského) Zákona o trestném činu a trestu z roku 1997 (*Crime and Punishment (Scotland) Act 1997*), Zákona o trestných činech a porušení veřejného pořádku z roku 1988 (*Crime and Disorder Act 1998*) a (Skotského) Zákona o kauci, soudním ujednání atd. z roku 2000 (*Bail, Judicial Appointments, etc. (Scotland) Act 2000*).

Nejdůležitější reformou od roku 1945 je platné uzákonění trestního řízení – původně prostřednictvím (Skotského) Zákona o trestním řízení z roku 1975 a nyní v Zákoně z roku 1995. Důležité bylo rovněž vytvoření alternativního, obecně prospěšného přístupu k mladistvým pachatelům, kteří jsou jen zřídka soudně stíháni. Místo toho je s nimi nakládáno v rámci systému relativně neformálních „řízení o dětech (*children's hearings*)“ (viz 7.3 níže). Tento systém byl zaveden na základě doporučení Kilbrandonova výboru (*Zpráva o dětech a mladistvých, Skotsko, (Report on Children and Young Persons, Scotland) 1964, HMSO, Edinburgh*), která byla zavedena v roce 1968. Dalším vývojem byl silný nárůst případů řešených vně formálních soudních struktur převážně prostřednictvím „fixních pokut (*fixed*

penalties)“ v případech porušení pravidel silničního provozu a „finančních pokut (uvalených státním zástupcem) (*fiscal prosecutor fines*)“ v případě různých jiných méně závažných činů.

3.2 Veškerou legislativu Spojeného království oficiálně vydává Úřad pro písemnosti (*The Stationery Office*), a veškeré zákony přijaté po roce 1988 jsou k dispozici na Internetu prostřednictvím webové stránky Úřadu pro písemnosti Jeho Veličenstva (*Her Majesty's Stationery Office*) na <http://www.hmso.gov.uk>. Jak bylo vysvětleno výše, nejbližší má Skotsko k Procesnímu řádu ve (Skotském) Zákoně o trestním řízení z roku 1995 (ISBN: 0105446955).

3.3 Ačkoli je Zákon z roku 1995 odvozen z řady předcházejících zákonů a jimi ovlivněn, nahrazuje veškerou dosavadní legislativu. Proto pokud se týká následných novel, poskytuje tento zákon vyčerpávající výklad práva ve věcech trestního řízení. Ve Skotsku neexistuje formální systém správních či jiných trestných činů.

3.4 (Skotský) Zákon o dětech z roku 1995 (*Children (Scotland) Act 1995*) nyní začleňuje obecně prospěšný systém řízení o dětech (viz 3.1 výše) do obecnějšího zákona, který pojednává o většině aspektů sociálního zabezpečení dětí. Pokud trestný čin spáchá mladistvý (ve věku 16 let nebo 18 let pokud je již zařazen do systému), policie o této skutečnosti informuje zpravodaje (*Reporter*), jehož úlohou je obvykle určit, zda je potřeba na dítě uvalit nějaké opatření zahrnující povinnou péči. Pokud ano, odkáže zpravodaj dítě na řízení o dětech, kterého se účastní skupina tří speciálně školených laiků. Řízení o dětech je správní soud, nikoli soudní dvůr, a tudíž nerozhoduje o tom, zda je dítě „vinné“ ze spáchání trestného činu. V případě rozporných skutečností musí být případ postoupen soudu (více podrobností o „slyšení“ viz 7.3). Je třeba vždy brát v úvahu, že děti přichází k řízením z mnoha jiných důvodů, než je ten, že pravděpodobně spáchaly trestný čin.

V řídkých případech, kdy je trestný čin spáchaný mladistvým příliš závažný na to, aby byl vyřešen řízením o dětech, je postoupen státnímu zástupci. Postup jednání s touto menšinou mladistvých pachatelů je nastíněn v Kapitole V (Skotského) Zákona o trestním řízení z roku 1995 (podrobnosti viz 7.3).

4. Soudní systém a výkon trestní justice

4.1 Část I (Skotského) Zákona o trestním řízení z roku 1995 („Zákon z roku 1995“) vysvětluje soudní systém, podrobně popisuje jeho organizaci a jurisdikci všech trestních soudů, mezi něž patří Vrchní justičiární soud (*High Court of Justiciary*), soudy hrabství (*Sheriff Courts*) a okresní soudy (*District Courts*) (podrobnosti viz 6.5). Jedinou významnější reformou soudního systému od roku 1945 bylo vytvoření okresních soudů v roce 1975, které nahradily množství menších místních soudů, jako např. policejní soudy (*Police Courts*), městské soudy (*Burgh Courts*) aj. Tuto reformu učinil (Skotský) Zákon o okresních soudech z roku 1975 (*District Courts (Scotland) Act 1975*).

4.2 Veškerou legislativu Spojeného království oficiálně vydává Úřad pro písemnosti (*The Stationery Office*), všechny zákony přijaté od roku 1988 dále jsou k dispozici na Internetu prostřednictvím webové stránky Úřadu pro písemnosti Jeho Veličenstva (*Her Majesty's Stationery Office*) na <http://www.hms.o.gov.uk>. ISBN Zákona z roku 1995 je 0105446955. Tento zákon je k dispozici pouze v angličtině.

4.3 Ustanovení obsažená v Části I Zákona z roku 1995 jsou většinou reformulace zákonů odvozených z předešlých zákonů. Mezi ně patří (Skotský) Zákon o obvodních soudech a trestním řízení z roku 1925 (*Circuit Courts and Criminal Procedure (Scotland) Act 1925*), (Skotský) Zákon o soudech hrabství z roku 1971 (*Sheriff Courts (Scotland) Act 1971*) a (Skotský) Zákon o okresních soudech z roku 1975 (*District Courts (Scotland) Act 1975*). V každém případě Zákon z roku 1995 a násl. nyní nahrazuje všechny příslušné předešlé zákony a měl by být brán jako úplné a směrodatné vyjádření práva v této oblasti.

4.4 Právo týkající se organizace policie je nastíněno v Části II Zákona z roku 1995. Právo týkající se organizace právních zástupců je obsaženo hlavně ve (Skotském) Zákoně o právních zástupcích (*Solicitors (Scotland) Act*), zatímco nařízení týkající se advokátů pramení zejména z zvykového práva. Hlavním zdrojem zákonů týkajících se uvěznění je (Skotský) Vězeňský zákon z roku 1979 (*Prisons (Scotland) Act 1979*), ale relevantní je rovněž (Skotský) Zákon o vězních a trestních řízeních z roku 1993 (*Prisoners and Criminal Proceedings (Scotland) Act 1993*), Zákon o trestním soudnictví a veřejném pořádku z roku 1994 (*Criminal Justice and Public Order Act 1994*) a Zákon z roku 1995, Část XI. Ve Skotsku neexistuje specializovaná probační služba, příslušné funkce vykonávají obecní sociální pracovníci.

4.5 (viz 3.4 výše).

5. Základní principy trestního práva a řízení

5.1 Na začátku této kapitoly je třeba poznamenat, že Skotsko nemá Trestní řád (viz 2.1) a tudíž ani zákonné definice mnoha důležitých principů a konceptů. Trestní právo ve Skotsku v určitém smyslu neuznalo „princip zákonnosti“, neboť Vrchní soud má odjakživa pravomoc „vyhlásit“ zákon. Je možné uplatnit „deklaratorní pravomoc“ a učinit z původně nezákonného činu čin trestný, čímž je obviněný podroben obvinění. Ačkoli je možné této pravomoci využít jen za velmi omezených okolností, v současné době se používá jen zřídka a je velice často diskutována na akademické půdě, zůstává zřejmě ústavně chráněnou pravomocí Vrchního soudu.

Přijetím Zákona o lidských právech v roce 1998 Parlament Spojeného království formálně začlenil do právního řádu Spojeného království (a tudíž i Skotska) Evropskou konvenci o ochraně lidských práv a základních svobod (*European Convention for the protection of Human Rights and Fundamental Freedoms*). Tento zákon zabraňuje soudům v UK jednat jakkoli v rozporu s podmínkami Konvence. Článek 7 Konvence implicitně chrání jedince před retroaktivní aplikací trestního práva. Vzhledem k přímému uplatnění tohoto článku u soudů v UK se zdá, že deklaratorní pravomoc je tedy ponechána poněkud nejistá pozice. Otázku, zda je tato pravomoc stále kompetentní, ponechává parlament či soudy bez odpovědi.

5.2 Trestní právo ve Skotsku netřídí formálně trestné činy podle závažnosti. Nejbliže této klasifikaci je skotské právo při definici dvou různých forem trestního řízení. Jedná se o „zjednodušené (*summary*)“ a „formální (*solemn*)“ řízení. První z nich je vhodné u méně závažných trestných činů a teoreticky (ne-li ve skutečnosti) je pružnější, rychlejší a relativně neformální. Pokud jde případ k soudnímu přelíčení, přisedí mu jeden soudce, buď soudce hrabství nebo laický soudce (někdy dva laičtí soudci) bez poroty. Naproti tomu formální řízení (neboli řízení „na základě obžaloby“) je vhodné pro závažnější trestné činy a je delší (teoreticky) a přísněji řízené procesními nařízeními. Soudní procesy tohoto typu jsou vždy projednávány před porotou a soudcem hrabství nebo soudcem Vrchního soudu.

Bylo by však nesprávné tvrdit, že rozdíl mezi zjednodušeným a formálním řízením vytváří pevnou hranici mezi trestnými činy. Většinu trestných činů proti zvykovému právu lze řešit buď zjednodušeným nebo formálním řízením, a i když některé zákonem definované trestné činy určují, které řízení bude aplikováno, mnohé tak nečiní. Pokud existuje možnost volby, pak rozhodnutí o výběru řízení náleží státnímu zástupci.

Ve skotském trestním právu neexistují formální klasifikace ani co se týká seskupování trestných činů podle typů. Při dokumentaci skotského trestního práva však komentátoři a právníci spisovatelé tradičně a příhodně využívají alespoň *nějaký* způsob dělení trestných činů. Nejčastějším způsobem je seskupení trestných činů na základě důležitých rysů, které se zdají mít společné. Je tedy možné seskupit trestné činy pod hlavičkou např. „Trestné činy proti osobě (*Crimes Against the Person*)“, „Trestné činy nepoctivosti (*Crimes of Dishonesty*)“, „Sexuální trestné činy (*Sexual Offences*)“ atd. Ústavní spisovatelé jako např. Hume obecně věnovali každému trestnému činu samostatnou kapitolu, a pouze některé seskupili pod jednu hlavičku (např. vražda (*murder*), úmyslné zabití (*culpable homicide*) a jiné trestné činy klasifikované pod obecnou hlavičkou „zabití“).

Stalo se normou, že čistě pro statistické účely (např. sledování trendů trestné činnosti) se činnosti v rozporu s trestním právem dělí na „trestné činy (*crimes*)“ a „přečiny (*offences*)“

a dále se dělí do skupin podle typu trestného činu v rámci každé kategorie. Je třeba poznamenat, že veškerá taková dělení se používají pouze z důvodu administrativní příhodnosti, a nemají jakýkoli právní základ.

5.3 Minimální věk trestní odpovědnosti podle skotského právního řádu je osm let, a žádná osoba mladší tohoto věku nesmí být obžalována ze spáchání přečinu. Mezi osmi a šestnácti lety věku může být pachatel stíhán trestním soudem, ale je obvyklejší odkázat dítě k řízení o dětech (viz 3.4 výše).

5.4 Jelikož Skotsko nemá Trestní řád, nelze v jeho rámci uchovávat koncepty jako např. absolutní odpovědnost. Trestní právo ve Skotsku však skutečně zná pojem absolutní odpovědnosti, jak bude probrán v následujícím odstavci.

5.5 Obecným pravidlem ve skotském trestním právu je, že aby byl obviněný seznán vinným ze spáchání trestného činu, musí projevit úmysl. Existuje však celá řada zákonem upravených přečinů, jejichž spáchání dává základ „absolutní odpovědnosti (*strict liability*)“. Z důvodu velkého množství souvisejících zákonných ustanovení není možné uvést vyčerpávající seznam takových přečinů, ale je třeba upozornit na tři nejdůležitější oblasti výskytu absolutní odpovědnosti. První z nich jsou přestupky proti bezpečnosti silničního provozu, jež řídí Zákon o silničním provozu z let 1988 a 1991 (*Road Traffic Acts of 1988 and 1991*), a Zákon o porušování bezpečnosti silničního provozu z roku 1988 (*Road Traffic Offenders Act 1988*). Druhou oblastí jsou různé trestné činy zahrnující použití útočných zbraní, jež řídí (Skotský) Zákon o držení nožů, atd. z roku 1993 (*Carrying of Knives, etc. (Scotland) Act 1993*) a určitá ustanovení (Skotského) Trestního zákona (Konsolidace) z roku 1995 (*Criminal Law (Consolidation) (Scotland) Act 1995*), jež sloučil určitá ustanovení obsažená v dřívějším (Skotském) Zákoně o občanské vládě z roku 1982 (*Civic Government (Scotland) Act 1982*). Třetí oblastí je řada drogových trestných činů, které řídí převážně Zákon o zneužití drog z roku 1971 (*Misuse of Drugs Act 1971*) a jeho následné novely a sekundární legislativní opatření.

5.6 Ve Skotsku mohou určité nefyzické „právnícké“ osoby být obviněny z omezeného počtu trestných činů. Určité obchodní organizace – zejména společnosti zapsané v obchodním rejstříku – jsou ve skotském právním řádu brány jako formální právnícké osoby (nebo „*personae*“) složené z lidí, kteří je vlastní, řídí, nebo jsou jimi zaměstnáni. Následně mohou tyto právnícké osoby být obviněny, stíhány nebo obžalovány z trestných činů stejným způsobem, jako fyzické osoby. Obecně jsou hranice firemní odpovědnosti dány na základě praktických a pojmových hledisek. Jinými slovy pokud je prakticky možné, aby nefyzická osoba „spáchala“ trestný čin, může tato právnícká osoba být podrobena trestnímu řízení. Samozřejmě toto tvrzení platí i naopak, aby bylo možné nalézt důležité vymezení (i když nepřímé) pro trestné činy, které mají ve svém popisu specifický úmysl, např. „nestoudně neslušné chování“. Společnost (nebo jiná nefyzická osoba) nemůže projevit kvalitativní rys „nestoudnosti“, a proto by takové obvinění bylo nekompetentní.

5.7 V současné době skotské trestní právo právně uznává tři základy ospravedlnění, které vylučují spáchání trestného činu. Samozřejmě existují zvláštní nařízení, která je třeba dodržovat a omezení aplikovatelnosti takovýchto obhajob. Základem ospravedlnění je „zákonná oprávněnost (*lawful authority*)“, „nutná obrana (*self-defence*)“ a „nezbytnost (*necessity*)“. Je třeba poznamenat, že všechny výše uvedené případy jsou obhajoby zvykového práva a v souladu s tradicí skotského trestního práva je každý případ rozhodován na základě vlastních skutkových podstat.

Na zákonnou oprávněnost se odvolává v případě, kdy se dá říci, že obžalovaný zastával určitou funkci nebo statut, který mu uděloval oprávnění k jednání, jehož se dopustil. Příkladem je situace, kdy policejní důstojník zastřelí ozbrojeného a nebezpečného uprchlíka. Tuto obhajobu je možné žádat u celé řady okolností, ale vždy podléhá určitým omezením, jako např. přiměřenost použité síly a absence možných alternativních řešení.

Na nutnou obranu se odvolává v případě, kdy je možné říci, že obžalovaný jednal s cílem obrany vlastní osoby nebo života, nebo v menší míře obrany života jiných. Použití této obhajoby řídí velice přísná pravidla, obzvláště pokud obžalovaný spáchal zabití. Ohrožení obžalovaného musí být bezprostřední, jednání musí být nezbytné a úměrné danému ohrožení, a je zde povinnost každého využít jakýchkoli přiměřených prostředků ústupu nebo útěku předtím, než se rozhodne jednat jakkoli trestným způsobem.

Na nezbytnost se odvolává v případě, kdy jednání obviněné osoby bylo nezbytné pro splnění vyššího veřejného zájmu nebo k ochraně vlastního prospěchu. Na první případ se jako základ pro obhajobu obecně shlíží přívětivěji. V obou případech platí omezení, jako např. že v případě spáchaného činu neexistovala přiměřená alternativa.

Skotské trestní právo též právně uznává celou řadu jiných obhajob, které prý dané chování „omlouvají“. Zásadním rozdílem mezi ospravedlněním a omluvami je, že ospravedlnění se soustředí na činy, které obviněný spáchal, zatímco omluva se soustředí na jeho odpovědnost. Jinými slovy omluvy nečiní chování oprávněným, ale popírají trestní odpovědnost obviněného. Příkladů obhajoby pomocí „omluvy“ je mnoho a zahrnují například nepřičetnost nebo nátlak ze strany třetí osoby.

5.8 U stíhání trestných činů proti zvykovému právu neexistuje promlčení, takže obviněný může být stíhán bez ohledu na to, jak dlouhá doba uplynula od doby spáchaní domnělého trestného činu. Je však třeba uvést, že je na uvážení soudce odmítnout pokračování ve stíhání v případě, kdy se odložení původního řízení považuje za nespravedlivé vůči obviněnému. Co se týká zákonem upravených trestných činů, podrobnosti o uplatněném promlčení a začátku promlčecí doby podává příslušná legislativa. Pokud není stanoven konkrétní časový limit, pak platí obecný časový limit pro stíhání v trvání šesti měsíců od data údajného spáchaní trestného činu.

Avšak poté, co řízení začalo, uplatňují se různé dlouhé promlčecí lhůty. V případě závazných případů musí proces začít do jednoho roku ode dne, kdy byl obviněný poprvé předvolán před soud, a do 110 dnů pokud je dotyčný ve vazbě (viz 6.2.4). U zjednodušených případů neexistuje ekvivalent pro pravidlo jednoho roku, ale pokud je obviněný ve vazbě, musí proces začít do 40 dnů ode dne, kdy byl dotyčný poprvé předvolán k soudu (viz 6.2.4).

5.9 Jak již bylo řečeno, Skotsko nemá formální Trestní řád. Diskuse o dělení na obecné a specifické části jsou proto pro skotský systém trestní justice irelevantní.

5.10 Z důvodu komplexní povahy skotského trestního práva se definice trestných činů objevují (někdy v mnoha variantách) v precedenčním právu, statutárním právu a právních spisech Skotska. Definice uváděné v této studii jsou tudíž odvozeny z celé řady zdrojů, ale kde to bylo možné, uvedli jsme formálně uznávanou definici.

5.10a) Právní definicí vraždy, jež je obecně přijata ve Skotsku je definice uvedená ústavním spisovatelem Macdonaldem: „vraždu tvoří jakýkoli úmyslný čin způsobující zničení života, ať již s úmyslem zabití nebo projevující tak podlou nedbalost, jež naznačuje zvrácenou povahu jednající bez ohledu na následky“ (*Criminal Law*, str. 89).

5.10b) Méně závažný čin úmyslného zabití nemá jednu jednoduchou definici. Uplatňuje se velmi obecně, zahrnuje jakékoli zabití lidské bytosti, za něž by pachatel měl být trestně odpovědný (vyjma vraždy a jiných jasněji definovaných zabití). Úmyslné zabití zahrnuje: 1) napadení s následkem smrti, kdy obviněný neprokazuje nezbytný úmysl zabít nebo podlou nedbalost z hlediska rizika úmrtí, 2) zranění způsobené nedbalostí během nezákonného jednání, ale bez zlého úmyslu způsobit jakoukoli újmu, 3) zranění způsobené nedbalostí během *jakéhokoli* činu, nebo jak uvádí Hume „[v případě, kdy] je uplatněn trest, ačkoli k vraždě dojde při provádění zákonného činu, pokud dojde k výrazné nedbalosti a neuváženosti, nebo nedostatku řádné pozornosti a obezřetlosti při provádění daného činu“ (*Commentaries*, str. 233) a 4) v případě, kdy přijatá „omluva“ (viz 5.7) např. provokace nebo snížená odpovědnost sníží závažnost činu z vraždy na zabití.

5.10c) Přestože ve skotském trestním právu neexistuje „oficiální“ specifikace loupeže, lze ji definovat jako zmocnění se a držení věci jiného silou nebo proti vůli dotyčného. Tato definice je založena na spisech Macdonalda (*Criminal Law*, str. 39) a rozšířena o názory vyjádřené v řadě závažných případů, např. *O'Neill versus Advokát Jejího Veličenstva (O'Neill v. Her Majesty's Advocate)* 1934 JC 38. Tato definice přesně a heslovitě vyjadřuje definici trestného činu tak, jak je obecně přijata.

5.10d) Trestný čin napadení má ve skotském trestním právu velmi obecnou definici. Definice nejčastěji přijímaná soudy je Macdonaldova definice (*Criminal Law*, str. 115), jež jednoduše stanoví, že napadení lze definovat jako útok na jinou osobu. V rámci této definice není nezbytnost utrpeného zranění, a soud rozhodl, že napadení mohou tvořit výhrušná gesta „postačující k vyvolání paniky“ (viz *Atkinson versus Advokát Jejího Veličenstva (Atkinson versus Her Majesty's Advocate)* 1987 SCCR 534). Plivání bylo rovněž soudně označeno jako podstata napadení (*James Cairns* (1837) 1 Swin. 597), jakož i ostříhání vlasů ženě, která spala (*Charles Sweeney* (1858) 3 Irv. 109).

V souladu se skotským právním řádem mohou být napadení v mnoha směrech přisouzeny přitěžující okolnosti. Obecně je lze rozdělit do čtyřech skupin. První skupina se týká základního úmyslu, jež obviněný údajně měl v době napadení. Příklady uváděné Humem zahrnují napadení s úmyslem zabití, napadení s úmyslem znásilnění, a napadení s úmyslem oloupení. Druhý typ přitěžujících okolností je tvořen okolnostmi, za nichž bylo napadení spácháno, např. použití střelné zbraně nebo útok ze strany obviněného v domě oběti. Za třetí je napadení násilné z důvodu neslušného chování obviněného, např. při napadení ženy, kdy se obviněný pokouší o sexuální hrátky (povšimněte si však, že „nemravné napadení“ není pouhou formou násilného napadení, ale úplně formálním druhem trestného činu). Za čtvrté mohou následky napadení zapříčinit přitěžující okolnosti například tehdy, vede-li napadení k „ohrožení života“ nebo „vážnému ublížení na zdraví“.

5.10e) Přijatá definice krádeže ve skotském právním řádu je zmocnění se a držení věci jiného bez jeho souhlasu, kdy si je obviněný vědom toho, že věc patří jiné osobě a má v úmyslu dotyčného o tuto věc nebo její využití připravit. Přestože opět neexistuje „oficiální“ definice, je tato obecně přijatá terminologie založena na ústavních spisech Macdonalda (*Criminal Law*,

str. 16). Dále je rozšířena o názory jiných právních komentátorů a o názory vyjádřené v mnoha směrodatných případech (např. *Carmichael versus Black* 1992 SCCR 709).

Trestnému činu krádeže lze přisoudit četné přitěžující okolnosti, ale jsou dvě specifické situace, kdy nejčastěji dochází k přitěžujícím okolnostem. První je „vloupání do domu (*housebraking*)“, kdy zloděj vstoupil do „uzavřené a uzamčené budovy (*Shut and fast building*)“ (abychom použili Humovu definici) a následně spáchá krádež. „Vloupání do domu (*housebreaking*)“ platí pro jakoukoli budovu. Druhý případ je označován jako „otevření dobře uzamčených míst (*opening of lockfast places*)“ a spáchá jej obviněný v případě otevření určitých zamčených předmětů, jako např. trezorů, truhel a skříní.

6. Organizace vyšetřování a trestního řízení

6.1 Obecné otázky

6.1.1 Veškerá trestní stíhání ve Skotsku zahajuje státní zastupitelství. Řídí je Lord advokát (*Lord Advocate*) (jeden z ministrů vlády) a jeho zástupce Solicitor General (*Solicitor General*). Lord advokát jmenuje několik členů Skotské advokátní komory (*Scottish Bar*), kteří jednají jako zástupci advokátů (*Advocates Depute*). Těmto vyšším soudním činitelům se souhrnně říká Královská rada (*Crown Counsel*). Jejich úlohou je jednak vést soudní řízení u Vrchního soudu, kde dochází k přelíčení nejzávažnějších případů, a radit v různých kategoriích případů místním státním zástupcům, označovaným Procurator Fiscals. Většinu trestních řízení provádí místní státní zástupci nebo jejich zástupci (*deputies*) místně u soudu hrabství (*Sheriff Court*) nebo okresního soudu (*District Court*). Přestože je ve Skotsku teoreticky možné, aby bylo zahájeno formální privátní trestní řízení (u závažných případů), je k tomu potřeba povolení Lorda advokáta nebo Vrchního soudu, a v praxi k němu dochází jen velmi zřídka. Ve dvacátém století došlo pouze ke dvěma případům privátních trestních řízení, posledním byl případ *Advokát Jejeho Veličenstva versus Sweeney (H.M. Advocate v. Sweeney)* 1983 SLT 48 (podrobnosti k systému trestního stíhání viz 6.4).

Státní zástupce (*Procurator Fiscal*) je rovněž zodpovědný za vyšetřování trestných činů, ale v praxi je tento úkol přidělen policii. Ačkoli policie má při vyšetřování trestných činů široké pole působnosti, i nadále zodpovídá státnímu zástupci a musí dodržovat nařízení vydaná státním zastupitelstvím. Navíc je úloha policie omezena na vyšetřování. Policie nemůže rozhodovat o tom, zda jsou výsledky vyšetřování dostatečným základem pro trestní stíhání či nikoli. Tuto pravomoc má pouze a jedině státní zástupce (*Procurator Fiscal*). Při poskytování pomoci v těchto rozhodnutích je třeba, aby policie zpracovala výsledky vyšetřování do zprávy, kterou předkládá státnímu zástupci. Důkazy potřebné k použití u soudu shromažďuje policie v průběhu vyšetřovacích fází případu. Aby tyto důkazy mohly být připuštěny před soud, je třeba dodržovat různá pravidla řízení (podrobnosti o organizaci policie viz 6.3).

Proces trestní justice ve Skotsku je ve své podstatě sporný (*adversarial*). Ve většině případů se záležitost řeší bez soudního řízení, obviněný dozná svou vinu buď při prvním předvolání k soudu nebo častěji při následném slyšení ve fázi přípravného řízení. Pokud se prokáže nutnost soudního řízení, jsou soudu jednoduše předloženy důkazy, svědci poskytnou ústní výpověď, a jsou předloženy veškeré věcné důkazy, jako např. ukradené zboží nebo vražedná zbraň. Veškerá rozhodnutí týkající se předložení důkazů uskutečňují příslušní právní zástupci, tj. právní zástupce obžaloby nebo obhajoby. Soudce nemá žádné předchozí znalosti o případu, a nehraje žádnou úlohu při určování jaké důkazy budou soudu předloženy. Možnost obžaloby a obhajoby předkládat soudu důkazy se řídí různými pravidly o průkaznosti důkazů.

Svědci jsou předvoláváni dle uvážení právních zástupců. Obecně lze vyslechnout každého, kdo má k dispozici relevantní důkaz. Je třeba poznamenat, že koncept „relevance“ je ve skotském důkazním právu velice úzce specifikován (viz 6.2.9). Rovněž svědci musí být kompetentní. Nekompetentní svědci jsou osoby, které např. kvůli svému nízkému věku nebo duševní neschopnosti nejsou schopni rozlišit mezi pravdou a lží, nebo pochopit závažnost soudního řízení. Je též vhodné připomenout, že obviněný nesmí být nucen k předložení důkazů. Choť obviněné(ho) je pro všechny strany kompetentním svědkem, ale nesmí být

nucen(a) k poskytnutí důkazů proti své(mu) choti, pokud ovšem není sám/sama obětí trestného činu, který vedl k obžalobě. Otázky kladou střídavě právní zástupci obou stran, přičemž každý z nich se nejprve táže vlastních svědků. Soudce obecně nesmí klást otázky, ale může tak učinit pro vyjasnění nejasných záležitostí, pokud ovšem tyto záležitosti původně přednesl jeden z právních zástupců.

Při zjednodušeném soudním řízení – tj. v méně závažných případech bez poroty (viz 6.5 níže) po vyslyšení všech důkazů soudce (soudce hrabství nebo laický smírčí soudce) určuje rozsudek. Ve formálním řízení – tj. v závažných případech soudce (buď soudce Vrchního soudu nebo hlavní soudce hrabství) informuje porotu o příslušných právech, porota se poté bez soudce odebere do ústraní, kde rozhodne o rozsudku. Poté, co se obviněný dozná k vině, nebo (méně často) je po skončení procesu shledán vinným, vyslyší soudce vyličení skutečností ze strany obhajoby známé jako „obrana s cílem snížit výši trestu“ (*plea in mitigation*) a poté vynese rozsudek. Pokud se obviněný doznal, předchází vynesení rozsudku krátké prohlášení ze strany státního zastupitelství shrnující skutečnosti případu. Je třeba poznamenat, že porota nehraje žádnou roli při určování rozsudku, její funkcí je určit vinu nebo nevinu obviněného.

6.1.2 Proces trestní justice ve Skotsku nerozeznává formálně koncept „přípravného řízení“ (*pre-trial phase*). V netechnickém slova smyslu by tento pojem mohl zahrnovat veškeré činnosti, ke kterým dochází před soudním řízením. Z tohoto pohledu má přípravné řízení obecně obžalovací (*accusatorial*) nebo sporný (*adversarial*) charakter, ale historicky zahrnovalo též určité formy řízení, jež byly spíše vyšetřovací (*inquisitorial*) povahy. Nejlepším příkladem je soudní vyšetřování obžalovaného v přípravné fázi formálního řízení. Z pohledu historie se jednalo o příležitost obviněného učinit prohlášení soudci hrabství včetně např. vlastní verze událostí, vysvětlení svého chování atd. Tento aspekt byl velmi důležitý až do roku 1898, neboť do té doby nebyl obviněný považován za kompetentního svědka při vlastním procesu. Následně došlo k oslabení významu soudního šetření v přípravném řízení a moderní forma tohoto řízení, jež se příliš často nepoužívá, se od původní formy značně liší. V dnešní době toto šetření (pokud k němu dojde) řídí státní zástupce v přítomnosti soudce hrabství, a přestože jsou zachovány některé aspekty vyšetřovací povahy, jako celek je řízení sporné.

6.1.3 Jak již bylo uvedeno výše, veškeré činnosti, které se provádí před soudním procesem se považují za fázi přípravného řízení. Fáze přípravného řízení zahrnuje různé etapy jako např. vyšetřování policií, soudní vyšetřování obviněného, přípravné řízení jako např. předběžné nebo první „shromáždění“ (*diets*) (skotský výraz pro termín soudního řízení nebo předvolání k soudu), podání zvláštní obhajoby, a předběžné řízení. Dá se říci, že fáze „přípravného řízení“ končí přesně začátkem samotného soudního procesu, tj. tehdy, když je povolán první korunní svědek (*Crown witness*). Je třeba zdůraznit, že většina případů je ukončena dávno před procesní fází, obvykle doznáním viny obviněného, ale někdy i tím, že státní zastupitelství od případu upustí.

6.1.4 Procesní fáze skotského trestního řízení má striktně sporný charakter. Jak již bylo uvedeno výše, nemá na začátku soudního řízení soudce o případu žádné znalosti. Je řada na žalobci a obhájci, aby předložili své důkazy, rozhodli se, které svědky povolají, jaké budou klást otázky atd. Úlohou soudce je dohlížet na průběh řízení a neangažovat se přespříliš při vyslychání svědků. Soudce je oprávněn klást otázky, ale pouze proto, aby došlo k vyjasnění nejasností nebo dvojznačností, jež právní zástupci uspokojivě nevyřeší. Soudce rovněž smí klást jakékoli otázky, které jsou v daném případě relevantní, ale této pravomoci se využívá

velmi opatrně, a pouze pokud je to nezbytné. V případě sporu mezi protistranami ohledně příslušných právních norem soudce o této záležitosti rozhodne. Vyskytne-li se např. otázka přípustnosti určitého důkazu nebo kompetence svědka, rozhoduje o těchto záležitostech soudce. V případě procesu s porotou dává soudce porotě pokyny o příslušném hmotném právu (*substantive law*) (např. definice vraždy nebo pojetí provokace). Znovu je třeba zdůraznit, že většina trestních stíhání končí přiznáním viny, takže není třeba soudního procesu.

6.1.5 Skotský systém trestní justice nerozeznává instituci vyšetřujícího soudce. Důkazy proti obviněnému shromažďuje a předkládá státní zástupce. Pokud státní zástupce požaduje soudní nařízení nebo chce obviněného poslat zpět do vazby, řeší tento požadavek běžný člen soudní moci, tj. osoba, jež se zabývá běžnou soudní praxí řízení procesů, vynášení rozsudků atd.

6.1.6 Trestní právo a řízení není v současné době ve Skotsku uzákoněno. Většina procesního práva je obsažena ve (Skotském) Zákoně o trestním řízení z roku 1995 (dále jen „Zákon z roku 1995“), přičemž tento zákon se nejlépe podobá skotskému právnímu řádu (viz 3.1 výše). Tento zákon se dělí na následující části:

- I. Trestní soudy: Jurisdikce a pravomoci
- II. Funkce policie
- III. Kauce
- IV. Návrh na zahájení řízení
- V. Děti a mladiství
- VI. Duševní porucha
- VII. Formální řízení (tj. *závažné případy*)
- VIII. Odvolání z formálního řízení
- IX. Zjednodušené řízení (tj. *méně závažné případy*)
- X. Odvolání ze zjednodušeného řízení
- XI. Skotská revizní komise trestních případů
- XII. Ukládání trestů
- XIII. Důkazy
- XIV. Různé

6.2 Zvláštní otázky

Zatčení a vazba během přípravného řízení

6.2.1 Až na několik výjimek má právo na vzetí do vazby výlučně policie, jež jedná z pověření státního zástupce. V této fázi skotské právo rozeznává mezi dvěma konkrétními opatřeními: „vazba“ (*detention*) (§ 13 a 14 Zákonu z roku 1995) a zatčení (*arrest*).

Právo na vzetí do vazby má pouze policie. Má-li policejní pracovník přiměřené podklady pro podezření osoby z páchání nebo spáchání trestného činu, může dotyčného požádat o prokázání totožnosti, poskytnutí adresy trvalého bydliště, a může dotyčného požádat o vysvětlení okolností, které ho vedly k podezření. Osobě zadržené tímto způsobem musí být sděleno, proč je zadržena, a že neuposlechnutí příkazů policisty je trestným činem. Podezřelý může být odveden na policejní stanici a umístěn do vazby. Po vypršení šesti hodin musí být zadržovaný buď propuštěn na svobodu nebo zatčen.

Zatčení může následovat po vazbě nebo i bez ní. K zatčení může dojít na základě zatykače i bez něj, a nařízení pro jednotlivé postupy se mírně liší. V jádru obou postupů však spočívá

zásada, že osoba vykonávající zatčení (obvykle policista) nesmí překročit hranice jemu svěřených pravomocí.

Po zatčení musí být obviněný předveden před soud (obvykle místní soud hrabství) a to následující den jeho zasedání. Soud poté obvykle nařídí obviněnému proces, i když záležitost může být jednoduše odročena. V druhém případě, je-li obviněný ve vazbě, platí pro případy formálního a zjednodušeného řízení trochu jiná nařízení. V případě formálního řízení musí být obviněný do osmi dnů předveden zpět před soud k nařízení soudního procesu (nebo propuštění). V případě zjednodušeného řízení musí být obviněný předveden zpět před soud do sedmi dnů (není-li zvláštní příčiny k jinému postupu), a případ může být znovu odročen, avšak pod podmínkou celkové časové lhůty 21 dnů od prvního předvolání k soudu, neboť po vypršení této lhůty musí být obviněný buď podroben trestnímu řízení nebo propuštěn. Při každém předvolání k soudu musí soud vzít v úvahu záležitost propuštění na kauci. Po plném nařízení soudního procesu (tj. za předpokladu, že obviněný ještě nedoznal vinu) může soud poslat obviněného zpět do vazby až do doby konání soudního procesu, anebo ho propustit na kauci (Část III Zákona z roku 1995). V praxi má důležitou úlohu při rozhodování o tom, zda má být obviněný propuštěn na kauci státní zástupce, neboť pokud nemá proti uplatnění kauce žádné námítky státní zástupce, soud obvykle propuštění na kauci povolí. Musí se dodržovat velmi přísné časové limity co do délky, po kterou smí být obviněný držen ve vazbě před začátkem soudního procesu (viz 6.2.4 níže). Obviněný je oprávněn požádat o propuštění na kauci při každém předvolání před soud, a poté co je plně nařízen soudní proces, může se proti odmítnutí této žádosti odvolat (viz 6.2.7).

6.2.2 V souladu se Zákonem z roku 1995 je právním předpokladem pro zadržení v délce do šesti hodin důvodné podezření policisty, že dotyčný spáchal, nebo se nachází v procesu páčání trestného činu, jež je trestán odnětím svobody. Obviněný může být zatčen bez soudního příkazu z podobných důvodů, které se týkají určitých typů trestných činů popsanych v Zákoně z roku 1995 (§ 21), a v rámci zvykového práva má policie obecné a volně definované pravomoci k zatčení podezřelého pro spáchání trestného činu nebo pokud se pachatel snaží o útěk. Pokud byl vydán soudní příkaz k zatčení podezřelého, nebude mít policie potíží dokázat, že došlo k naplnění právních předpokladů pro zatčení. Jak bylo uvedeno výše, musí být po zatčení obviněný co nejdříve předveden před soud, a při prvním předvedení musí soud zvážit, zda obviněnému udělit propuštění na kauci. Soud může z různých důvodů propuštění na kauci zamítnout, například proto, že má podezření, že obviněný se bude snažit narušit vyšetřování státního zástupce, spáchá další trestný čin, skryje se před spravedlností, nebo že vzhledem k povaze trestného činu je v zájmu spravedlnosti propuštění na kauci neudělit.

6.2.3 Jak již bylo uvedeno, rozhodne po zatčení soudce hrabství o tom, zda bude obviněný podroben vazbě v rámci přípravného řízení. Pokud obviněný požádá o propuštění na kauci, musí soud žádost vyřídit do 24 hodin poté, co byla podána. Pokud tak soud neučiní, bude obviněný osvobozen. Obviněný je oprávněn odvolat se proti zamítnutí soudu ve věci propuštění na kauci. Proti propuštění na kauci se může odvolat státní zastupitelství, v kterémžto případě obviněný zůstává ve vazbě, ale odvolání musí do 72 hodin projednat Vrchní soud, jinak musí být obviněný propuštěn (viz 6.2.5).

6.2.4 V případě formálních řízení kdy je obviněný držen ve vazbě, musí soudní proces začít do 110 dnů ode dne, kdy byl obviněnému nařízen soudní proces (§ 65 Zákona z roku 1995). V případě zjednodušených řízení, je-li obviněný ve vazbě, musí soudní řízení začít do 40 dnů od prvního předvolání obviněného k soudu na základě obžaloby (§ 147). V obou případech

může soud na žádost státního zástupce nebo obviněného tuto lhůtu prodloužit. Pokud dojde k porušení těchto lhůt, musí být obviněný propuštěn a ve věci příslušných obvinění nesmí být zahájena další řízení.

6.2.5 Jak již bylo uvedeno výše, musí být obviněný po zatčení předveden před příslušný soud, a to následující den, kdy soud zasedá. V této fázi musí soud na základě vyslechnutí všech skutečností ze strany státního zástupce i obhajoby rozhodnout, zda bude obviněný propuštěn na kauci. Poté musí v případě formálních řízení do 8 dnů dojít k plnému nařízení soudního procesu, a v případě zjednodušených řízení musí být obviněný předveden zpět před soud každých 7 dní v celkové délce 21 dní, dokud není plně podroben soudnímu procesu. Při každém předvolání k soudu je možné záležitost propuštění na kauci znovu zvážit. Poté co je obviněnému nařízen soudní proces, může požádat soudce hrabství o propuštění na kauci. Ten musí žádost posoudit do 24 hodin (Zákon z roku 1995, § 23). Obviněný se může odvolat k Vrchnímu soudu proti odmítnutí ze strany soudce hrabství ve věci propuštění na kauci, a státní zástupce se může odvolat proti rozhodnutí udělení obviněnému propuštění na kauci. V tomto případě musí být odvolání vyřešeno do 72 hodin, jinak bude obviněný osvobozen (§ 32).

6.2.6 Při schvalování trestu odnětí svobody u obviněného, který doznal vinu nebo byl shledán vinným musí soud zohlednit veškerou dobu, kterou strávil obviněný ve vazbě během čekání na soudní proces. Obvykle je tato doba od celkové délky trestu odečtena.

Odvolání

6.2.7 (Viz 6.5.6)

Nepřítomnost obžalovaného

6.2.8 Obecně musí být obviněný přítomen při vlastním procesu, i když má tato zásada některé výjimky. Za prvé v případě, kdy obviněný maří konání nebo pokračování v procesu, může soud nařídit jeho nepřítomnost při přelíčení. Soud může poté pokračovat v procesu v nepřítomnosti obviněného. Pokud není obviněný zastupován právním zástupcem, musí soud právního zástupce určit. Za druhé v případě, kdy obviněný podá při procesu doznání nepřičetnosti, může soud projednávat spor v nepřítomnosti obviněného, pokud je nepraktické nebo nevhodné, aby byl přítomen.

Důkazy

6.2.9 Skotské trestní právo rozpoznává několik běžných důkazních principů, jako např. presumpci neviny (*presumption of innocence*), výsadu proti sebeobvinění (*privilege against self incrimination*) a právo mlčet (*right to silence*). Stejně jako v jiných systémech jsou tyto principy do určité míry vymezeny v praxi, a nedávné začlenění Evropské konvence o lidských právech (*European Convention of Human Rights ECHR*) do skotského práva vedlo ke značným debatám a ke zdokonalení těchto a souvisejících předpisů. Na podrobnější úrovni je vhodné shrnout některé z hlavních konceptů ve skotském důkazním právu, především důkazní břemeno, dostatečnost, relevantnost, váhu, přípustnost, a přinutitelnost svědků.

Stejně jako v jiných sporných systémech náleží důkazní břemeno státnímu zástupci, který musí citovat dostatečné důkazy, aby prokázal žalobu proti obviněnému „nade vši pochybnost (*beyond reasonable doubt*)“⁴. Je třeba poznamenat, že skotské právo vyžaduje

potvrzení žaloby proti obviněnému, což znamená, že hlavní složky trestného činu musí být prokázány pomocí dvou důkazů z nezávislých zdrojů. Jinými slovy důkaz jednoho očitého svědka nemůže být nikdy natolik „dostačující“, aby prokázal žalobu – i když soud tomuto svědkovi naprosto věří, musí existovat nějaký jiný důkaz proti obviněnému, ať už se jedná o forenzní důkaz, přiznání nebo svědectví jiného svědka. V některých případech může důkazní břemeno náležet obviněnému, často tehdy, tvrdí-li soudu nějaké skutečnosti na svoji obhajobu nebo pokouší-li se vyvrátit domněnku založenou na skutečnostech, které stanovil státní zástupce. Například obviněný, který tvrdí, že je nepřičetný nebo duševně nemocný musí tuto skutečnost prokázat. V tomto případě musí být skutečnosti, které se obviněný snaží prosadit, prokázány pouze „po důkladném zvážení pravděpodobností (*on the balance of probability*)“, což je méně obtížná zkouška než „nade vši pochybnost (*beyond reasonable doubt*)“.

Základním požadavkem pro jakýkoli důkaz, který má být předložen u soudu je jeho „relevantnost“. Relevantnost je spíše otázkou právní kvalifikace než skutkové podstaty – tj. to co laik považuje za relevantní nemusí za relevantní považovat zákon. Vhodným příkladem je důkaz předchozích obvinění, jež se obecně považují za irelevantní. Obecně je vyloučen odvozený (*collateral evidence*) nebo vzdálený důkaz (*remote evidence*) vyjma případů, kdy charakter předchozích událostí souvisí s aktuálním trestným činem. Nepřímý důkaz (*circumstantial evidence*) může být relevantní, a pokud má dostatečnou váhu, může sám o sobě prokázat trestní případ. Váha jakéhokoli důkazu je otázkou skutkové podstaty – jinými slovy je zcela na osobě, která vynáší rozhodnutí (ať už se jedná o porotu nebo soudce), aby na základě všech dalších okolností daného případu určila význam každého důkazu.

Důkaz musí být rovněž přípustný. Je třeba odlišit přípustnost od relevantnosti, neboť i důkaz, který je vysoce relevantní, může být pokládán za nepřípustný. Vhodným příkladem je důkaz, který byl pořízen nezákonně, např. nezákonným sledováním nebo domovními prohlídkami, nebo důkaz, který je bezcenný nebo klamný, např. důkaz z druhé ruky, který je obecně ve skotském právu nepřípustný (ačkoli existují výjimky).

Jak bylo uvedeno výše (6.1.1), kompetence a přinutitelnost svědků se řídí určitými pravidly.

6.3 Organizace pátrání a vyšetřování

6.3.1 Ve Skotsku je osm geograficky formálních policejních složek (*police forces*) a každá z nich pokrývá odlišnou část země. Tyto složky nezapadají přesně do 32 správních oblastí (*council areas*), jejichž prostřednictvím dochází k výkonu funkcí místní samosprávy. V právním smyslu je každá z 32 správních oblastí policejním orgánem (*police authority*) pro svou oblast, ale tam kde (zcela obvykle) oblast policejní složky zahrnuje více než jednu správní oblast, je většina funkcí policejního orgánu delegována na společné policejní rady.

Kromě těchto osmi policejních sborů ve Skotsku působí řada dalších policejních složek. Většinou jsou zákonem ustanovené a byly vytvořeny pro působení v určité oblasti, nebo pro zvláštní účely. Příkladem je policejní sbor Ministerstva obrany (*Ministry of Defence police force*), Britská dopravní policie (*British Transport Police*), a Policie královských parků (*Royal Parks Constabulary*). Je třeba uvést, že policie ve Skotsku nemá na starosti clo, výběr spotřební daně, imigrační kontrolu nebo provoz vězeňských zařízení. Tyto oblasti mají na starosti oddělené státní orgány.

Ačkoli mezi organizací a strukturou osmi hlavních skotských policejních složek existují podstatné rozdíly, některé rysy mají společné. Každý sbor řídí vrchní konstábl (*Chief Constable*), který působí v policejním ústředí (*Force Headquarters*). Asistuje mu zástupce vrchního konstábla (*Deputy Chief Constable*) a (v případě potřeby) jeden či více asistentů vrchního konstábla (*Assistant Chief Constable*). Zástupce vrchního konstábla jedná v nepřítomnosti vrchního konstábla. Obecnou úlohou zástupce vrchního konstábla je zodpovědnost za dodržování disciplíny a asistence při obecném strategickém vedení daného sboru. Asistenti vrchního konstábla obecně vykonávají řadu funkčních úloh v rámci policejní oblasti. Typickými úkoly jsou personální řízení, finance, komunikace a provoz včetně řízení provozního plánování (veřejný pořádek, zvládání davů (*crowd control*) atd.) a řízení podpůrných služeb (jednotka psů (*dog branch*), jednotka podvodního vyšetřování (*underwater search unit*), vzdušná obrana (*air support*) atd.).

Obecně policejní ústředí zahrnuje několik speciálních a podpůrných jednotek, jež může řídit asistent vrchního konstábla (*Assistant Chief Constable*). Policejní ústředí může mít dopravní oddělení, které zodpovídá za rutinní kontrolu hlavních silnic a dálnic. Dopravní oddělení může též obsahovat služby specialistů v řízení dopravy, prevenci a vyšetřování dopravních nehod. Policejní oblasti jsou dále děleny na řadu dílčích jednotek nazývaných divize nebo dílčí divize. Každou oblast v závislosti na její velikosti, počtu obyvatel a geografické povaze obecně řídí policisté hodnosti od vrchního inspektora (*Chief Inspector*) po vrchního policejního důstojníka (*Chief Superintendent*). Každá oblast má jednu nebo více policejních stanic.

Odpovědní policejní úředníci divizí a dílčích divizí mají obecně celkovou provozní odpovědnost za svou oblast a jsou přímo podřízeni Provoznímu oddělení policejního ústředí (*Force Headquarters Operation Department*), které obvykle řídí asistent vrchního konstábla (*Assistant Chief Constable*). Divizní oblasti jsou obvykle dále děleny do funkčních jednotek nazývaných rajóny (*beats*). Obvykle tyto rajóny (obzvláště jsou-li umístěny v městských oblastech) hlídají pěší strážníci (*foot patrol officers*) se zálohovou nouzovou podporou vozidel dílčí divize. Policejní úředníci pracují na směny v rámci dobře organizované skupiny. Každou skupinu vede vedoucí jednotky (*Section Sergeant*), na kterého dohlíží inspektor (*Inspector*). V oblastech s nízkou hustotou obyvatelstva, nebo kde je pokrytá oblast velká (obvykle venkovské rajóny) je k zajištění adekvátního pokrytí jednomu konstáblu poskytnuta dopravní obslužnost. Tento konstábl nebude obecně kontrolován stejně nepřetržitě jako jeho kolega, který má na starost městský rajón. V mnoha ohledech na sebe takový konstábl dohlíží sám, a může si dokonce stanovit vlastní pracovní dobu, pokud je ovšem zajištěna ochrana všech oblastí.

6.3.2 Policie požívá značných pravomocí ve vyšetřování trestných činů, ale zodpovídá státnímu zastupitelství. Policejní úředníci jsou agenti zákona, nikoli policejního orgánu nebo ústřední vlády. Jako takoví mohou být stíháni v souvislosti s jakýmkoli trestným činem spáchaným při výkonu svých povinností, a mohou být souzeni za občanskoprávní delikty. Rovněž podléhají Policejnímu disciplinárnímu řádu (*Police Disciplinary Code*).

Řízení skotských policejních sil spočívá v trojstranném uspořádání skotských ministrů na úrovni státní vlády, příslušných policejních orgánů na úrovni místní vlády a vrchního konstábla. Skotští ministři se zabývají obecnou organizací, správou a provozem policejních sborů a zodpovídají parlamentu. Policejní orgány spravují jednotlivé policejní sbory a právně zodpovídají za zajištění adekvátního a výkonného policejního sboru. Vrchní konstábl je ze zákona zodpovědný za jmenování policejních úředníků jednotlivých sborů a za dohled nad

disciplinárními postupy všech úředníků až po hodnost vrchního superintendanta (Chief Superintendent).

Na policejní sbory dohlížejí Policejní inspektoři Jeho Veličenstva (*Her Majesty's Inspectors of Constabulary*), kteří pod vedením skotských ministrů každoročně navštěvují policejní sbory a zjišťují stav jejich výkonnosti. Zprávy těchto inspektorů jsou zveřejněny a k dispozici pro obecnou kontrolu.

6.3.3 Při stanovení politiky disponuje vrchní konstábl značnou mírou autonomie. Tato pravomoc však podléhá řadě omezení. Především je vrchní konstábl povinen dodržovat veškerá (zákonná) nařízení Lorda advokáta (*Lord Advocate*), příslušných (ve smyslu jurisdikce) vrchních soudců hrabství (*Sheriff Principal*) nebo místních státních zástupců (*Procurator Fiscals*), která se týkají trestných činů a trestního stíhání. Vrchní konstábl je dále povinen předkládat policejnímu orgánu výroční zprávu o dohledu nad svou policejní oblastí. Vrchní konstábl též musí brát na vědomí směrnice vydávané skotskou vládou v souvislosti s novou legislativou, a reagovat na administrativní, ekonomické a sociálně-politické konzultační materiály vydávané skotskou exekutivou.

6.3.4 Jak již bylo vysvětleno výše, jsou rozličné policejní sbory ve Skotsku řízeny a kontrolovány místně. Díky této decentralizační politice je jen velmi málo státních orgánů pro prosazování zákonů, které existují pouze za účelem konkrétní funkce. Místo toho si jednotlivé policejní sbory vytvářejí své vlastní specializované orgány zaměřené na konkrétní otázky relevantní pro danou oblast, za kterou sbory odpovídají. Mnohé sbory mají například protidrogové oddělení (*Drug Squad*), oddělení pro majetkovou trestnou činnost (*Fraud Squad*) a oddělení zaměřené na krádeže aut (*Stolen Vehicle Squad*). Dalším příkladem tohoto vnitřního dělení je oddělení pro vyšetřování domácího násilí, oddělení pro vyšetřování případů sexuálního obtěžování, rasově motivovaných trestných činů a rasových otázek.

Kromě výše uvedených existuje několik překlenovacích organizací s celostátní působností. Jedná se o Protidrogový úřad (*Drug Enforcement Agency*), Britskou dopravní policii (pro oblast Skotska) (*British Transport Police (Scotland)*), a ochránce zákona (*Crimestoppers*) – charitativní organizaci, kterou do značné míry provozuje policie proto, aby občané mohli anonymně hlásit jakékoli podezřelé okolnosti nebo poskytovat informace o trestných činech místnímu policejnímu sboru.

6.4 Organizace orgánu státního zastupitelství

6.4.1 Státní zastupitelství ve Skotsku řídí Lord advokát (*Lord Advocate*) - vládní zmocněnec, a jeho zástupce *Solicitor General*, rovněž vládní pověřenec. Alespoň jeden z těchto zákonných činitelů (*Law Officers*) je vždy poslancem (nyní spíše skotského parlamentu než jeho britské obdoby). Ze správního a finančního hlediska provozuje státní zastupitelství administrativní oddělení Královského soudu (*Crown Office*) a řídí ho královský úředník (*Crown Agent*), který je podřízený Lordu advokátovi (*Lord Advocate*). Státní zástupce je většinou prokurátor z povolání (*career prosecutor*), který se na tuto hodnost vypracoval v rámci výkonu služeb ve státním zastupitelství.

Lord advokát jmenuje jako zástupce advokátů (*Advocates Depute*) několik členů Skotské advokátní komory (*Scottish Bar*). Těmto vyšším právním úředníkům se kolektivně říká Královská rada (*Crown Counsel*). Jejich úlohou je jednak vést soudní řízení u Vrchního

soudu, kde dochází k přelíčení nejzávažnějších případů, a radit v různých kategoriích případů místním prokurátorům. Většina trestních řízení se koná u soudu hrabství (*Sheriff Court*) nebo okresního soudu (*District Court*), a v těchto případech Lord advokát jedná prostřednictvím místních státních zástupců označovaných jako *Procurators Fiscal*. V městských i venkovských oblastech Skotska působí 49 státních zástupců. Jejich kanceláře se zabývají klientelou různé povahy i velikosti: ty nejmenší přijímají do 1 000 hlášení o trestné činnosti ročně, zatímco největší z nich jich zpracovávají okolo 80 000. V některých menších kancelářích je státní zástupce jediným právně kvalifikovaným členem personálu, zatímco v největší kanceláři (v Glasgow) je okolo 60 dalších právně kvalifikovaných státních zástupců známých jako asistenti (*assistant fiscals*) a zástupci (*depute fiscals*), a téměř 400 administrativních úředníků.

6.4.2 Prakticky veškerá trestní stíhání provádí jménem Lorda advokáta členové státního zastupitelství – buď zástupci prokurátorů u Vrchního soudu nebo státní zástupci rozhodující o trestním stíhání (nebo jejich zástupci) u nižších soudů. Malou část zákonem stanovených trestných činů může projednávat jiný státní orgán stanovený v legislativě, např. Úřad pro clo a spotřební daně (*Customs and Excise*) nebo výchovný orgán, ale v praxi se i těchto trestných činů ujímá státní zástupce. U závažnějších trestných činů je možnost privátního trestního řízení, ale tyto případy vyžadují souhlas Lorda advokáta (ředitele skotského státního zastupitelství) nebo Vrchního soudu, a jsou velmi řídké. (viz 6.1.1).

V trestních případech je státní zástupce „předsedou instance (*master of the instance*)“ a tudíž určuje obvinění, a u kterého soudu bude případ projednáván. Některé trestné činy – především vražda a znásilnění – musí projednávat Vrchní soud, ale obecně státní zástupce vybírá místo soudního řízení vhodné vzhledem k závažnosti trestného činu se zvláštním přihlédnutím k odsuzovacím pravomocím jednotlivých soudů. Tudíž na rozdíl od jiných jurisdikcí nemá obviněný v tomto směru žádné pravomoci, a nemůže např. požadovat, aby jeho případ projednávala porota.

Po vznesení obžaloby se nejdůležitější aspekt pravomoci státního zastupitelství vztahuje k projednávání přiznání viny neboli „přiznání viny v některých bodech obžaloby (*plea bargaining*)“. Převážná většina obžalob končí přiznáním viny spíše než soudním procesem, a mnohá přiznání jsou výsledkem dohody mezi obhajobou a státním zastupitelstvím. Přiznání viny ve Skotsku obvykle doprovází projednávání obvinění, např. výměnou za doznání viny může státní zástupce snížit obvinění z napadení s úmyslem zabít jiného (*assault to the danger of life*) (napadení s přitěžujícími okolnostmi) na obvinění z napadení s úmyslem způsobit těžké ublížení na zdraví (*assault to severe injury*) (rovněž napadení s přitěžujícími okolnostmi, ale méně závažné). Přestože je tento typ vyjednávání ve Skotsku naprosto zákonný, je vysoce neformální a zcela v diskreční pravomoci státního zástupce.

6.4.3 Nejdůležitějším aspektem systému státního zastupitelství ve Skotsku je jeho absolutní nezávislost – statut, který byl dlouho zřizován a často zdůrazňován. Státní zastupitelství funguje na principu účelnosti, tzn. rozhodnutí o tom, zda zahájit trestní stíhání nebo ne je ponecháno volnému uvážení, a státní zástupci jednájí dle vlastního názoru ve „veřejném zájmu“. Státní zastupitelství se nemusí za své aktivity zodpovídat policii, soudům nebo zainteresovaným osobám, a nemusí ani dokládat důvody pro svá rozhodnutí. Zodpovídá pouze parlamentu, a to prostřednictvím Lorda advokáta (*Lord Advocate*). Ve většině případů jedná místní státní zástupce sám (*local prosecutor fiscal*), ale v závažnějších nebo obtížnějších případech zasahuje Královská rada (*Crown Counsel*).

Povaha pravomocí ponechaných volnému uvážení, kterých požívá státní zastupitelství, ztěžuje jejich sledování a kontrolu. Lord advokát je teoreticky zodpovědný parlamentu, ale v praxi, pokud nedojde ke zřejmému zneužití moci, parlament tyto záležitosti s největší pravděpodobností nebude otvírat. Význam nezávislosti státního zastupitelství nařizuje, aby tento orgán nebyl zodpovědný jinému vnějšímu orgánu. Existují však určité vnitřní i vnější kontrolní mechanismy ponechané diskreční pravomoci státního zastupitelství. Co se týká vnitřních kontrolních mechanismů, využívá administrativní oddělení Královského soudu (*Crown Office*) dva druhy. Za prvé administrativní oddělení Královského soudu vydává nařízení a směrnice pro státní zástupce ve věcech postupů a nakládání s případy. Za druhé se jedná o požadavek, aby kanceláře státních zástupců rozhodujících o trestním řízení administrativnímu oddělení Královského soudu předkládaly podrobné měsíční statistiky o nakládání s případy.

Externích kontrolních mechanismů je jen velice málo. Obecně nemají ti, kdo jsou nespokojeni s rozhodnutím státního zastupitelství (ať už se jedná o obviněného nebo oběť) mnoho možností na odvolání. Obvykle to jediné, co dotčený může udělat, je požádat státního zástupce (*procurator fiscal*) nebo administrativní oddělení Královského soudu (*Crown Office*), aby rozhodnutí přehodnotili, v kterémžto případě bude rozhodnutí obvykle přezkoumávat nadřízený toho, kdo toto rozhodnutí vydal. Existují však i jiné cesty dovolání se odpovědnosti státního zastupitelství. Pokud jde o nespokojenou oběť, je zde právo na privátní trestní řízení, ačkoli to se týká jen případů projednávaných v rámci formálního řízení a vyžaduje souhlas Lorda advokáta nebo Vrchního soudu (viz 6.1.1). Obviněný má možnost namítnout u soudu, že rozhodnutí administrativního oddělení Královského soudu o zahájení trestního stíhání bylo „nespravedlivé“, ale v praxi má tento pokus velmi malou šanci na úspěch. Je zde též nepatrná možnost poškozeného žádat soudní přezkoumání rozhodnutí státního zastupitelství. Ve Skotsku tento případ nemá precedens, a převažuje názor, že takovéto opravné opatření není možné (na rozdíl od Anglie).

6.4.4 Jako výsledek značné volnosti v rozhodování, jíž státní zástupci rozhodující o trestním stíhání tradičně disponují, směli vždy místo obžaloby přijmout alternativní opatření. Snaha o levnější a účinnější řešení trestních případů spolu s určitými dobročinnými ohledy vedla k vytvoření mnoha alternativ tradiční obžaloby.

Bez soudního řízení (*No proceedings*)

Možnost řešit daný případ „bez soudního řízení“ tu byla vždycky. Státní zastupitelství trestní případ proti obviněnému jednoduše opustí bez jakýchkoli dalších následků pro dotčeného.

Varování (*Warning*)

Pokud je třeba něco více než řešení „bez soudního řízení“, ale není potřeba plného trestního stíhání, může být obviněnému vydáno varování, a to buď písemně nebo osobně ze strany státního zástupce, který může nařídit, aby se obviněný za tímto účelem dostavil do jeho kanceláře. Bez ohledu na způsob komunikace je obviněnému sděleno, že jeho chování bylo nepřijatelné, a pokud se bude opakovat, dojde k trestnímu stíhání. Poněvadž obviněný nemá možnost popřít chování, z něhož byl obviněn, nebere se přijetí varování jako přiznání k trestnému činu. Varování je však založeno do záznamů státního zástupce (*procurator fiscal*).

Odklon od trestního stíhání (Diversion)

Státní zástupce může rovněž obviněnému nabídnout odklon od trestního stíhání s tím, že se dotyčný podrobí péči úřadu sociální práce, psychiatrickému pozorování, nebo se zúčastní programu odškodnění či zprostředkování mezi spornými stranami. V současné době dochází k odklonu v malém, ale přesto rostoucím počtu případů.

Pevná pokuta (*Fixed penalty*)

Systém pevných pokut za dopravní přestupky umožňuje státním zástupcům nabídnout údajným pachatelům zaplacení pokuty ve výši 24 nebo 48 liber bez nutnosti trestního stíhání nebo projednání u soudu. Obviněný může skutečnosti zpochybnit a nechat případ projednat soudně. Přijetí pevné pokuty uložené státním zástupcem rozhodujícím o soudním řízení (*procurator fiscal*) se počítá jako přiznání trestného činu. Tento proces je třeba odlišit od podobných programů pevných pokut, které ukládá policie a dopravní strážníci (*traffic wardens*) za méně závažné přečiny (např. nezákonné parkování). V rámci druhého programu se případ nikdy nedostane ke státnímu zástupci, pokud obviněný nechce tvrzení zpochybnit.

Finanční pokuta (*Fiscal fine*)

Pokuta státního zástupce, nebo „finanční pokuta“ jak je známa ve Skotsku funguje podobně jako pevná pokuta. Uplatňuje se u méně závažných, jiných než dopravních přečinů, např. narušování klidu, krádež v obchodě, a močení na veřejných místech. Na rozdíl od pevné pokuty se však nepovažuje za přiznání trestného činu, přestože obviněný je oprávněn trváním na soudním řízení a prohlašováním nevinou uložení této pokuty zpochybnit. Státní zástupci jsou oprávněni ukládat pokuty v rozmezí 25 až 100 liber.

6.5 Organizace soudů

6.5.1 Ve Skotsku jsou tři trestní soudy: Vrchní justiciární soud (*High Court of Justiciary*), soud hrabství (*Sheriff Court*), jež může zasedat formálně (tj. s porotou) nebo zjednodušeně (tj. bez poroty), a okresní soud (*District Court*). Obecně může každý z těchto soudů být soudem první instance, ale veškerá odvolání projednává Vrchní soud.

Nejnižší vrstvou trestního soudu ve Skotsku je okresní soud (*District Court*), který funguje na základě zjednodušeného řízení (používaného u méně závažných trestných činů). Jurisdikce pro různé okresní soudy souvisejí s hranicemi okresů místní správy. U projednávání méně závažných trestných činů přisedí jeden nebo dva laičtí smírčí soudci (*Lay Justices of Peace*), a asistuje jim právně kvalifikovaný úředník. Jejich maximální pravomoc odsouzení je 60 dnů odnětí svobody. Kvůli množství práce má okresní soud v Glasgow dva právně kvalifikované placené soudce (*Stipendiary Magistrates*), kteří jsou oprávněni ukládat stejné tresty jako soudce hrabství (*Sheriff*) při zjednodušeném řízení. Státním zástupcem u okresního soudu je státní zástupce označovaný jako *Procurator Fiscal*.

Druhou vrstvou je soud hrabství (*Sheriff Court*). Skotsko je rozděleno do šesti oblastí (*sheriffdoms*). Každá z nich (vyjma Glasgow) má několik soudů hrabství (*sheriff courts*) převážně v hlavních městech oblasti. Každá oblast má svého vrchního soudce hrabství (*Sheriff Principal*) a několik soudců, kteří působí u různých soudů hrabství (*sheriff courts*) (vytíženější soudy mají více než jednoho soudce hrabství – např. Glasgow jich má 10). Tito soudci jsou soudci na plný úvazek a vybírají je zkušení zástupci Lorda advokáta nebo členové Skotské advokátní komory (*Scottish Bar*). Většinu trestních případů ve Skotsku projednávají soudy hrabství (*sheriff courts*). U trestních procesů může předsedat hlavní soudce hrabství

s porotou nebo bez ní. Pokud je kauza stíhána v rámci „formálního (*solemn*)“ řízení, které je určeno pro závažnější trestné činy, předsedá soudce hrabství s porotou a maximální trest, který může udělit, je odnětí svobody na 3 roky. Pokud se soudce hrabství domnívá, že jeho pravomoci pro uložení trestu jsou neadekvátní, může případ odvolat k rozhodnutí Vrchního soudu. Pokud je případ projednáván v rámci „zjednodušeného (*summary*)“ řízení, které je určeno pro méně závažné trestné činy, předsedá soudce hrabství bez poroty a maximální výše trestu, kterou může obecně udělit, je uvěznění v délce 3 měsíců (ačkoli za jistých okolností může být maximální délka až 6 měsíců, a jeden nebo dva zákonem stanovené trestné činy dokonce stanoví trest odnětí svobody na 12 měsíců). Státním zástupcem u hlavního soudu hrabství je státní zástupce (*procurator fiscal*) a to bez ohledu na to, zda je soudní proces projednáván v rámci formálního nebo zjednodušeného řízení.

Nejvyšším soudem ve Skotsku je Vrchní justičiární soud (*High Court of Justiciary*). Skládá se z nevyššího soudce (*Lord Justice General*), nejvyššího soudního úředníka (*Lord Justice Clerk*) (tj. nejvyššího soudce v trestních záležitostech) a okolo 25 soudců vrchního soudu. Tito soudci tvoří též vyšší civilní soud ve Skotsku – Nejvyšší civilní soud (*Court of Session*). Vrchní soud je soudem první instance pro nejzávažnější případy, a vraždu a znásilnění nelze stíhat u jiného soudu. Vrchní soud zasedá v Edinburku, ale jako soud první instance Vrchní soud neustále navštěvuje i další skotská města a může soudit trestné činy spáchané kdekoli ve Skotsku. Soudním procesům u Vrchního soudu předsedá jediný soudce s porotou. Obžaloby u Vrchního soudu vede zástupce advokáta (*advocate depute*), člen Královské rady (*Crown Counsel*) jmenovaný Lordem advokátem (*Lord Advocate*) (viz 6.4.1).

Vrchní soud zasedá též jako Odvolací trestní soud (*Court of Criminal Appeal*), který projednává veškerá trestní odvolání od jakéhokoli soudu včetně Vrchního soudu, ať už se jedná o odvolání proti obvinění, rozsudku nebo oběma. Veškerá odvolání jsou projednávána před soudem (obvykle 3 soudců) v Edinburku (viz 6.5.2).

6.5.2 Jak bylo vysvětleno výše, může případ na první instanci projednávat kterýkoli ze tří trestních soudů ve Skotsku. Je třeba připomenout, že rozhodnutí o tom, který soud bude daný případ projednávat, je na uvážení státního zástupce rozhodujícího o soudním řízení (*procurator fiscal*) (viz 6.4).

Ve věcech trestních odvolání má potřebnou jurisdikci pouze Vrchní soud. Odvolání jsou projednávána v Edinburku soudci Vrchního soudu, kteří zasedají jako Odvolací trestní soud (*Court of Criminal Appeal*) (podrobnosti o odvolacích řízeních viz 6.5.6). Sněmovna lordů (*House of Lords*) nemá v trestních kauzách ve Skotsku žádnou jurisdikci. Avšak od začlenění Evropské konvence o lidských právech do skotských zákonů má ve Skotsku i celém Spojeném království poslední slovo ve stanovení, zda došlo k porušení některých ustanovení Soudní výbor tajné rady (*Judicial Committee of the Privy Council*) (v podstatě Sněmovna lordů). Z toho důvodu několik odvolání souvisejících se skotským trestním řízením projednávala v minulosti Tajná rada (*Privy Council*).

6.5.3 Případy u okresních soudů nebo hlavních soudů hrabství musí být obecně projednávány u soudu, který zodpovídá za okres nebo správní jednotku, ve které byl trestný čin spáchan. Výjimkou je případ, kdy by projednávání kauzy před tímto soudem poškozovalo obviněného nebo způsobilo zásadní potíže. Okresní soud má jurisdikci pouze v zjednodušených (méně závažných) případech, zatímco soud hrabství má jurisdikci v zjednodušených i formálních (závažnějších) případech. Vrchní justičiární soud (*High Court*

of Justiciary) může soudit trestné činy spáchané kdekoli ve Skotsku a má výhradní jurisdikci v projednávání nejzávažnějších trestných činů. Vrchní soud projednává případy pouze formálním řízením, a má jedinou jurisdikci v případech trestního odvolání. Sněmovna lordů nemá v trestních případech ve Skotsku žádnou jurisdikci (ale Soudní výbor tajné rady má jurisdikci ve věcech domnělého porušení Evropské konvence o lidských právech).

6.5.4 Obecně lze říci, že trestní kauzu na první instanci projednává jediný soudce nebo soudce hrabství v zjednodušeném řízení, nebo soudce hrabství a porota, nebo soudce a porota ve formálním řízení. Někdy bude u okresního soudu případ projednávat více než jeden soudce. Odvolání jsou předávána Vrchnímu justiciárnímu soudu, který zasedá jako Odvolací soud, a bude je projednávat soud složený ze tří nebo více soudců. V minulosti se vyskytly případy, kdy se sešel celý soud, ale ačkoli neexistuje oficiální maximální hranice počtu soudců, kteří mohou případ projednávat, není pravděpodobné, že by se v současnosti takový případ opakoval. (V jednom nedávném případě byl svolán soud devíti soudců, aby přezkoumal precedenční rozhodnutí učiněné sedmi soudci).

6.5.5 Skotský systém trestní justice rozlišuje dvě formy účasti laiků: soudní funkce, kterou vykonávají smírčí soudci (*Justices of Peace*) u okresního soudu a funkce porot složených z 15 laiků vybraných náhodně z volebního registru u soudů hrabství a u Vrchního soudu.

Soudce jmenuje ministr (*Secretary of State*) a vykonávají funkci podobnou té, kterou vykonává soudce hrabství, když předsedá případu projednávanému zjednodušeným řízením. Smírčí soudce rozhoduje o skutkové podstatě i právní kvalifikaci (*arbiter of fact and law*), a zodpovídá za vyřešení případu prostřednictvím určení viny a popř. odsouzení obviněného. Soudcům pomáhá právně kvalifikovaný úředník. Jurisdikce okresního soudu se obecně omezuje na nejméně závažné trestné činy. Pravomoci uložit trest, které mají soudci, jsou omezeny na finanční pokuty do výše 2 500 liber a tresty odnětí svobody v délce do 60 dnů.

Ve Skotsku je možný soudní proces vedený porotou laiků, ačkoli obviněný na takový proces nemá „právo“, protože rozhodnutí o tom, jaký druh řízení bude uplatněn a tedy i zda se procesu bude účastnit porota, vydává státní zástupce (*procurator fiscal*) (viz 6.4.2). Pokud při formálním řízení dospěje případ k soudnímu procesu, je porota povinná. V případě, kdy má dojít k takovému procesu, bude sestavena porota z 15 lidí ze seznamu způsobilých porotců, kteří jsou svoláni k možnému výkonu služby. Způsobilí porotci jsou náhodně vybíráni z volebního registru v oblasti, kde bude případ projednáván. Ve Skotsku bylo zrušeno právo „námitky proti porotci (*right of peremptory challenge*)“, na základě níž může obžaloba i obhajoba bez udání důvodu odmítnout až tři porotce. Výsledkem je, že porotci mohou být odmítnuti pouze na základě prokázání právoplatného důvodu, nebo pokud se strany shodnou, že dotyčný je jako porotce nevhodný.

Úlohou poroty je rozhodovat o skutkové podstatě (*arbiter of fact*). Úlohou soudce je „vést“ porotu k právní kvalifikaci a k tomu, jak by měla řádně dojít k výroku na základě skutečností, o kterých se domnívají, že byly stanoveny. Ve skutečnosti je však tento proces daleko složitější, a porotci jsou nevyhnutelně ovlivněni ohledy, jež daleko přesahují ty, jež vytyčil soudce ve svém nařízení. Tak jako ve většině jiných relevantních jurisdikcí porota vyhlásí „obecný výrok“ a může tak v praxi ignorovat přísnou literu zákona tím, že vyhlásí jakýkoli výrok, aniž by musela uvést důvody.

Porota ve Skotsku má k dispozici tři výroky: vinen (*guilty*), nevinen (*not guilty*) a poněkud neobvyklý výrok neprokázaný (*not proven*). Druhé dva výroky vedou ke zproštění viny obviněného, který nesmí být znovu souzen za stejné obvinění. Výrok neprokázaný se má

rovnat „podřadnému zproštění viny (*second class acquittal*)“. Většina výroků je přijata. Neexistuje pravidlo minimálního konsensu tak jak se objevuje v mnoha jiných justičních systémech, k usvědčení stačí pouhá většina osmi. K dosaženému výroku není třeba předkládat žádné důvody.

6.5.6 Veškerá odvolání jsou směřována Vrchnímu justičnímu soudu (*High Court of Justiciary*) (zasedajícímu z moci odvolací) bez ohledu na to, který soud případ projednával na první instanci. Odvolání prochází „sítím“, kdy před samotným odvolacím řízením jeden soudce určí, zda jsou vznesené námitky opodstatněné. Pokud je v této fázi odvolání zamítnuto, může se odvolatel proti tomuto rozhodnutí odvolat. Existují různé formy odvolacích řízení v závislosti na tom, zda se zpochybněné rozhodnutí vztahuje k průběžnému bodu nebo konečnému výsledku případu. V krajní situaci, kdy neexistuje zákonem stanovený nebo zvykový právní prostředek proti danému rozhodnutí, je možné odvolat se k *nobile officium* Vrchního soudu. Jedná se o pravomoc, jež umožňuje Vrchnímu soudu učinit po právu tam, kde neexistuje jiný právní prostředek. Vrchní soud však tuto pravomoc neuplatňuje příliš často.

Osoba shledána vinnou se může odvolat proti obvinění, proti uloženému rozsudku nebo proti obvinění a rozsudku. Státní zástupce se rovněž může odvolat proti obvinění a/nebo rozsudku, ale nemůže se odvolat proti zproštění viny udělenému porotou. V druhém případě může zřídka následovat „rozhodčí doložka Lorda advokáta (*Lord Advocate's Reference*)“, v níž státní zástupce v právní otázce nesouhlasí s rozhodnutím nebo nařízením procesního soudce. Pokud je však odvolání potvrzeno, nemá vliv na zproštění viny, ale jednoduše stanoví právní precedens do budoucna. Žaloba se zřídka odvolává proti rozsudku, dochází k tomu pouze v případech, kdy je trest považován za příliš mírný.

Je nezbytné poznamenat, že v případě odvolání nedochází k opětovnému projednání kauzy, ani k obecnému přehodnocení důkazů. Jinými slovy Vrchní soud nesoudí znovu původní kauzu a rovněž nevyslýchá svědky (jedinou výjimkou je případ, kdy se objeví nový důkaz, který nebyl předložen při původním procesu; Vrchní soud může takový důkaz vyslechnout a určit, zda má být zahájen nový soudní proces). Obecně se Vrchní soud omezuje na přezkoumání otázek řádného procesu a spravedlivosti řízení, jež vedlo k usvědčení obviněného.

Ve formálních případech je jediným základem pro odvolání skutečnost, že došlo k justičnímu omylu (*miscarriage of justice*). V praxi lze pod tuto hlavičku zahrnout různé důvody, nejčastěji ten, že porota měla nedostatečné důkazy k usvědčení nebo že soudce vedl porotu nesprávným směrem. Je třeba poznamenat, že je rovněž možné podat odvolání na základě skutečnosti, že se objevil nový důkaz, který nebyl při původním procesu k dispozici. Při řešení odvolání proti obvinění může Vrchní soud: potvrdit výrok poroty, nebrat zřetel na výrok poroty a zrušit obvinění, ponechat stranou výrok poroty a nahradit ho opraveným výrokem, nebo ponechat stranou výrok poroty a udělit oprávnění k zahájení nového trestního stíhání, které povede k obnovenému řízení. Jak bylo uvedeno výše, odvolání proti obvinění ob stojí pouze na procesních důvodech, kdy nedochází k přelíčení případu. Při řešení odvolání proti rozsudku může Vrchní soud potvrdit rozsudek, nebo ho zrušit a uložit jiný, který může být přísnější nebo naopak mírnější.

Ve zjednodušených případech se může obviněný odvolat z důvodu justičního omylu, přičemž tento důvod v praxi zahrnuje nejrozumnější podrobnější důvody. Metoda odvolání proti obvinění (nebo obvinění a rozsudku) je prostřednictvím „tvrzené skutkové podstaty případu

(*stated case*)“, kdy procesní soudce uvede fakta, která shledal a vznesl určité otázky vůči Vrchnímu soudu. Tento dokument doprovází veškeré relevantní postřehy procesního soudce včetně názorů na důkazy, svědky atd. Při řešení odvolání prostřednictvím tvrzené skutkové podstaty případu může Vrchní soud: postoupit případ se svými názory a nařizením zpět nižšímu soudu, potvrdit výrok nižšího soudu, nebrat zřetel na výrok nižšího soudu a buď zrušit obvinění nebo výrok nahradit opraveným výrokem, nebo ponechat výrok nižšího soudu stranou a udělit oprávnění k zahájení nového trestního řízení, které povede k obnovenému řízení. Při řešení odvolání proti rozsudku může Vrchní soud potvrdit rozsudek nebo ho zrušit a uložit jiný, který může být přísnější nebo naopak mírnější.

Státní zástupce se může (pouze v zjednodušených případech) odvolat proti zproštění viny na základě právní otázky. Děje se tak prostřednictvím tvrzené skutkové podstaty případu, a během odvolacího řízení je možné předložit nový důkaz. V případě přijetí odvolání proti zproštění viny může Vrchní soud usvědčit a odsoudit obviněného, postoupit případ nižšímu soudu s nařízením k usvědčení a odsouzení obviněného, nebo připojit své názory a postoupit případ nižšímu soudu.

6.5.7 Skotský systém trestní justice uznává velice silný precedenční systém. Rozhodnutí Vrchního soudu v jeho odvolací pravomoci jsou pro veškeré nižší soudy závazná, ale jen do té míry, pokud se rozhodnutí týkají pozdějšího případu. Rozhodnutí Vrchního soudu mohou být též závazná i pro samotný Vrchní soud, to však záleží na počtu soudců, kteří danému případu předsedají. Jako soud první instance se Vrchní soud skládá z jediného soudce, který zasedá s porotou. Jako odvolací soud se vrchní soud skládá ze soudu tří nebo více soudců. Rozhodnutí Vrchního soudu coby odvolacího soudu jsou tudíž závazná pro Vrchní soud coby procesní soud, i pro Vrchní soud, který zasedá jako odvolací soud se soudem o stejném nebo menším počtu soudců. Pokud chce Vrchní soud přezkoumat své dřívější rozhodnutí, musí svolat větší počet soudců než byl ten, který vydal dřívější rozhodnutí. (Jedno nedávné rozhodnutí soudu o 9 soudcích zvrátilo dřívější rozhodnutí 7 soudců, které zase zvrátilo dřívější rozhodnutí ještě menšího počtu soudců).

6.6 Advokacie a právní zastupování

6.6.1 Advokát (*solicitor*) není povinen radit obviněnému nebo jednat pro obviněného, a má právo své služby odmítnout. Výjimkou jsou případy nutné obhajoby ve věcech vraždy, pokusu o vraždu nebo úmyslné zabití, kde obhájce ustanovený v rámci Státního programu právní pomoci (*duty solicitor*) musí obviněného zastupovat.

Obhájce obviněného nemá právo být přítomen během policejního výslechu, nebo v době, kdy je podezřelý zadržen policií (tj. ve vazbě před zatčením). Po zadržení nebo zatčení svého klienta má obhájce právo přístupu k určitým informacím od policie. Informace, které musí být poskytnuty se vztahují k domnělému trestnému činu a způsobu, kterým byl údajně spáchán, dále výpovědi, které obviněný učinil policii a podrobností o inkriminujících důkazech, které byly odhaleny. Rozsah informací, které policie musí poskytnout je však omezený, a policie obecně neposkytuje více informací, než je povinna poskytnout. Obhájce je oprávněn být přítomen, chce-li jeho klient učinit plnou výpověď policii, ať už se jedná o přiznání viny nebo potvrzení své nevin. Obhájce má právo svědčit u skupinové identifikace pachatele, které se jeho klient musí zúčastnit, a může proti ní vznášet námitky, pokud se domnívá, že je vůči jeho klientovi předpojatá.

V poměrně řídkém případě, kdy dojde k soudnímu vyšetřování (viz 6.1.2), které se obvykle provádí den po zatčení, má obhájce obviněného právo na soukromý rozhovor se svým klientem předtím, než se klient dostaví k soudu. Obhájce je oprávněn účastnit se soudního vyšetřování, ale pouze na požádání svého klienta.

Během přípravy na obhajobu před soudním procesem má obhájce obviněného omezené právo na předběžný výslech jakéhokoli korunního svědka (*Crown witness*). Předběžný výslech je jednoduše rozhovor vedený mimo soudní síň, a může ho vést obhájce osobně. Rozhovory nejsou prováděny pod přísahou, ale obhájce může požádat o předvolání svědka k předběžnému výslechu pod přísahou, kdy tento výslech provádí soudce hrabství (*sheriff*). Neexistuje žádná zákonná povinnost korunního svědka podrobit se předběžnému výslechu obhajoby, ale obecně se tento akt považuje za občanskou povinnost svědka. Obhájce má též právo přístupu k určitým písemným materiálům Královského soudu, jako např. soudním zprávám a prepisům zvukových nahrávek. Dále má právo přezkoumat veškeré Královské materiály (*Crown productions*) (např. vražednou zbraň). Obhajoba je oprávněna požadovat důkazy od svědků nebo z výstupů Královského seznamu (*Crown list*). Během fáze přípravného řízení si obhájce ponechává právo na slyšení u soudu pro svého klienta.

Pokud je třeba, aby obviněného zastupoval advokát (*advocate*) (např. má-li případ projednávat Vrchní soud), má právní zástupce (*solicitor*) právo nařídit, aby jménem jeho klienta jednala obhajoba (*counsel*). Obhajobu lze jmenovat osobně nebo lze rozhodnutí ponechat na uvážení advokátního úředníka, přičemž obecná žádost o právní zastupování musí být doručena do advokátní kanceláře v Edinburku.

6.6.2 Osoba, která je zadržena nebo zatčena, musí být neprodleně informována o tom, že je oprávněna informovat právního zástupce. Zadržенý nebo zatčený však nemá právo kontaktovat svého obhájce v průběhu výslechu ze strany policie. Jak bylo uvedeno výše, má zatčený právo na soukromý rozhovor se svým obhájcem předtím, než se dostaví k soudnímu vyšetřování, a má rovněž právo na to, aby jeho obhájce byl u tohoto vyšetřování přítomen. Dále se může obviněný, jež byl poslán zpět do vazby, radit se svým obhájcem, který je oprávněn svého klienta ve vězení navštívit. V praxi téměř neexistují překážky v komunikaci.

6.6.3 Ve Skotsku je možná bezplatná právní pomoc, ale pouze za omezených okolností. Obecně se jedná v zjednodušených případech o finanční podmínku, kdy je obviněný neschopen obhajovat se sám, aniž by vystavil strádání sebe sama nebo svou rodinu, a nemá jiné prostředky (např. pojištění), jimiž by mohl soudní výdaje uhradit. Obviněný nemusí poskytnout žádný finanční příspěvek. Ve formálních případech je finanční zkouškou pouze skutečnost, že by se obviněný úhradou za právní zastupování vystavil nepřiměřenému strádání. Kromě toho má každý, kdo je z vazby postaven před soud právo na počáteční bezplatnou radu a zastupování ze strany přiděleného právního zástupce (*duty solicitor*). Další podmínkou pro poskytnutí právní pomoci ve zjednodušeném řízení je, že k tomu dochází v zájmu spravedlnosti. Byly stanoveny určité zákonné příklady situací, kdy by měla být poskytnuta právní pomoc. Jedná se o situace, kdy může vyvstat podstatná právní otázka, nebo kdy má obviněný potíže s porozuměním řízení vedeného proti jeho osobě.

Rozhodnutí o úspěšnosti žádostí o právní pomoc uděluje Skotská rada právní pomoci (*Scottish Legal Aid Board*). Za některé otázky, jako např. použití testu nepřiměřeného strádání, zodpovídá soud. O udělení právní pomoci v trestních odvoláních rozhoduje Rada, která je povinna uplatnit test strádání a dále rozhodnout, zda je průkazné opodstatnění pro odvolání, a jestli je rozumné odvolání přijmout.

6.6.4 Ve Skotsku může jako obhájce v trestním řízení vystupovat pouze advokát (*advocate*, *solicitor-advocate*, nebo *solicitor*). Advokát (*solicitor*) se může objevit pouze u soudů hrabství a okresních soudů, zatímco advokát (*advocate*) a advokát (*solicitor-advocate*) se může objevit u Vrchního soudu i obou výše uvedených nižších soudů.

Výkon funkce advokáta (*advocate*, *solicitor*) řídí Skotská advokátní komora (*Faculty of Advocates*) a Skotské sdružení advokátů (*Law Society of Scotland*). Advokáti (*solicitor-advocates*) jsou školení advokáti, kteří úspěšně získali „rozšířená práva“, která jim umožňují jednat u nejvyšších skotských soudů. Nejsou členy advokátní komory (*Bar*), ale mohou jednat jako obhájci v trestních řízeních u Vrchního soudu. Procesy kvalifikace advokáta (*advocate*, *solicitor*) jsou podobné (ale ne stejné), oba se skládají ze tří fází: znalost skotských zákonů obvykle prokázaná dosaženým vysokoškolským titulem v oboru práva na některé univerzitě ve Skotsku, získáním diplomu právní praxe (*Diploma in Legal Practice*) opět na některé univerzitě ve Skotsku a praxe v některé akreditované advokátní kanceláři na základě smlouvy o praxi (obecně 21 měsíců v případě advokáta (*advocate*), 12 měsíců v případě advokáta (*solicitor*)). Během této doby musí úspěšně složit test odborné způsobilosti (*Professional Competence*). Advokáti musí strávit dalších zhruba devět měsíců v jednoleté koncipientské praxi (*pupillage*) pod vedením zavedeného advokáta. Během této doby dochází k dalším zkouškám v oblasti důkazů, přelíčení, odborného výkonu praxe. Trestní obvinění nebo bankrot nebrání automaticky výkonu jedné z těchto dvou profesí, ale budou podrobeny detailnímu vyšetřování.

6.7 Postavení oběti

6.7.1 Ve skotském trestním právu neexistuje uznávaná právní definice „oběti“. V minulosti se používal pojem „žalobce (*complainer*)“, kde bylo úlohou oběti prošetřit případ a zahájit trestní řízení, ale s vytvořením orgánu státního zastupitelství, jež podněcuje téměř všechna trestní řízení ve Skotsku, původní význam tohoto termínu zanikl. V důsledku toho jsou oba termíny „oběť (*victim*)“ a „žalobce (*complainer*)“ vhodné pro popis osob, které byly vystaveny trestnému činu, a používají se doslova synonymně.

6.7.2 Oběť nemá ve fázi přípravného řízení formálně uznanou úlohu. Nedávné výroky skotské exekutivy neuvádějí, že oběť má „práva“, ale spíše „potřeby“, které je třeba uspokojit. Tyto potřeby jsou popsány jako jednání s obětí čestně a s pochopením, informování oběti o průběhu případu nebo vyšetřování, a odškodnění oběti. V současné době existují značné rozdíly v míře uplatnění konkrétních opatření ve snaze zajistit, aby tyto potřeby byly uspokojeny.

6.7.3 Ve Skotsku je stále přípustné, aby v případě, že státní zástupce (*procurator fiscal*) nenařídil zahájit stíhání, soukromé trestní stíhání zahájila oběť trestného činu. Tento opravný prostředek je k dispozici pouze v případech, které mají být projednávány ve formálním řízení, a vyžaduje souhlas Lorda advokáta (*Lord Advocate*) (ředitele státního zastupitelství ve Skotsku) nebo vrchního justiciárního soudu (*High Court of Justiciary*). Tento postup se uplatňuje jen velmi zřídka: v průběhu celého 20. století byla povolena jen dvě takováto soudní řízení.

6.7.4 Oběť trestného činu ve Skotsku má stále právo předložit žalobu proti osobě, která jí způsobila újmu civilnímu soudu (*civil court*). Oběti je toto právo vyhrazeno i v případě, že obžalovaný byl zproštěn trestního obvinění souvisejícího s domnělým nezákonným chováním. Občanskoprávní řízení je úplně odděleno od jakéhokoli trestního řízení.

6.7.5 Oběť trestného činu nepožívá práva na předložení obvinění nebo slyšení v kterékoli fázi trestního řízení zahájeného na úrovni státního zástupce. Jak bylo uvedeno výše, do této kategorie spadají veškerá trestní řízení s výjimkou velmi omezeného práva na soukromé trestní řízení.

6.7.6 Ve Skotsku nemá oběť právo na právní obhajobu v žádné fázi trestního stíhání osoby obviněné ze spáchání trestného činu proti této oběti.

6.7.7 Ve Skotsku nemá oběť právo na odvolání proti způsobu, jakým státní zástupce nebo soud naloží s případem.

6.7.8 Stát může oběti pomoci při vymáhání náhrady škody od pachatele, a to dvěma způsoby. Za prvé prostřednictvím programů odškodnění a zprostředkování mezi spornými stranami (*reparation and mediation schemes*) jako alternativ trestního stíhání, kdy pachatel odškodní svou oběť buď finančně nebo platbou v naturáliích (*payment in kind*). Je čistě na uvážení státního zástupce, zda pachatele odkáže na takovýto program nebo proti němu zahájí trestní řízení. V současné době je fungování těchto programů ve Skotsku silně omezeno jak geograficky, tak vzhledem k druhu trestného činu, za jehož spáchání má být program uplatněn. Druhou a pravděpodobnější možností je nařízení k odškodnění, kdy po usvědčení pachatele může soud dotyčného odsoudit k zaplacení určité finanční částky oběti jako odškodnění. Soud může uložit nařízení k náhradě škody jako samotný trestní rozsudek, nebo ho zkombinovat s jinými druhy trestu, nejčastěji pokutou. Oběť však nemůže požádat o nařízení o odškodnění, a toto rozhodnutí je zcela na uvážení soudu.

6.7.8 Oběť násilného trestného činu má na základě Programu odškodnění v důsledku trestního poškození (*Criminal Injuries Compensation Scheme*) právo požadovat náhradu škody. Tento program byl založen v roce 1964 za účelem odškodnění obětí násilných trestných činů: program nezahrnuje ztráty způsobené poškozením majetku nebo jiné finanční ztráty, a v současné době neexistují pro tyto účely podobné programy. Program nyní funguje na základě zákonné pravomoci Úřadu na odškodnění v důsledku trestního poškození (*Criminal Injuries Compensation Authority*), který uděluje předem stanovené pevné částky v závislosti na druhu a závažnosti utrpěné újmy, vyjma nejzávažnějších případů, kdy se odškodnění uděluje na individuálnějších základech. Žádosti o náhradu škody se podávají na standardním formuláři, který musí být vyplněn a spolu s relevantními fotografiemi či jinými důkazy zaslán Radě ke zhodnocení. Minimální odškodné, které lze v rámci programu získat je 1 000 liber, maximální výše je 500 000 liber.

6.7.9 Ve Skotsku funguje celá řada státních i místních Programů na podporu obětí (*Victim Support Schemes*). Během 80. let se objevilo několik místních programů, které provozují neplacení dobrovolníci a které dostávají jen velmi málo nebo vůbec žádné státní prostředky. V průběhu 90. let byl však vytvořen státní Program na podporu obětí (*Victim Support Scheme*), v rámci něhož pod obecným názvem Skotská podpora obětí (*Victim Support Scotland*) funguje více než 70 regionálních programů. Tyto individuální programy řídí místně výbory a některé provozují neplacení koordinátoři. Smyslem práce podpory obětí je osobní kontakt s oběťmi prostřednictvím návštěv v jejich domovech. Specifické oblasti podpory se pohybují v rozmezí od primární podpory jako např. citové podpory, poskytování informací a praktických rad až po specializovanější podporu v podobě poradenských služeb obětem sexuálního napadení a přípravy na podání důkazů u soudu. Na program podpory obětí obecně odkazuje policie, neboť právě policie je prvním místem kontaktu většiny obětí trestných činů.

Skotskou podporu obětí z převážné části financuje stát, přičemž v posledních letech jí stát uděluje stále vyšší finanční granty.

7. Odsuzování a systém trestů

7.1 Trestní právo není v současné době ve Skotsku uzákoněno. Neexistuje tedy jediný dokument, který by sloužil jako „Trestní řád (*Penal Code*)“. Mnohá legislativa týkající se trestního řízení a trestů je však dána ze zákona. Jak již bylo vysvětleno dříve (viz 3.1), výchozím zákonem v této oblasti je (Skotský) Zákon o trestním řízení z roku 1995 („Zákon z roku 1995“). Článek IX tohoto zákona stanoví různé klasifikace trestů oprávněných na základě zákonů Skotska (viz 7.5).

7.2 Zákon z roku 1995 nerozlišuje mezi „tresty (*punishments*) a opatřeními (*measures*)“ a/nebo mezi „hlavními tresty (*principal punishments*) a doplňkovými tresty (*additional punishments*)“.

7.3 Co se týká valné většiny mladistvých pachatelů, kteří jsou odkázáni na řízení o dětech (*children's hearing*) (viz 3.4), stanoví Článek II (Skotského) Zákona z roku 1995 různé možnosti. Po celou dobu musí být řízení vedeno v nejlepším zájmu dítěte (odst. 16 výše uvedeného zákona). Zájem dítěte je „prvořadým“ ohledem, ale důležité jsou i další dvě „překlenovací zásady“: za prvé musí být dítěti dána příležitost, aby vyjádřilo svůj názor, a za druhé by řízení nemělo nic podnikat, pokud to není pro dítě lepší, než neudělat nic, tj. zásada „minimálního zásahu“. Trestné a jiné ohledy jsou zcela irelevantní.

Obecně jsou u řízení o dětech tři možnosti. Za prvé lze v řízení pokračovat tehdy, cítili jeho účastníci, že k dosažení rozhodnutí nemají dostatek informací. *Kromě jiného* může řízení nařídit, aby se dítě dostavovalo nebo zůstalo hospitalizováno na klinice nebo v nemocnici po dobu maximálně 22 dnů za účelem zpracování zprávy. Za druhé může řízení odkaz zrušit a popravdě tak musí učinit pokud není prokázáno, že jsou tato povinná opatření dohledu v zájmu dítěte nezbytná. V podstatě to znamená, že proti dítěti nesmí být zahájeno další řízení jako následek trestného činu, za jehož spáchání bylo opatření uloženo. Za třetí může řízení učinit „požadavek na dohled (*supervision requirement*)“, pokud se obecně míní, že by byl dohled v nejlepším zájmu dítěte (odst. 70). Dohled může být prováděn rezidenčně (včetně ochranného ubytování) nebo nerezidenčně. Požadavek může stanovit, aby dítě bydlelo ve zvláštním rezidenčním zařízení (požadavek na dohled musí obsahovat přesný název místa), u opatrovníka, jednoho z rodičů nebo na jiném místě. Požadavek na dohled může též požadovat, aby dítě dodržovalo určité podmínky, přičemž diskreční právo řízení na stanovení podmínek je velice široké. Například se může jednat o požadavek, aby dítě pravidelně docházelo do školy, účastnilo se výchovného programu, pravidelně se scházelo se sociálním pracovníkem, spolupracovalo na plánu, který vypracoval odbor sociální práce, nebo navštěvovalo protidrogovou nebo rehabilitační jednotku.

Co se týká mladistvých pachatelů, kteří jsou trestně stíháni soudem, stanoví článek V (Skotského) Zákona o trestním řízení z roku 1995 různá zvláštní opatření týkající se jejich zadržení. Není tedy oprávněné uložit trest odnětí svobody osobě mladší 21 let. V případech, kdy by soud za normálních okolností tento trest uložil, mohou být obviněné osoby ve věku 16 až 21 let místo toho odsouzeny k pobytu v ústavu pro mladistvé pachatele (*Young Offenders*

Institute). Délka uloženého trestu nesmí být o moc delší než by bylo zákonné v případě, kdy by odsouzenému bylo více jak 21 let a byl mu uložen trest odnětí svobody.

Zákon z roku 1995 obsahuje rovněž zvláštní opatření týkající se mladistvých obviněných z vraždy. Pokud je osoba mladší 18 let obviněna z vraždy, bude zadržena na vhodném místě a za příslušných podmínek bez určení hranice délky trestu. Pokud je dotyčnému mezi 18 a 21 lety věku, bude zadržen v ústavu pro mladistvé pachatele bez určení hranice délky trestu.

V ojedinělém případě, kdy je dítě mladší 16 let odsouzeno v rámci formálního řízení, bude dítě zadrženo na vhodném místě za příslušných podmínek na tak dlouhou dobu, jakou rozsudek vyžaduje. Vazba jako trest pro děti by měla být uplatněna pouze v případech, kdy neexistuje jiný vhodný způsob řešení.

7.4 Neexistují žádné zvláštní tresty pro úředníky státní správy (*civil servants*), armádní zaměstnance nebo jinou důležitou skupinu.

7.5 Skotské trestní právo obsahuje následující opatření týkající se konkrétních trestů, jež mají soudy k dispozici, která jsou obsažena v čl. XI Zákona z roku 1995. (tresty, které má k dispozici státní zástupce viz 6.4 výše).

Trest smrti (*Capital punishment*)

Trest smrti již není ve skotském právu přípustný. Až poměrně donedávna bylo možné tento trest uložit osobám obviněným z vraždy, vlastizrady (*treason*) nebo pirátství (*piracy*). V dnešní době však neexistuje trestný čin, za jehož spáchání by skotské zákony udělily trest smrti.

Trest odnětí svobody (*Imprisonment*)

Minimální délka uvěznění ve Skotsku je pět dnů. Maximální délka je na doživotí. Obvinění z vraždy sebou nese povinný trest odnětí svobody na doživotí. V případě uložení trestu odnětí svobody na doživotí musí soudce doporučit minimální dobu, kterou musí dotyčný strávit ve vězení předtím, než je pachateli uděleno podmíněné propuštění na základě povolení (*release on licence*). Takováto doporučení musí být odůvodněná.

Odnětí svobody na dobu neurčitou (*Deprivation of liberty for an indeterminate period*)

Trest odnětí svobody na doživotí má neurčitou délku trvání (viz výše). Veškeré ostatní tresty odnětí svobody mají určitou délku trvání.

Nařízení k hospitalizaci (*Hospital Order*)

V případě osoby, která je duševně narušená, může soud nařídit „nařízení k hospitalizaci“, a pokud se jedná o nebezpečného pachatele, může být poslán do státní nemocnice v Carstairs (§ 58 spíše než článek X Zákona z roku 1995). Nařízení k hospitalizaci je časově neomezené, propuštění závisí na lékařském posudku duševního zdraví pacienta.

Probace (*Probation*)

Pokud je dotyčný obviněn z jiného trestného činu, než je takový trestný čin, který vyžaduje pevný trest, může mu soud udělit probaci. Soud musí zvážit povahu a okolnosti trestného činu a měl by si vyžádat zprávu o situaci a povaze obviněného. Soud musí dojít k závěru, že existují vhodné prostředky, jimiž lze na nařízení dohlížet. Probační příkaz může trvat od šesti měsíců do tří let. Soud může k probačnímu příkazu připojit podmínky, a pokud

podmíněně odsouzený některou z nich poruší, může soud nařídit, aby se dostavil k soudu. Pachateli pak může být udělena pokuta až do výše úrovně 3 standardního rozmezí pokut (*Standard Scale of fines*), nebo může být odsouzen na základě původního trestného činu. Nebo může soud prodloužit probační lhůtu, nebo vydat rozhodnutí o uložení trestu obecně prospěšných prací (*community service order*) (viz dále). Tyto tresty lze uložit též v případě, kdy je pachatel v době probace obviněn z dalšího trestného činu (kromě trestů uložených jako důsledek dalšího obvinění).

Jiné formy zadržení a opatření zahrnujících dohled

„Nařízení k omezení svobody (*restriction of liberty order*)“ lze uplatnit u obviněných osob starších 16 let, kdy soud může dle svého uvážení omezit svobodu pachatele. Omezení může obsahovat požadavek, aby se obviněný v určitých dnech nebo hodinách vyskytoval na určitém místě (ale pokaždé ne na více než 12 hodin), nebo zákaz docházení na určité místo (nebo určitá místa) v určitých dnech nebo hodinách. Nařízení k omezení svobody může být uloženo na dobu max. 12 měsíců. Toto nařízení je možné provádět pomocí elektronického monitorování (*electronic tagging*).

U pachatelů starších 16 let lze udělit „nařízení protitoxikomanického léčení a testování (*drug treatment and testing order*)“. Toto nařízení se vydává na dobu v rozmezí od šesti měsíců do tří let. Jedná se o opatření s cílem rehabilitace spíše než trestu, a jeho cílem je zabránit zneužívání drog ze strany pachatele. Toto opatření lze kombinovat s jinými nařízeními, např. s nařízením k omezení svobody nebo s probačním příkazem. Pachatel musí být ochoten dodržovat podmínky nařízení a navštěvovat léčebné zařízení.

Existuje též možnost „zákazu obtěžování (*non-harassment order*)“, jehož cílem je zabránit „pronásledování (*stalking*)“. Toto nařízení zakazuje obviněnému pachateli, aby se přibližoval či jinak obtěžoval (přesné podrobnosti určuje soud) oběť trestného činu, z jehož spáchání byl obviněn, a to na jakkoli dlouhou dobu (včetně neurčité doby). Maximálním trestem za porušení tohoto nařízení je 5 let v rámci formálního řízení a 6 měsíců v rámci zjednodušeného řízení.

Další formou zadržení / omezení je „nařízení ke kontrolované docházce (*supervised attendance order*)“ uplatňované v případě, kdy pachatel nezaplatil pokutu nepřevyšující úroveň 2 standardního rozmezí pokut (do 500 liber). Na základě tohoto nařízení pachatel po určitou dobu musí docházet na místo dohledu na nejméně 10 a nejvýše 50 hodin (pokud byla pokuta nižší než úroveň 1) nebo 100 hodin (ve všech ostatních případech). Nařízení ke kontrolované docházce mohou být ukládána osobám starším 18 let.

Obecně prospěšné práce

V případě, kdy je osoba starší 16 let obviněna z trestného činu, za jehož spáchání jí hrozí trest odnětí svobody, může soud jako alternativu rozhodnout o uložení trestu obecně prospěšných prací. Toto nařízení ukládá pachateli výkon neplacené práce po určitou dobu: u osob souzených v rámci zjednodušeného řízení se jedná o 80 až 240 hodin, u osob souzených v rámci formálního řízení je to 80 až 300 hodin. Pachatel musí s tímto trestem souhlasit, a v oblasti musí být vhodný program k jeho realizaci. Soud musí od odboru sociální práce obdržet zprávu potvrzující, že je pachatel pro toto nařízení způsobilý.

Práce nařízená v rámci výkonu obecně prospěšných prací musí být provedena do 12 měsíců. Po dobu, během níž musí pachatel vykonávat obecně prospěšné práce, musí pracovníkovi místního úřadu, který dohlíží nad výkonem práce a je za vykonanou práci odpovědný, hlásit jakoukoli změnu bydliště. Pachatel je povinen dodržovat nařízení, jež mu vydá pracovník

místního úřadu, ale tato nařízení nesmí být v rozporu s náboženským vyznáním pachatele, nebo jinak omezovat jiné důležité povinnosti, jež je pachatel povinen plnit (např. školní docházku). Pokud pachatel nařízení nedodrží, může být povolán zpět před soud. Pachateli lze poté uložit pokutu ve výši 3 standardního rozmezí pokut. Soud může nařízení také zrušit a odsoudit pachatele na základě původního trestného činu. Pokud dojde ke spáchání dalšího trestného činu v době, kdy je pachatel ve výkonu nařízení obecně prospěšných prací, může soud při vyhlášení rozsudku vzít v úvahu skutečnost, že nařízení bylo stále platné, nebo že byl trestný čin spáchán v místě výkonu práce na základě soudního nařízení.

Pokuty

(Skotský) Zákon o trestním řízení z roku 1995 uděluje soudům obecnou pravomoc udělit pokutu za jakýkoli trestný čin v souladu s ostatními zákonnými ustanoveními, které se rozsudku týkají. V případě formálního řízení neexistuje limit výše pokuty. V případě zjednodušeného řízení platí standardní rozmezí pokut (*Standard Scale of fines*). Částky uvedené v tomto rozmezí podléhají průběžným změnám. Standardní rozmezí je rozděleno na úrovně (*Levels*) a aktuální platné částky jsou následující:

Úroveň 1	200 liber
Úroveň 2	500 liber
Úroveň 3	1000 liber
Úroveň 4	2500 liber
Úroveň 5	5000 liber

Maximální částka, kterou lze v současné době pokutovat je tedy 5000 liber. Soudce hrabství může uložit maximální částku, ale soudce okresního soudu nesmí překročit Úroveň 4 (tj. 2500 liber) pokud nějaký zákon nestanoví jinak (v současné době žádné takové doplňkové zákonné ustanovení neexistuje). Některé zákony povolují pokuty do výše až 20 000 liber v zjednodušeném řízení při obvinění u soudu hrabství, nebo u odsouzení ze strany placeného soudce u okresního soudu. V případě více obvinění je soud oprávněn navýšit počet pokut a uložit tak konečnou částku, která potenciálně převyšuje předepsanou částku. Při ukládání pokuty musí soud zohlednit možnost pachatele pokutu uhradit a jeho osobní situaci. Soud musí rovněž určit, zda má být pokuta zaplacená najednou nebo prostřednictvím splátek, přičemž opět bere v úvahu situaci a finanční postavení pachatele.

Nařízení k odškodnění (*Compensation orders*)

Pokud je dotyčný usvědčený ze spáchání trestného činu, může mu soud nařídít zaplacení odškodného oběti za způsobenou osobní újmu, ztrátu nebo škodu. Při vydávání takového nařízení musí soud zohlednit schopnost pachatele náhradu škody uhradit (nikoli finanční situaci, jako je tomu u občanskoprávního odškodnění). Soud je oprávněn uložit nařízení k odškodnění i pokutu, ale pokud pachatel nemá dost finančních prostředků na úhradu obojího, dostává přednost nařízení k odškodnění. Pokud skutečně dojde k uložení obou trestů, je třeba nejprve splnit nařízení k odškodnění. Právo na odškodné přiznané v následném občanskoprávním řízení by mělo být zhodnoceno bez ohledu na nařízení k odškodnění, ale částka, kterou má pachatel zaplatit, musí být snížena o částku, která byla zaplacená na základě nařízení.

Zabavení a propadnutí majetku (*Confiscation and forfeiture*)

V souladu se (Skotským) Zákonem o výnosech z trestné činnosti z roku 1995 (*Proceeds of Crime Act*) (spíše než čl. XI (Skotského) Zákona o trestním řízení z roku 1995) má soud pravomoc nařít zabavení majetku, který představuje výnos z trestného činu. V souvislosti s výnosem z trestného činu existují další zvláštní opatření vztahující se k nezákonnému obchodování s drogami (*drug trafficking*).

Některé zákony spojují opatření o propadnutí majetku se spácháním trestného činu ihned po usvědčení pachatele. Např. Zákon o porušování bezpečnosti silničního provozu z roku 1988 (*Road Traffic Offenders Act 1988*) umožňuje soudu nařít zabavení předmětného vozidla.

Výstraha (*Caution*)

Soud je rovněž oprávněn (i když k tomu dochází jen ojediněle) udělit obviněnému výstrahu v případě, že pro spáchaný trestný čin neexistuje pevný trest. Za těchto okolností může soud nařít pachateli, aby „zastavil výstrahu (*find caution*)“ (malou částkou peněz) za dobré chování na tak dlouhou dobu, jak soud uzná za vhodné, ale ne delší než 12 měsíců. Pokud pachatel projevuje po tuto dobu dobré chování, jsou mu peníze vráceny.

Důtka soudce (*Admonition*)

Soud může pachatele propustit s důtkou (tj. varováním). Dochází k tomu obvykle jen u méně závažných trestných činů, ale důtka se uplatňuje též po odloženém trestu (viz 8.1 dále). Důtka se považuje za usvědčení, přestože obviněnému není uložen žádný trest.

Naprosté osvobození (*Absolute Discharge*)

Soud může pachatele osvobodit bez jakéhokoli záznamu obvinění proti jeho osobě. Tento případ je zcela ojedinělý a dochází k němu pouze tehdy, je-li trestný čin naprosto banální, nebo je-li na pachateli nebo na okolnostech trestného činu něco velmi zvláštního, co jeho jednání ospravedlňuje.

7.6 V případě nezaplacení pokuty je soud oprávněn převést pokutu na trest odnětí svobody. Zákon z roku 1995 stanoví následující převody:

<u>Pokuta</u>	<u>Maximální délka odnětí svobody</u>
Méně než 200 liber	7 dnů
200 liber - 500 liber	14 dnů
500 liber - 1000 liber	28 dnů
1000 liber - 2500 liber	45 dnů
2500 liber - 5000 liber	3 měsíce
5000 liber - 10 000 liber	6 měsíců
10 000 liber - 20 000 liber	12 měsíců
20 000 liber - 50 000 liber	18 měsíců
50 000 liber - 100 000 liber	2 roky
100 000 liber - 250 000 liber	3 roky
250 000 liber - 1 milion liber	5 let
Více než 1 milion liber	10 let

Soud může také jako alternativu k trestu odnětí svobody uložit nařízení kontrolované docházky (viz 7.5 výše).

7.7 Zákon o porušování bezpečnosti silničního provozu z roku 1988 (*Road Traffic Offenders Act 1988*) nařizuje v případě určitých dopravních přestupků povinné odebrání řidičského oprávnění. Obecné minimum je 12 měsíců, ale pokud to soud považuje za vhodné, může být pachateli odebráno řidičské oprávnění na kratší dobu. Maximální délka odebrání řidičského oprávnění pro pachatele dopravního přestupku neexistuje. Pokud trestný čin nevyžaduje povinné odebrání řidičského oprávnění, je na uvážení soudu oprávnění na jakkoli dlouhou dobu odebrat. Pokud je dotyčný dvakrát během 10 let obviněn z trestného činu s následkem povinného odebrání řidičského oprávnění, je obecné minimum odebrání řidičského oprávnění prodlouženo na tři roky. Trestný čin spočívající v usmrcení jiného v důsledku nebezpečné jízdy sebou přináší povinné odebrání řidičského oprávnění na dva roky.

U dopravních přestupků funguje též systém „trestných bodů (*penalty points*)“. Obvinění ze spáchání určitých přestupků, jako např. nepovolená rychlost, vede k tomu, že řidiči jsou připsány do záznamu „trestné body“. Nashromáždí-li řidič 12 a více trestných bodů, je mu odebráno řidičské oprávnění.

Pokud soud nařídí odebrání řidičského oprávnění, je někdy pachatel povinen po uplynutí zákazu řízení podrobit se znovu řidičskému testu.

7.8 Kromě specializovaných ustanovení o odsuzování obsažených v Části XI Zákona z roku 1995 se uplatňují některá obecná ustanovení:

Pokud se pachatel doznal ke spáchání trestnému činu, může soud tuto skutečnost při určování trestu vzít v úvahu. Fáze řízení, během níž se obviněný doznal může být též relevantní. Jinými slovy „snížení trestu“ je přípustné, ale ne obligátní (Zákon z roku 1995, čl. 196).

V případě, kdy se soudce hrabství vyšetřující případ ve formálním řízení domnívá, že jeho odsuzovací pravomoci jsou pro řešení případu neadekvátní, může předat případ k projednání Vrchnímu soudu. (Je třeba zde uvést, že pokud je případ přelíčen v rámci zjednodušeného řízení, nelze ho tímto způsobem předat jinému soudu: neexistuje ustanovení pro zvýšení maximální výše trestu povolené v rámci zjednodušeného řízení).

U odvolání proti rozsudku může Vrchní soud vydat stanovisko, které má sloužit jako „směrnice“ pro nižší soudy u podobných případů v budoucnosti. A konečně každý uložený trest musí být vyhlášen u otevřeného soudu v přítomnosti obviněného.

7.9 Obvinění z určitých trestných činů ve Skotsku vede k následujícím zvláštním postihům:

Dopravní přestupky (*Traffic offences*)

Pachatelé dopravních přestupků mohou být zbaveni řidičského oprávnění a řidičského průkazu (viz 7.7).

Trestné činy související s narkotiky (*Narcotics offences*)

V souladu se (Skotským) Zákonem o výnosech z trestné činnosti z roku 1995 (*Proceeds of Crimes (Scotland) Act 1995*) se na každého, kdo byl obviněn z nezákonného obchodování s drogami (*drug trafficking*) vztahuje zabavení jakéhokoli výnosu ze spáchaného

trestného činu. „Výnos (*proceeds*)“ zahrnuje veškeré platby nebo odměny zaplacené pachateli kdykoli v souvislosti s nezákonným obchodováním s drogami.

Zákon z roku 1995 stanoví povinný trest odnětí svobody na sedm let u osoby, která je obviněna z nezákonného obchodování s tvrdými drogami (*Class A drug*), např. heroinem a kokainem, a která byla obviněna ze stejného trestného činu již ve dvou předchozích případech.

Jak již bylo uvedeno výše (7.5), může soud pachatelům drogové trestné činnosti uložit nařízení k protitoxikomanickému léčení a testování.

Trestné činy nezákonného použití střelné zbraně (*Firearm offences*)

Ve Skotsku je potřeba příslušné oprávnění k držení střelné zbraně. Existuje několik různých konkrétních trestných činů souvisejících s použitím střelné zbraně, např. držení střelné zbraně bez oprávnění, použití střelné zbraně za účelem úniku zatčení, držení střelné zbraně s úmyslem ohrožení života nebo způsobení vážného ublížení na zdraví, a držení zbraně za účelem spáchání trestného činu. Soud může nařídit zabavení střelné zbraně použité v souvislosti s některým z těchto trestných činů.

Trestné činy ohrožení životního prostředí (*Environmental offences*)

Zákon o ochraně životního prostředí z roku 1990 (*Environmental Protection Act 1990*) obsahuje různá ustanovení týkající se trestných činů ohrožení životního prostředí. V souladu s tímto zákonem je nejvyšší trest za trestný čin znečištění pokuta ve výši 20 000 liber. V případě, že trestný čin spáchala právnická osoba, může být osobně odpovědný též ředitel, jednatel nebo jiný člen společnosti, který dal souhlas k činnosti, která vedla ke znečištění.

Hospodářské trestné činy (*Economic offences*)

Pro hospodářské trestné činy neexistují zvláštní tresty. Tyto trestné činy nejčastěji podléhají peněžním sankcím, ačkoli často dochází i k odnětí svobody a jiným trestům.

8. Podmínečné odsouzení a probace

8.1 Ve Skotsku neexistuje podmíněčné odsouzení (*conditional or suspended sentence*). Jediným analogickým prostředkem je „odložený (*deferred*)“ trest.

Trestní soud může vydání rozsudku odložit (Zákon z roku 1995, čl. 202). Obvykle k tomu dochází v případech, kdy se považuje za vhodné, aby obviněnému byla dána příležitost k projevení dobrého chování a schopnosti konstruktivního fungování ve společnosti. Ve většině těchto případů je případ odložen na 12 měsíců, ale soud může nařídit jakoukoli časovou lhůtu. Soud může též k době odložení připojit podmínky, které považuje za vhodné. Na konci stanovené doby se musí dotyčný dostavit zpět k soudu k závěrečnému stanovení rozsudku. Pokud během pobytu na svobodě obviněný projevoval dobré chování, vezme soud při vynášení konečného rozsudku tuto skutečnost v úvahu, přičemž soudní důtka (*admonition*) (viz 7.5) není ojedinělým případem.

8.2 Rozsudek může být odložen u jakéhokoli trestného činu. Toto řešení je obvyklejší u méně závažných trestných činů, ale soudy příležitostně odložily rozsudek i u závažných trestných činů, jako např. v případě pokusu o vraždu. Je třeba poznamenat, že soud při odložení trestu může uložit jakékoli podmínky, které uzná za vhodné.

8.3 Soud nemůže uložit částečně podmíněčný trest.

8.4 Při odložení trestu může soud uložit jakékoli podmínky, které uzná za vhodné. Neexistuje vyčerpávající výčet toho, jaké tyto podmínky mohou být, a soud má plnou diskreční pravomoc. Nejčastější podmínkou je dobré chování pachatele. Další podmínky mohou zahrnovat náhradu ztrát utrpěných poškozením nebo odcizením zboží, zákaz opustit stát, a nařízení, aby se pachatel během doby odložení rozsudku pravidelně hlásil na policejní stanici. Podmínky však nesmí tvořit základ jiného odsouzení. Například nařízení podmínky, že pachatel musí být v určitou dobu doma by tvořila základ pro omezení svobody, a nebyla by povolena. Dále nesmí být podmínky tíživé do té míry, že by bránily pachateli vést normální život, neboť by nebyly v souladu se zásadou odložení trestu.

8.5 Odpovědnost za dohled nad dodržováním podmínek uložených při odloženém trestu mají úředníci místního úřadu, nebo sociální pracovník, který dohlíží na pachatele. Pokud je uložena podmínka dobrého chování, je v praxi velice obtížné ji kontrolovat, ale pokud nedojde k opětovnému kontaktu mezi dotyčným a policií, má se za to, že tato podmínka byla splněna.

8.6 Pokud dotyčný poruší stanovené podmínky nebo je během doby odložení trestu obviněn z dalšího trestného činu, může soud vydat soudní předvolání obviněného k soudu. Soud může poté zvážit původní rozsudek jako kdyby stanovená doba odložení trestu vypršela, a vydat konečný rozsudek týkající se původního trestného činu. Tento postih bude uplatněn spolu s postihem vyplývajícím z dalšího trestného činu.

8.7 Ve Skotsku neexistuje specializovaná probační služba. Přestože konečnou odpovědnost za služby probačního typu má skotské ministerstvo spravedlnosti (*Scottish Executive Justice Department*), spadají tyto služby do kompetence místních úřadů, které je poskytují prostřednictvím svých úřadů sociální práce (*Social Work Departments*). Tyto úřady provádějí probační služby na každodenním základě převážně prostřednictvím speciálně

školených sociálních pracovníků, kteří pracují s pachateli v různých prostředích, např. u soudů, v trestních zařízeních a ve společnosti.

8.8 Hlavní funkcí výše popsaných sociálních pracovníků je pracovat s pachateli během všech fází trestního řízení, a radit a napomáhat pachateli v různých oblastech soudního systému. Sociální pracovníci vykonávají probační služby několika způsoby, např. připravují sociální posudek týkající se pachatele (*social enquiry report*) pro zvážení soudu před vynesením rozsudku, dohlízejí a pomáhají jedincům, kterým byl uložen probační příkaz, organizují a monitorují projekty obecně prospěšných prací (viz 7.5), pracují s vězni a pomáhají jim v rehabilitaci a přípravě na propuštění, a pomáhají nově propuštěným znovu se začlenit do společnosti, najít ubytování, práci, atd.

8.9 Dobrovolníci se většinou angažují v poskytování služeb probačního typu prostřednictvím práce v různých dobrovolnických organizacích, jejichž cílem je podpora osob právě propuštěných z vězení. V současné době existuje ve Skotsku malý počet těchto organizací, v rámci Spojeného království funguje takových organizací mnoho. Nejvýznamnější z nich je Skotská asociace pro péči a rehabilitaci pachatelů (*Scottish Association for the Care and Rehabilitation of Offenders SACRO*).

9. Vězeňský systém a postpenitenciární péče

9.1 Organizace vězeňského systému

9.1.1 Vězeňská služba ve Skotsku spadá do politické kompetence ministra spravedlnosti, člena skotské vlády. Odpovědnost za každodenní provoz skotských věznic je delegována na Skotskou vězeňskou službu (*Scottish Prison Service*), která zodpovídá parlamentu.

9.1.2 Většinu věznic ve Skotsku řídí stát, ačkoli existují opatření, která povolují „zadání (*contracting out*)“ správy věznice soukromým firmám. Jak bylo uvedeno výše, jsou státní vězení převážně odpovědností Skotské vězeňské služby, kterou řídí Vězeňská rada (*Prisons Board*) složená z výkonného ředitele (*Chief Executive*), zástupce výkonného ředitele (*Deputy Chief Executive*), čtyř regionálních ředitelů (*Departmental Heads*) a dvou zástupců veřejnosti (*lay directors*). Radě pomáhají státní úředníci a jiný pomocný personál. Každá státní věznice má ředitele (*Governor*), kterému v případě potřeby může asistovat jeden nebo více zástupců. Ředitel má celou řadu zákonných povinností, jako např. navštěvovat vězně, udržovat komunikaci s personálem, uchovávat záznamy a vytvářet vhodné systémy výsad. Ve státních věznicích pracují uniformovaní vězeňští pracovníci, kteří mají různá práva a povinnosti související s obecným provozem věznice a udržováním pořádku. Na provozu státních věznic se podílí i nejrůznější civilní personál, např. instruktoři a tajemníci. Každé státní věznici je přidělen též vězeňský kaplan a lékařský pracovník.

V současné době byla „zadána“ správa pouze jedné věznice, a to Kilmarnock. Takto privatizované věznice zůstávají v nejvyšší kompetenci skotské vlády, ale řídí je a provozuje subjekt, kterému byla správa zadána. Soukromé věznice mají ředitele (*Director*) a dozorce (*Controller*), přičemž oba musí schválit skotská vláda. Ředitel má obecně stejné pravomoci a povinnosti jako ředitele státní věznice (*Governor*), ačkoli jeho pravomoci a povinnosti nejsou tak rozsáhlé. Dozorce (*Controller*) má nepřetržitou povinnost dohlížet na provoz věznice a vyšetřovat domnělé zneužití pravomoci ze strany vězeňských pracovníků. Pomocný personál včetně vězeňských pracovníků funguje v soukromých věznicích podobně jako ve státních věznicích. V soukromých věznicích však mohou pracovat i jiní pracovníci označovaní jako pracovníci vězeňské péče (*prison custody officers*), kteří vykonávají nejrůznější funkce včetně doprovodu a osobní prohlídky vězňů.

Státní i soukromé věznice spadají do kompetence Inspektorátu věznic Jejího Veličenstva pro Skotsko (*Her Majesty's Inspectorate of Prisons for Scotland*). Tento úřad zodpovídá za pravidelnou inspekci jednotlivých trestních zařízení a podávání zpráv o jejich provozu.

9.1.3 Vytváření vězeňské politiky je v kompetenci skotské vlády, konkrétně ministra spravedlnosti. V této funkci mu pomáhají různé poradenské orgány, které zpracovávají pravidelné reporty pro ministerstvo spravedlnosti. Mezi tyto orgány patří Skotská vězeňská služba (*Scottish Prison Service*), Inspektorát věznic Jejího Veličenstva pro Skotsko (*Her Majesty's Inspectorate of Prisons for Scotland*) a Ústřední výzkumná jednotka skotské vlády (*Central Research Unit of the Scottish Executive*).

9.1.4 Jak jsme popsali v kapitole 7, stanoví Část XI (Skotského) Zákona o trestním řízení z roku 1995 (*Scotland Criminal procedure Act 1995*) celou řadu opatření souvisejících s vydáváním rozsudků, odnětím svobody a pokutami. Hlavním zdrojem primární legislativy,

kteřá řídí tresty odnětí svobody, je však (Skotský) Zákon o věznicích z roku 1989 (*Prisons (Scotland) Act 1989*), jež je sloučením (Skotského) Zákona o věznicích z roku 1952 (*Prisons (Scotland) Act 1952*). Zákon z roku 1989 pokrývá doslova každý aspekt uvěznění, jako např. ústřední správu, odnětí svobody (*confinement*), léčení a propuštění vězňů (*treatment and discharge of prisoners*), a zadržení mladistvých pachatelů. Tento zákon byl prostřednictvím několika následných opatření novelizován, obzvláště pak (Skotským) Zákonem o věznicích a trestním řízení z roku 1993 (*Prisoners and Criminal Proceedings (Scotland) Act 1993*), který se zabývá hlavně propuštěním z vazby, a Zákonem o trestní justici a veřejném pořádku z roku 1994 (*Criminal Justice and Public Order Act 1994*), který řeší různé otázky jako např. privatizaci věznic a odpovědnosti ředitelů (*Governors*).

Právní postavení vězňů stanoví převážně delegované zákonodárství, především (Skotský) Řád věznic a ústavů pro mladistvé pachatele z roku 1994 (*Prisons and Young Offenders Institutions (Scotland) Rules 1994*). Tento řád stanoví právní postavení vězňů ve vztahu k různým otázkám, např. obchodní činnosti (vězeň nesmí z vězení provozovat obchod, živnost nebo povolání), poradenství (mnozí vězni se účastní poradenských protidrogových a protialkoholních programů, ačkoli řád stanoví poskytování pouze „vhodných“ programů), vzdělání (opět musí být zprostředkovány pouze „vhodné“ programy), korespondenci (vězňům je vyhrazeno obecné právo posílat nebo přijímat během pobytu ve vězení poštu), politické činnosti (vězeň nesmí během pobytu volit ani kandidovat na politickou funkci), majetku, penězům a jiným cennostem (zakázaný majetek musí být předán personálu věznice, přičemž ředitel má obecnou diskreční pravomoc rozhodovat o tom, co vězni smí a nesmí mít ve své cele), náboženskému vyznání (vězňům musí být přiměřeně umožněno dodržovat požadavky jejich náboženské a morální víry), telefonní komunikaci (vězni mohou mít přístup k telefonu, ale hovory mohou být monitorovány a/nebo nahrávány), a tabáku (vězňům je dovoleno přechovávat a kouřit tabák, ale v době a na místech, která určí ředitel).

9.1.5 V současné době existuje ve Skotsku 19 věznic a ústavů pro mladistvé pachatele. Tato zařízení se liší velikostí od zhruba 100 do 1000 vězňů. Věznice ve Skotsku nejsou děleny podle druhu. Místo toho jsou klasifikováni samotní vězni podle bezpečnostních kategorií stanovených v Příloze 2 (Skotského) Řádu věznic a ústavů pro mladistvé pachatele z roku 1994 (*Schedule 2 of the Prisons and Young Offenders Institutions (Scotland) Rules 1994*). Jedná se o následující kategorie:

- Kategorie A: vězeň, který ohrožuje národní bezpečnost, nebo který je veřejně nebezpečný, ohrožuje personál věznice a jejich rodiny, nebo policii v případě útěku, a který musí být podroben podmínkám nejvyšší ostrahy.
- Kategorie B: vězeň, který je považován za veřejně nebezpečného, a který musí být z důvodu zabránění útěku držen v přísných bezpečnostních podmínkách.
- Kategorie C: vězeň, který není považován za veřejně nebezpečného a jemuž může být dána příležitost odpykat si trest za minimálních omezení.
- Kategorie D: vězeň, který není považován za veřejně nebezpečného a jemuž může být dána příležitost odpykat si trest se zvláštním volným režimem (*open conditions*).

Vězně je třeba klasifikovat do jedné z výše uvedených kategorií co nejdříve po příchodu do vězení, obvykle do 48 hodin. Tato záležitost spadá do kompetence ředitele věznice (*Governor*). Je obecně přijato, že vězeň bude umístěn do nejnižší možné kategorie (tj. kategorie vyžadující nejnižší zabezpečení), a vězeň musí být seznámen s důvody rozhodnutí o dané klasifikaci.

Přestože nejsou věznice a ústavy tříděny, má Skotská vězeňská služba právo vymežit věznice se zvláštními třídami nebo bezpečnostními kategoriemi vězňů. I když tedy žádná věznice ve Skotsku není věznicí s „nejvyšší ostrahou (*high security*)“, existují věznice, které jsou domovem vězňů s režimem přísného zabezpečení (ti, co jsou klasifikováni jako bezpečnostní kategorie A). Dle uvážení Vězeňské služby (*Prison Service*) lze vězně přemísťovat mezi různými věznicemi čímž dochází k tomu, že podobní vězni jsou umístěni nebo přemístěni do podobných věznic.

9.1.6 Obviněné ve věku mezi 16 a 21 lety nelze poslat do vězení. Tyto osoby jsou zadrženy v Ústavu pro mladistvé pachatele (*Young Offenders institution*). V současné době je ve Skotsku pět takových ústavů. Systém těchto zařízení je podobný systému uvěznění dospělých, přičemž hlavním rozdílem jsou pravidla související s návštěvními právy a jinými výsadami. Konkrétně mají mladiství pachatelé obecně širší práva na cvičení a rekreaci, než mají vězni ve vězeních pro dospělé pachatele.

Osoby ve věku méně než 16 let mohou být zadrženy v příslušném domově nebo jiném vhodném ústavu. Tito pachatelé mají právo na minimálně dvě třicetiminutové návštěvy týdně, a na účast ve výchovných programech, které vyžadují jejich potřeby. Tyto osoby nelze nutit k práci, jako je tomu v případě starších vězňů. Zadržným osobám mladším 16 let není za žádných okolností umožněn přístup k tabáku, a tyto osoby nesmí být v rámci disciplinárních opatření uzavřeny v samovazbě (*cellular confinement*).

9.1.7 Skotská vězeňská služba má diskreční pravomoc umísťovat a přemísťovat vězně. Ředitelé věznic jsou oprávněni umístit vězně do kterékoli části své věznice, která je určena pro účely uvěznění. Při rozhodování o umístění je třeba brát ohled na bezpečnostní klasifikaci vězně a jakýkoli jiný relevantní faktor (např. pohlaví, věk atd.).

9.1.8 Sdílení pokojů více vězni je povoleno tehdy, uzná-li to ředitel věznice (*Governor*) nebo lékařský pracovník (*Medical Officer*) za vhodné. Přestože neexistují oficiální omezení maximálního počtu vězňů, kteří mohou být uvězněni dohromady, praktická omezení stanoví rozličná nařízení týkající se ubytování, tj. že cely musí mít adekvátní rozlohu a příslušenství k ochraně zdraví a bezpečnosti vězňů. V praxi je z důvodu přeplnění věznic obvyklé, že jednu celu musí sdílet více než jeden vězeň.

9.1.9 Obecně může být každému odsouzenému vězni nařízeno, aby během pobytu ve vězení pracoval. Zproštění povinnosti pracovat může udělit buď ředitel věznice (*Governor*) (pokud se domnívá, že je zproštění na místě) nebo lékařský pracovník (*Medical Officer*) (pokud je zproštění nutné z lékařského hlediska). Vězni mohou být rovněž omluveni z práce v době, kdy se účastní výchovných nebo poradenských lekcí. Realizace pracovních programů je převážně v kompetenci ředitele věznice (*Governor*), a tyto pracovní programy je třeba navrhnout v konzultaci s vězněm. Tyto programy by měly být navrženy tak, aby zdokonalovaly vyhlídky vězně na opětovnou integraci do společnosti po propuštění. Omezení práce vězňů zahrnují opatření, aby vězni nepracovali ve službách jiného vězně nebo vězeňského pracovníka, a aby nebyli nuceni pracovat více než 40 hodin týdně rozložených do maximálně šesti dnů. Vězni mají právo na přiměřenou odměnu za svou práci, a dostávají částečnou mzdu po dobu nemoci nebo povoleného volna (*approved leave*).

Všem vězňům mladším obvyklého věku pro ukončení školní docházky (*normal minimum school-leaving age*) musí být poskytnuto vzdělání. Všem ostatním vězňům musí být poskytnuta příležitost účastnit se výchovných programů, jež jsou vhodné a přiměřené

proveditelné. Sestavení a realizace těchto programů je v kompetenci ředitele věznice (*Governor*). Zadrženým v přípravném řízení nesmí být nařizováno, aby pracovali nebo se účastnili výchovných či poradenských lekcí, avšak mohou se těchto činností účastnit dobrovolně. Za těchto okolností jsou pracovní a vyučovací podmínky stejné jako ty, které platí pro odsouzené vězně.

9.1.10 Vězni jsou oprávněni vykonávat práci nebo se účastnit výchovných činností mimo areál věznice, avšak toto oprávnění podléhá diskreční pravomoci Skotské vězeňské služby a různým podmínkám. Omezení platí do té míry, že obecně jsou pro tyto činnosti způsobilí pouze vězni bezpečnostní kategorie C a D (nízká až minimální bezpečnostní rizika), a vězně musí za způsobilé pro tyto programy označit též ředitel věznice a lékařský pracovník. Navržené pracovní místo a pracovní podmínky musí být též označeny jako vyhovující a je třeba zajistit vhodná opatření týkající se doprovodu a dohledu.

9.1.11 Na základě nařízení Skotské vězeňské služby lze z moci ředitele věznice udělit dočasné propuštění (*temporary release*). Existuje šest typů dočasného propuštění, které lze udělit: krátká propustka domů (*short home leave*) (na dobu maximálně 48 hodin), propustka na vánoce a v létě (*Christmas and summer leave*) (na dobu maximálně pěti dnů), delší propustka domů (*long home leave*) (maximálně pět dnů), propustka před podmíněčným propuštěním z vězení (*pre-parole leave*) (na dobu maximálně tří dnů) a vyjímečná jednodenní propustka bez doprovodu (*unescorted exceptional day release*) (pouze na jeden den). Dočasné propuštění lze udělit pouze vězňům bezpečnostní kategorie D (minimální bezpečnostní riziko).

9.1.12 Trestný čin útěku z vězení (*prison-breaking*) je ve Skotsku trestným činem proti zvykovému právu. Tudíž pro něj neexistuje nejvyšší trest, a případy naznačují, že by trest měl být „ne bezvýznamný (*not inconsiderable*)“. V každém případě se s útekem z vězení v praxi nakládá jako s porušením vězeňské disciplíny a tudíž se řeší prostřednictvím vnitřních disciplinárních opatření vězeňského systému. V souladu s těmito opatřeními může ředitel věznice uložit celou řadu trestů, především odebrání výsad na dobu ne více než 14 dnů, prodloužení původního trestu až o 14 dnů, zbavení práva nosit vlastní oblečení na neurčitou dobu (vězni ve Skotsku mohou obecně nosit během uvěznění vlastní oblečení; odebrání tohoto práva je oprávněně pouze jako disciplinární opatření proti jedincům, kteří se pokusili o útěk z vězení).

9.1.13 Skotský vězeňský systém v současné době neobsahuje žádné významné menšinové kategorie vězňů.

9.1.14 V rámci svého trvajícíchho statutu coby součásti Spojeného království je Skotsko vázáno řadou mezinárodních konvencí týkajících se vydávání a přemísťování vězňů. Spojené království je smluvní stranou Evropské konvence o vydávání stíhaných osob (*European Convention on Extradition* (1957, v UK schváleno 13. ledna 1991), Evropské konvence o vzájemné pomoci v trestních záležitostech (*European Convention on Mutual Assistance in Criminal Matters* (1959, v UK schváleno 29. srpna 1991) a Evropské konvence o postoupení odsouzených osob (*European Convention on the Transfer of Sentenced Persons* (1983, v UK schváleno 30. dubna 1985).

9.2 Podmínečné propuštění (*parole*), udělení milosti (*pardon*) a postpenitenciární péče (*after-care*)

9.2.1 Ve Skotsku je stanoven rozdíl mezi několika druhy podmíněného propuštění (*conditional release and parole*). Základním předpisem v této oblasti je (Skotský) Zákon o věznicích a trestním řízení z roku 1993 (*Prisoners and Criminal Proceedings (Scotland) Act 1993*).

Vězni odsouzení ke krátkodobému trestu odnětí svobody (*Short term prisoners*)

Osoba obviněná z trestného činu a odsouzená na méně než 4 roky odnětí svobody je způsobilá pro propuštění po odpykání poloviny celkové délky trestu (v závislosti na počtu dalších dnů uložených v důsledku obvinění z porušování vězeňské disciplíny). Po propuštění z vazby je jedinou obecně uloženou podmínkou to, že pokud bude dotyčný obviněn ze spáchání dalšího trestného činu, za který hrozí trest odnětí svobody, bude vrácen zpět do vězení, aby si odpykal celý původní trest nebo jeho část. Toto platí samozřejmě dohromady s postihem uloženým za následný trestný čin. Je třeba zde poznamenat, že tato podmínka platí pouze pro osoby uvězněné jako přímý následek jejich trestu. Například na osoby, které nezaplatily pokutu, se toto opatření nevztahuje.

Pokud je to vhodné, může být osobě uvězněné na dobu od 1 roku do 4 let uděleno nařízení k propuštění s dozorem (*supervised release order*). Toto nařízení vyžaduje, aby byl na dobu ne více než 12 měsíců (nebo po zbytek trestu odnětí svobody v době propuštění) pachatel podroben dohledu místního úřadu a byl povinen dodržovat přiměřené podmínky. Porušení těchto podmínek může vést k navrácení pachatele zpět do vězení na celou dobu nebo část doby, po kterou by platilo nařízení dohledu.

Vězni odsouzení ke dlouhodobému trestu odnětí svobody (*Longer term prisoners*)

Osoby uvězněné na více než čtyři roky jsou způsobilé pro zvážení podmíněného propuštění po odpykání poloviny celkového trestu (v závislosti na počtu dalších dnů uložených v důsledku obvinění z porušování vězeňské disciplíny). Vězeň musí být písemně informován o tom, že se uvažuje o jeho podmíněném propuštění, a musí mu být doručen fascikl obsahující veškeré relevantní materiály týkající se jeho případu. Podobný fascikl bude zaslán poradnímu výboru, který rozhoduje o podmíněném propuštění (*parole board*). Tyto materiály by měly obsahovat záznam vězně z vězení, podrobnosti o spáchaném trestném činu, za který byl původně uvězněn, záznam o všech předchozích trestných činech, a posudek o situaci a chování vězně a jeho způsobilosti k propuštění. Po přijetí této složky může vězeň komisi písemně předložit veškeré skutečnosti, nebo jiné písemné informace, které považuje za relevantní vůči svému případu. Komise by při zvažování způsobilosti vězně pro podmíněné propuštění měla zohlednit následující faktory (tento výčet však není vyčerpávající): povahu a okolnosti původního nebo jakéhokoli jiného trestného činu, chování vězně ve vězení, pravděpodobnost, že vězeň po propuštění znovu spáchá trestný čin nebo způsobí újmu, a veškeré informace týkající se případu, které komisi poskytl vězeň nebo jiná vůči případu relevantní osoba.

Kromě možnosti podmíněného propuštění v polovině trestu jsou všichni vězni odsouzení na více než čtyři roky způsobilí pro „povolení k předčasnému propuštění z trestu (*release on licence*)“ po odpykání dvou třetin celkového trestu (v závislosti na počtu dalších dnů uložených v důsledku obvinění z porušování vězeňské disciplíny). Podmínky předčasného propuštění ukládá poradní výbor (*parole board*), ale tento typ propuštění nelze zaměňovat s podmíněným propuštěním (*release on parole*). U předčasně propuštěné osoby

(*released on licence*) lze prostřednictvím sociálních služeb zajistit dohled. Pokud dojde k porušení těchto podmínek, nebo pokud je dotyčný obviněn z dalšího trestného činu spáchaného v době předčasného propuštění (*release on licence*), soud ho může vrátit zpět do vězení.

9.2.2 Jak bylo vysvětleno výše, jsou osoby odsouzené na méně než čtyři roky způsobilé pro propuštění po odpykání poloviny délky trestu, a osoby odsouzené na více než čtyři roky jsou způsobilé pro podmíněčné propuštění (*parole*) po odpykání poloviny trestu a pro předčasné propuštění (*release on licence*) po odpykání dvou třetin trestu.

9.2.3 Nejčastější podmínkou, která doprovází všechny formy podmíněčného propuštění je dobré chování dotyčného. Tato podmínka zahrnuje požadavek, aby dotyčný nespáchal další trestný čin ani nebyl obviněn ze spáchaní dalšího trestného činu. Další nejčastější konkrétní podmínkou je požadavek, aby byl dotyčný po stanovenou dobu po propuštění pod dozorem. Dohled tohoto druhu je zodpovědností konkrétního místního úřadu a v praxi ho provádí úřad sociální práce (viz 8.7-8). V případě nařízení k propuštění s dozorem (*supervised release order*) nebo podmíněčného propuštění (*parole*) platí podmínky po stanovenou dobu, jinak platí až do vypršení původního trestu.

9.2.4 Doporučení pro podmíněčné propuštění podává skotské vládě Poradní výbor pro Skotsko (*Parole Board for Scotland*).

9.2.5 Za dohled nad dodržováním podmínek doprovázejících propuštění zodpovídá stanovený místní úřad. V praxi dohled organizuje a provozuje úřad sociální práce, a každodenní průběh zajišťují speciálně školení sociální pracovníci (viz 8.7-8).

9.2.6 Pokud dojde k porušení podmínky, která doprovází propuštění, je vydán soudní příkaz k zatčení dotyčného, který je vrácen zpět do vězení na celou dobu nebo část původního trestu, nebo na celou dobu nebo část jiné relevantní doby, jako např. zbytek doby stanovené v nařízení dohledu (*supervision order*).

9.2.7 Milost může udělit premiér skotské vlády, který k tomu má potřebnou diskreční pravomoc. K těmto ojedinělým případům dochází na základě Královského privilegia k udělení milosti (*Royal Prerogative of Mercy*).

9.2.8 Postpenitenciární péče (*after-care*) spadá do kompetence úřadu sociální práce, který funguje pod relevantním místním úřadem. Každodenní poskytování těchto služeb zajišťují speciálně školení sociální pracovníci. V tomto ohledu hraje nemalou roli i dobrovolnický sektor (viz 8.7-9 výše).

9.2.9 Primární funkcí těchto služeb je nabídnout pomoc právě propuštěným osobám v jejich opětovném začlenění do společnosti, a co nejvíce snížit pravděpodobnost, že dojde k opětovnému spáchaní trestné činnosti. Pro tyto účely je hlavní poskytovanou službou pomoc při vyhledávání ubytování a práce, poskytování informací o charitativních a jiných organizacích, se kterými může propuštěný konzultovat další pomoc a asistenci.

10. Plány reformy

10.1 V současné době probíhají dvě hlavní revize trestního řízení, které jsou zaměřeny převážně na zdokonalení efektivity procesu trestní justice. Za prvé se jedná o přezkoumání Vrchního soudu pod vedením Lorda Bonomyho (soudce Vrchního soudu), které sleduje zvyšující se nároky na soud a související problémy s prodlením v řešení případů. Je třeba poznamenat, že tato kontrola nezkoumá formální řízení jako takové (*per se*), neboť jeho odkazovací termíny nezahrnují formální jurisdikci soudů hrabství. Nicméně doporučení této kontroly by mohla mít vliv na formální řízení jako celek a na soudy hrabství, obzvláště proto, že jeden z možných návrhů by spočíval v rozšíření formální jurisdikce soudů hrabství, čímž by bylo těmto soudům umožněno řešit „dosud nejzazší případy (*bottom end cases*)“, které v současné době řeší Vrchní soud. Původní časový harmonogram počítal s tím, že Lord Bonomy předá zprávu skotské vládě do konce roku 2002.

Druhá revize pod vedením vrchního soudce hrabství McInnese byla požádána o přezkoumání výkonu zjednodušené justice včetně dělení práce mezi okresní soudy a zjednodušené jurisdikce soudů hrabství, s cílem zvýšení výkonnosti a efektivity procesu zjednodušené justice. Kompetence této druhé revize tedy pokrývají zjednodušená řízení jako celek jakož i strukturu a jurisdikci příslušných soudů. Tato skupina předá zprávu skotské vládě v polovině roku 2003. Následkem snižujícího se počtu případů u okresních soudů (viz kapitola 11) převážně z důvodu rozsáhlejšího uplatňování alternativních řešení místo trestního stíhání se zdá, že jedním z doporučení by mohlo být to, aby méně závažné případy, které řeší soudy hrabství v rámci zjednodušeného řízení, byly přiděleny okresním soudům. Tím by jedním z významných celkových výsledků těchto revizí byla obecná úprava jurisdikcí trestních soudů – obzvláště pak zvýšení maximálních odsuzovacích pravomocí jednotlivých soudů – tak, aby případy mohly být „odsunuty směrem dolů“ k projednání u nižších soudů v rámci celého systému.

Navíc skotský parlament prostřednictvím svého justičního výboru (*Justice Committee*) provádí rozsáhlý průzkum služeb státního zastupitelství, administrativního oddělení Královského soudu (*Crown Office*) a Správy státního zastupitelství (*Procurator Fiscal Service*). Kompetencí výboru je vyšetřit, zda zdroje, které má státní zastupitelství v současné době k dispozici jsou dostatečné pro pečlivé a přesné vyšetření, přípravu a průběh případů. Konkrétně výbor sleduje vztah s jinými orgány činnými v trestním řízení, tendence v počtu a typech případů, vliv začlenění Evropské konvence o lidských právech (ECHR) do skotských zákonů, alternativní řešení trestního stíhání, personální obsazení včetně nábory a udržení zkušených zaměstnanců, a citlivost k potřebám obětí a svědků. Hlavním výsledkem tohoto průzkumu by mohl být návrh na zvýšení prostředků pro státní zastupitelství, a zajištění aby se tak mohlo příslušně vyrovnat s neustále se rozšiřujícím spektrem odpovědností ve stále složitějším právním prostředí.

Na podrobnější úrovni projednává legislativu ohledně nových opatření pro jednání s nebezpečnými pachateli parlament Návrh zákona o trestní justici z roku 2002 (*Criminal Justice Bill 2001*). Většina této legislativy pramení z MacLeanova výboru (*Zpráva výboru o pachatelích závažných násilných a sexuálních trestných činů (A Report of the Committee on Serious Violent and Sexual Offenders, Scottish Executive, SE/2000/68, Edinburgh, 2000)*), který doporučil různé úpravy jednání s vysoce nebezpečnými pachateli násilných a sexuálních trestných činů včetně pachatelů s poruchami osobnosti. Konkrétně výbor doporučil nový trest doživotního odsouzení (nařízení doživotního omezení svobody (*Order for Lifelong Restriction*)) a nový režim pro hodnocení a řízení rizika, které tyto pachatelé představují, který

by podporoval nový orgán (Úřad pro zvládnutí rizik (*Risk Management Authority*)). Tento návrh zákona představuje rovněž změny organizace nakládání s podmíněčně propuštěnými vězni a vězni odsouzenými na doživotí, které si vyžádalo začlenění Evropské konvence o lidských právech (ECHR) do skotských zákonů. Tento návrh zákona také rozšiřuje alternativní prostředky justice, jako např. elektronické monitorování.

Skotský parlament v současné době projednává rovněž (Skotský) Návrh zákona o sexuálních trestných činech (řízení a důkazy) (*Sexual Offences (Procedure and Evidence) (Scotland) Bill*), který je navržen speciálně proto, aby oběti znásilnění nebyly osobně konfrontovány obviněným, což se v současné době může stát v případě, kdy si obviněný nepřeje být právně zastupován (viz skotská vláda, *Nastolení rovnováhy – křížový výslech u soudního řízení ve věcech sexuálních trestných činů a znásilnění (Redressing the Balance – Cross-Examination in Rape and Sexual Offence Trials)*, Edinburgh 2000). Návrh zákona zakazuje obviněnému, aby se sám obhajoval ve věcech závažných sexuálních trestných činů. Dotyčný musí pověřit obhájce sám, nebo to za něj udělá soud. Ustanovení tohoto návrhu zákona rovněž vyžadují, aby obviněný předem informoval o obhajobě založené na tvrzení souhlasu oběti s jednáním pachatele a postavila je na stejnou úroveň se „zvláštní“ obhajobou (jako např. alibi a nutná obrana (*self-defence*)). Pokud soud obviněnému dovolí předložit důkazy sexuální minulosti/povahy týkající se oběti, stanoví návrh zákona, aby dřívější usvědčení obviněného ze spáchání sexuálních trestných činů vedlo státní zastupitelství (ačkoli v době zpracování této studie se o přesných mechanismech stále diskutuje).

V dlouhodobém výhledu je pravděpodobné, že nedávná studie *Věk trestní odpovědnosti*, kterou vydala Skotská právní komise (*Scottish Law Commission*) (Diskusní práce č. 115, Edinburgh 2001), a která se zabývá věkem trestní odpovědnosti, povede ke změnám v této oblasti. Komise za prvé počítá se zrušením stávajícího pravidla, kdy je trestní odpovědnosti dosaženo ve věku osmi let, a za druhé s udržení stávajícího postavení, kdy děti mladší 16 let nejsou až na výjimečné okolnosti trestně stíhány. Komise navrhuje, aby v každém případě trestního stíhání dítěte mladšího 16 let musel Královský soud prokázat, že dítě mělo duševní schopnost trestný čin spáchat.

Je též pravděpodobné, že v průběhu několika příštích let dojde k vytvoření nové legislativy v oblasti „pronásledování (*stalking*)“ a sexuálního obtěžování, přičemž hodnocení stávající situace v současné době provádí skotské ministerstvo spravedlnosti (*Scottish Executive Justice Department*). Probíhají též snahy o zavedení „výpovědi obětí (*victim statements*)“ vedle výpovědí o „vlivu na oběti (*victim impact statements*)“, které byly přijaty jinde (skotská vláda, *Konzultační materiál o metodice pro výpovědi obětí (Consultation Document on the Procedures for a Victims' Statements Scheme)*, Edinburgh 2001). V nedávné době byla značná pozornost věnována též problémům, kterým čelí dětská svědci. Skotská vláda v současné době zvažuje jak nejlépe uplatnit doporučení Pracovní skupiny Lorda advokáta ve věcech podpory dětských svědků (*Lord Advocate's Working Group on Child Witness Support*) v roce 1999 ve světle předchozích diskusí na toto téma (viz Ministerstvo pro Skotsko, *Ke spravedlivému závěru – Zranitelní a zavražďování svědci ve skotských trestních a občanskoprávních případech* (Scottish Office, *Towards a Just Conclusion – Vulnerable and Intimidated Witnesses in Scottish Criminal and Civil Cases*, Edinburgh 1998). Je pravděpodobné, že budou následovat další reformy.

10.2 Stejně jako v jiných zemích se skotská vláda a většina ostatních zainteresovaných stran dlouho zabývala snižováním užití trestu odnětí svobody, a jeho nahrazením (ve vhodných případech) tresty, které nejsou spojeny s odnětím svobody (*non-custodial*

sentences). Dochází k tomu na základě domněnky, že vězení problém neřeší, je nákladné a navíc je skotský vězeňský systém obecně přeplněný. Pokusy o nápravu neustávají: zavedení a rozšíření alternativních trestů, jako např. elektronické monitorování (viz „nařízení k omezení svobody“ v odstavci 7.5 výše) a protitoxikomanické testování (viz „nařízení k protitoxikomanickému léčení a testování“ v odstavci 7.5 výše), snížení počtu případů, kdy neplatiči pokut skončí ve vězení (viz „nařízení ke kontrolované docházce“ v odstavci 7.5 výše) a snížení počtu žen, kterým je uložen vazební trest. Dále se objevují experimenty s „protidrogovými soudy (*Drug Courts*)“, kdy soud hrabství v Glasgow věnuje některá zasedání výlučně řešení případů trestných činů souvisejících s drogami, přičemž důraz je kladen na léčení a rehabilitaci v rámci komunity. Jak ukazuje tabulka 10 v následující kapitole, v praxi ještě nedošlo k naplnění snah o snížení vězeňské populace, neboť počet lidí ve věznicích se na nějakou dobu relativně ustálil. Je ale možné, že nebýt těchto snah, vězeňská populace by byla vzrostla.

10.3 Objevila se však mírná tendence (ačkoli zdaleka ne tak zřejmá jako v mnoha jiných jurisdikcích) ke zvýšení odsuzovacích pravomocí soudců u určitých trestných činů, obzvláště násilných trestných činů a trestných činů sexuálního napadení. Již jsme popsali legislativní změny vytvořené v důsledku diskusí MacLeannova výboru (10.1 výše). Článek 205A (Skotského) Zákona o trestním řízení z roku 1995 navíc vytvořil pravidlo „dvou pokusů (*two strikes rule*)“ (začleněno v roce 1997) pro trestné činy násilí a sexuálního napadení, kdy druhý takový trestný čin stíhaný Vrchním soudem vede k odnětí svobody na doživotí. Toto opatření nebylo ještě realizováno, a je velice nepravděpodobné, že někdy vejde v platnost. Na druhou stranu článek 205B Zákona z roku 1995 (rovněž začleněn v roce 1997) stanoví minimální trest (v délce 7 let) pro třetí obvinění z trestného činu nezákonného obchodování s drogami, přičemž toto opatření zavedeno bylo. Vzhledem k rozsahu soudní diskreční pravomoci ve Skotsku ve věcech odsuzování, a nedostatku jakýchkoli informací o odsuzovacích rozhodnutích není jasné, zda takováto legislativní opatření mají (vůbec) nějaký vliv na rozsudky, které soudci skutečně vydají.

10.4 V posledních letech se stále více debatuje o problémech, kterým čelí oběti trestného činu, a byly učiněny nejrůznější kroky ke zlepšení jejich postavení (viz 6.7 a 10.1 výše). V minulých letech docházelo jen k pomalému zvyšování prostředků pro Skotskou podporu obětí (*Victim Support Scotland*) (viz 6.7.9). Objevují se iniciativy k poskytování pomoci a podpory obětí a svědků, kteří se musí dostavit k soudu. V současné době státní zastupitelství (administrativní oddělení Královského soudu (*Crown Office*) a Správa státního zastupitelství (*Procurator Fiscal Service*) vytváří Metodiku styku s oběťmi (*Victim Liaison Scheme*), prostřednictvím níž bude většina místních úřadů disponovat speciálně školeným personálem, jehož úkolem bude komunikovat s oběťmi trestných činů, informovat je o vydaných rozhodnutích, snižovat jejich obavy z vystoupení u soudu atd. Jak bylo uvedeno výše, bylo v nedávné době vyvinuto značné úsilí na pomoc zranitelným obětem při výpovědi u soudu například zavedením možnosti podat výpověď přes video spojení, a ochranu obětí sexuálních trestných činů před zpochybněním jejich povahy ze strany obhajoby.

11. Statistika trestných činů a trestní justice

Ve Skotsku vydává Skotský vládní statistický úřad (*Scottish Executive Statistics Service*) každoročně Statistickou ročenku o trestní justici (*Statistical Bulletin on Criminal Justice*). V době vydání této studie byla poslední ročenka z roku 2000, a z té jsme čerpali následující údaje (pokud není uvedeno jinak). Je třeba připomenout, že neexistuje právní rozlišení mezi „trestnými činy (*crimes*)“ a „přečiny (*offences*)“ (viz 5.2 výše).

Tabulka 1: Přehled činností v rámci systému trestní justice, 2000

POLICIE

Počet zaznamenaných trestných činů:	Objasněné trestné činy:	Počet zaznamenaných přečinů:	Objasněné přečiny:
423 172	187 767	499 592	479 165
	Objasnění trestných činů (%):		Objasnění přečinů (%)
	44		96

STÁTNÍ ZÁSTUPCI (PROCURATORS FISCAL)

Počet přijatých hlášení: 288 831	Bez trestního řízení: 45 475
Počet případů odeslaných zpravodaji (<i>Reporter</i>): 1 762	Počet případů převedených na jiné úřad státního zastupitelství (PF): 9 792
Odklon od trestního stíhání (<i>Diversions</i>): 1 277	Finanční výstraha (<i>Fiscal warnings</i>): 18 275
Finanční pokuty (<i>Fiscal fines</i>): 16 356	Podmínečné nabídky státního zastupitelství (PF) (dopravní přestupky): 7 997

SOUDY

Osoby, proti nimž bylo zahájeno trestní řízení ve věci: trestného činu: 49 248 Přečinu: 87 778	Nebyla dokázána obžaloba: 19 017
Vazba: 15 265	Trest obecně prospěšných prací: 12 414
Peněžní pokuta: 77 348	Jiný trest: 12 982

Tabulka 2: Shrnutí zaznamenaných trestních řízení (*known action*), 1990-2000 (v tisících)

	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Trestné činy zaznamenané policií	518	573	565	517	500	476	452	421	432	436	423
Přečiny zaznamenané policií	423	428	434	464	464	452	452	489	516	504	500
Trestné činy objasněné policií	155	164	166	160	169	168	166	164	178	189	188
Přečiny objasněné policií	403	407	411	419	442	432	433	467	497	484	479
Případy postoupené zpravodaji Senátu pro mládež (<i>Children's Panel</i>)	25	25	25	23	26	28	28	28	28	31	27
Delikty řešené v rámci Postupu proti poškozování motorových vozidel	22	21	21	21	23	30	28	31	35	31	n/a
Policejní podmíněčné nabídky (dopravní přestupky)	-	-	-	90	112	110	124	124	152	168	160
Žaloby státního zastupitelství (<i>Procurator Fiscal Action</i>)											
Celkový počet přijatých hlášení	381	390	367	318	290	281	282	289	293	282	289
Finanční výstrahy	14	14	15	15	16	18	19	23	22	19	18
Podmíněčné nabídky	100	106	108	46	9	11	8	8	9	9	8
Finanční pokuty	17	16	18	16	15	17	14	19	19	18	16
Odklon od trestního řízení	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Bez trestního řízení	41	35	36	36	45	37	38	35	40	43	45
Trestní řízení u soudu	199	201	199	184	179	177	175	173	159	147	137

Jak je zřejmé z tabulky 2, od roku 1990 došlo k obecnému snižování počtu trestných činů, které zaznamenala policie, zatímco počet zaznamenaných přečinů vzrostl. (Tento trend by mohl částečně být způsoben přetřídění určitých trestných činností pro statistické účely). Došlo k obecnému nárůstu v počtu trestných činů i přečinů, které policie objasnila, ačkoli poměr objasněných trestných činů je stále pod hranicí 50% zaznamenaných trestných činů. Počet osob, proti nimž bylo zahájeno soudní řízení, od roku 1990 obecně klesá, ale tento fakt nelze přisoudit zvýšení popularity jiných opatření ze strany státních zastupitelů (*procurators fiscal*), neboť zároveň klesl celkový počet hlášení, která státní zastupitelství přijala.

Tabulka 3: Osoby, proti nimž bylo zahájeno trestní řízení (podle převažujících trestných činů/přečinů), 1990-2000 (v tisících)

Trestný čin nebo přečin	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Všechny trestné činy a přečiny	199	201	199	184	179	177	175	173	159	147	137
Všechny trestné činy	63	64	65	64	63	62	63	59	56	53	49
Nesexuální násilné trestné činy (<i>Non-sexual crimes of violence</i>)	3,9	3,9	4,7	4,9	4,6	4,9	5,7	5,2	5,2	5,5	5,5
Zabití (<i>Homicide</i>)	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1
Vážné napadení (<i>Serious assault</i>)	1,1	1	1,1	1,2	1,2	1,2	1,4	1,4	1,4	1,5	1,5
Držení útočných zbraní (<i>Handling of weapons</i>)	1,4	1,5	2	2,2	2	2,4	2,9	2,6	2,7	2,7	2,9
Loupež (<i>Robbery</i>)	0,8	0,9	0,9	1	1	0,8	0,9	0,8	0,7	0,8	0,7
Jiné	0,5	0,4	0,4	0,4	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3
Trestné činy proti mravnosti (<i>Crimes of indecency</i>)	1,8	1,6	1,6	1,6	1,6	1,5	1,2	1,4	1,5	1,1	0,8
Sexuální napadení (<i>Sexual assault</i>)	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
Obscenní a neslušné chování (<i>Lewd and indecent behaviour</i>)	0,4	0,4	0,4	0,3	0,4	0,3	0,4	0,4	0,4	0,4	0,3
Jiné	1,2	1	1	1,1	1	1	0,6	0,8	0,9	0,5	0,3
Trestné činy proti poctivosti (<i>Crimes of Dishonesty</i>)	39,4	40	40	37,7	35,7	33,9	32,5	31,1	29,8	27,9	25,2
Vloupání (<i>Housebreaking</i>)	7,5	7,2	7,1	6,4	6,1	5,5	4,6	4,1	3,7	3,7	3,2
Krádež otevřením zamčených míst (<i>Theft by opening lockfast places</i>)	3,5	3,9	3,7	3,6	3,6	3,1	2,9	2,7	2,3	2,1	2
Krádež motorového vozidla (<i>Theft of motor vehicle</i>)	3,2	3,5	3,7	3,5	3,5	3,4	3,5	3,3	2,8	2,5	2,3
Krádež v obchodě (<i>Shoplifting</i>)	7,1	7,9	8,5	8,2	7,3	7,2	7,8	7,9	8,4	8,5	8,3
Jiná krádež	10,8	9,9	9,5	8,6	7,5	7,5	7,2	7,1	6,8	6,2	5,3
Podvod	2,8	2,7	2,5	2,6	2,8	2,7	2,4	2,3	2,4	2	1,8
Jiné	4,5	4,8	5,2	4,8	4,9	4,5	4,1	3,7	3,4	2,9	2,3
Žhářství (<i>fire-raising</i>), vandalismus atd.	6,8	6,6	6,6	6	5,6	5,8	6,2	5,9	5,5	4,9	4,8
Žhářství	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,1	0,2	0,1	0,1
Vandalismus, atd.	6,6	6,4	6,4	5,8	5,4	5,6	6	5,8	5,3	4,8	4,7
Jiné trestné činy	10,7	12	12,1	13,8	15,1	16	17,2	15,5	14,4	13,9	13
Trestné činy proti veřejné spravedlnosti (<i>Crimes against public justice</i>)	7,2	7,5	7,3	8,4	8,8	9,4	9,7	7,2	6,2	6,2	6,5
Drogy	3,4	4,4	4,7	5,3	6,2	6,5	7,4	8,2	8,1	7,7	6,4
Jiné	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Všechny přečiny	136	137	134	120	116	115	113	113	113	94	88
Různé přečiny	62,1	60	61,8	55,8	50	52,2	53,9	52,7	48,2	40,2	39
Prosté napadení (<i>Simple assault</i>)	16,4	15,5	15,1	14,8	14,3	14,9	15,6	15,9	15,2	13,8	13,1
Narušování klidu (<i>Breach of peace</i>)	23,5	22	21,1	20,4	19,1	20,6	22,3	22,3	20,7	16,6	15,4
Opilost (<i>Drunkenness</i>)	2,9	2,3	2,3	1,8	1,5	1,4	1,2	1	0,8	0,5	0,5
Jiné	19,2	20,2	23,3	18,8	15,1	15,3	14,8	13,5	11,5	9,3	10
Dopravní přestupky	73,8	76,6	72	64,6	66	62,8	58,7	60,3	54,6	53,3	48,7
Nebezpečná a nedbalá jízda (<i>Dangerous and careless driving</i>)	8,9	7,8	7,2	5,9	5,1	5,3	5,2	5,1	4,2	3,7	3,1
Řízení pod vlivem alkoholu (<i>Drunk driving</i>)	9	8,6	8,3	7,8	7,6	7,8	8,3	8,9	7,5	7,2	7,1
Překročení povolené rychlosti (<i>Speeding</i>)	18,2	21,8	19,5	15,4	16,8	15,1	12,6	11,8	12,6	14,3	11,4
Nezákonné užití vozidla (<i>Unlawful use of vehicle</i>)	20,8	21,7	22	22	22,9	21,5	21,1	22,2	20	18,6	19,1
Delikty poškozování motorových vozidel (<i>Vehicle defect offences</i>)	5	4,5	4,1	3,3	3,6	3,7	3,6	3,8	3	2,4	1,9
Jiné	11,8	12	10,9	10,2	10	9,4	7,9	8,5	7,3	7,1	6,1

Tabulka 3 znovu poukazuje na obecný pokles v počtu osob, proti nimž bylo zahájeno soudní řízení. Ilustruje též obecný pokles počtu trestních řízení jako následek většiny trestných činů a přečinů, obzvláště trestných činů proti mravnosti a trestných činů proti poctivosti. Došlo však ke zvýšení počtu osob, proti nimž bylo zahájeno trestní řízení ve věci nesexuálních násilných trestných činů a trestných činů souvisejících s drogami.

Tabulka 4: Osoby, proti nimž bylo zahájeno trestní řízení (podle typu soudu), 1999-2000 (%)

Typ soudu	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Vrchní soud (<i>High court</i>)	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Soud hrabství (<i>Sheriff court</i>)	51	50	50	52	55	56	58	58	58	61	62
Okresní soud (<i>District court</i>)	42	43	43	41	38	37	36	36	37	33	33
Soud placených soudců (<i>Stipendiary magistrate court</i>)	6	6	6	6	6	6	6	6	5	5	4

Tabulka 4 ukazuje, že většinu soudních řízení ještě stále provádějí soudy hrabství. Od roku 1990 dochází k obecnému poklesu ve využívání okresních soudů (včetně případů, které projednávají placení soudci (*stipendiary magistrates*)). Zbývá dodat, že pouze velmi malé procento soudních řízení vede Vrchní soud.

Tabulka 5: Osoby, proti nimž bylo zahájeno trestní řízení (podle trestného činu/přečinu a výsledku soudního řízení), 2000 (%)

Trestný čin nebo přečin	Popírání viny přijato	Zproštěn viny (nevinen)	Zproštěn viny (vina nebyla prokázána)	Obžaloba prokázána
Všechny trestné činy a přečiny	11	2	1	86
Všechny trestné činy	15	3	1	81
Nesexuální násilné trestné činy (<i>Non-sexual crimes of violence</i>)	13	9	4	75
Zabití (<i>Homicide</i>)	1	6	6	87
Vážné napadení (<i>Serious assault</i>)	10	13	7	69
Držení útočných zbraní (<i>Handling off. weapons</i>)	14	7	2	77
Loupež (<i>Robbery</i>)	15	6	1	78
Jiné	15	10	3	72
Trestné činy proti mravnosti (<i>Crimes of indecency</i>)	9	8	5	78
Sexuální napadení (<i>Sexual assault</i>)	10	19	8	63
Obscenní a neslušné chování (<i>Lewd and indecent behaviour</i>)	9	7	6	78
Jiné	9	3	2	86
Trestné činy proti poctivosti (<i>Crimes of Dishonesty</i>)	15	2	1	83
Vloupání (<i>Housebreaking</i>)	13	2	1	84
Krádež otevřením zamčených míst (<i>Theft by opening lockfast places</i>)	20	3	1	77
Krádež motorového vozidla (<i>Theft of motor vehicle</i>)	35	2	1	62
Krádež v obchodě (<i>Shoplifting</i>)	9	1	<0,5	90
Jiná krádež	12	2	1	85
Podvod	18	2	1	79
Jiné	13	4	2	82
Žhářství (<i>fire-raising</i>), vandalismus atd.	11	4	1	83
Žhářství	10	7	5	77
Vandalismus, atd.	12	4	1	83
Jiné trestné činy	18	2	1	79
Trestné činy proti veřejné spravedlnosti (<i>Crimes against public justice</i>)	23	2	<0,5	75
Drogy	13	2	1	84
Jiné	26	5	-	68
Všechny přečiny	8	2	1	89
Různé přečiny	9	4	1	86
Prosté napadení (<i>Simple assault</i>)	12	8	2	78
Narušování klidu (<i>Breach of peace</i>)	10	3	1	86
Opilost (<i>Drunkenness</i>)	5	1	-	94
Jiné	3	1	<0,5	95
Dopravní přestupky	7	1	<0,5	92
Nebezpečná a nedbalá jízda (<i>Dangerous and careless driving</i>)	7	2	1	90
Řízení pod vlivem alkoholu (<i>Drunk driving</i>)	4	1	<0,5	95
Překročení povolené rychlosti (<i>Speeding</i>)	1	<0,5	<0,5	99
Nezákonné užití vozidla (<i>Unlawful use of vehicle</i>)	11	<0,5	<0,5	89
Delikty poškozování motorových vozidel (<i>Vehicle defect offences</i>)	15	<0,5	<0,5	85
Jiné	9	1	<0,5	90

Tabulka 6: Počet osob, u nichž byla obžaloba prokázána (podle pohlaví a věku), 1990-2000 (na 1000 obyvatel)

Typ obviněného	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Muži(včetně neznámého věku)	74	74	73	67	67	65	64	63	59	54	49
Mladší 16 let	0,7	0,7	0,5	0,5	0,6	0,7	0,6	0,5	0,5	0,3	0,2
16	107	93	92	74	78	80	79	74	72	62	46
17	216	219	205	190	182	194	201	198	179	161	139
18	253	270	271	248	236	247	267	255	227	199	194
19	235	242	248	239	223	218	234	240	217	201	178
20	214	213	221	211	218	200	214	210	199	182	171
21-25	163	166	167	162	165	163	163	162	152	142	135
26-30	114	115	116	108	112	110	109	110	105	98	93
31-40	72	74	72	68	71	70	67	68	64	59	55
Starší 40 let	29	29	28	25	25	25	23	23	21	19	17
Ženy (včetně neznámého věku)	12	13	14	12	10	11	10	10	9	8	8
Mladší 16 let	0,04	0,07	0,04	0,02	0,03	0,07	0,05	0,04	0,02	0,02	0,04
16	9	11	8	7	6	9	8	8	8	6	6
17	22	21	22	21	17	18	22	22	21	19	17
18	24	27	28	27	24	25	28	29	28	26	24
19	24	25	28	27	22	24	25	27	25	25	23
20	25	26	29	29	25	24	25	26	25	25	24
21-25	26	28	31	28	25	26	25	25	25	23	22
26-30	22	25	28	24	21	22	20	20	18	16	17
31-40	15	17	18	17	14	15	14	13	12	10	10
Starší 40 let	5	5	5	5	4	4	4	4	3	3	3

Tabulka 6 ukazuje, že z obžaloby z trestného činu je usvědčeno daleko více mužů než žen. Kvůli značným rozdílům v počtech by bylo obtížné říci, že k tomu dochází z jiného důvodu, než že sklon k páčání trestné činnosti mají spíše muži. Lze též vyzpozorovat v případě mužů i žen, že z trestné činnosti je obviněn daleko větší počet lidí ve věku mezi 18 a 25 lety. I zde čísla naznačují, že k tomu dochází proto, že nejvíce trestné činnosti páčají lidé v tomto věku.

Tabulka 7: Osoby, u nichž byla prokázána obžaloba (podle trestu), 1990-2000 (v tisících)

Trest	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Celkem	177	179	177	163	159	157	153	150	140	127	118
Vazba	13	13,5	14,6	15,3	16,1	16,9	16,9	16,2	15,9	16,1	15,2
Vězení	8,8	9,2	10,1	10,8	11,6	12,1	12,1	11,6	11,4	11,6	10,9
Ústav pro mladistvé pachatele	4,2	4,3	4,5	4,5	4,5	4,8	4,7	4,6	4,5	4,5	4,3
Jiná vazba	<0,1	<0,1	<0,1	<0,1	<0,1	<0,1	<0,1	<0,1	<0,1	<0,1	<0,1
Alternativní trest (bez odnětí svobody)	9	10	10,9	10,8	11,5	11,4	12,1	12,6	12,5	12,5	12,4
Probace	4,3	4,8	5,4	5,7	6,2	6,1	6,4	6,8	7,1	7,3	7,3
Nařízení k výkonu obecně prospěšné práce	4,7	5,2	5,5	5,1	5,3	5,3	5,7	5,7	5,2	4,9	4,7
Nařízení kontrolované docházky	-	-	-	-	-	-	<0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Nařízení k omezení svobody	-	-	-	-	-	-	-	-	0,1	0,2	0,2
Nařízení k protitoxikomanickému léčení a testování	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0,1
Peněžní trest	137	137	134	119	114	112	107	105	96	84	77
Pokuta	135	135	132	117	112	110	105	104	95	83	76
Nařízení k náhradě škody	2	2	2	2	2	2	2	1	1	1	1
Jiný trest	17,6	18,3	18,6	18,2	17,3	17,1	17,2	16,5	15,2	14,1	13
Nepříčetnost, hospitalizace, opatrovnictví	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2	0,2	0,1	0,1	0,1
Výstraha nebo soudní důtka	16,6	17,2	17,4	17	16,3	15,8	15,8	15	13,9	12,9	11,8
Absolutní zproštění viny	0,8	0,9	1	1	0,8	1	1	1,1	1	1	1
Předání řízení o dětech	<0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2	0,2	0,2	0,2	0,1	0,1

Tabulka 7 ukazuje obecné zvýšení počtu osob, jimž byl udělen vazební trest od roku 1990, ačkoli toto číslo začalo postupně od dosažení vrcholu v polovině 90.let klesat. Došlo také ke stabilnímu zvýšení počtu udělených alternativních trestů, zatímco uplatnění peněžních a jiných trestů zdá se klesat.

Tabulka 8: Osoby, jimž byla prokázána obžaloba (podle trestného činu/přečinu a trestu), 2000 (%)

Trestný čin nebo přečin	Vazební trest	Alternativní trest	Peněžní pokuta	Jiný trest
Všechny trestné činy a přečiny	13	11	66	11
Všechny trestné činy	25	18	44	13
Nesexuální násilné trestné činy (<i>Non-sexual crimes of violence</i>)	40	28	22	10
Zabití (<i>Homicide</i>)	85	8	1	6
Vážné napadení (<i>Serious assault</i>)	50	31	15	4
Držení útočných zbraní (<i>Handling off. weapons</i>)	27	29	32	12
Loupež (<i>Robbery</i>)	70	21	5	4
Jiné	18	28	14	40
Trestné činy proti mravnosti (<i>Crimes of indecency</i>)	29	23	31	16
Sexuální napadení (<i>Sexual assault</i>)	60	20	11	9
Obscenní a neslušné chování (<i>Lewd and indecent behaviour</i>)	39	38	16	6
Jiné	10	12	51	27
Trestné činy proti poctivosti (<i>Crimes of Dishonesty</i>)	29	20	39	12
Vloupání (<i>Housebreaking</i>)	53	25	16	6
Krádež otevřením zamčených míst (<i>Theft by opening lockfast places</i>)	37	27	27	9
Krádež motorového vozidla (<i>Theft of motor vehicle</i>)	30	30	30	11
Krádež v obchodě (<i>Shoplifting</i>)	26	14	46	14
Jiná krádež	24	18	44	14
Podvod	9	16	62	12
Jiné	25	25	38	11
Žhářství (<i>fire-raising</i>), vandalismus atd.	7	11	70	12
Žhářství	32	38	17	13
Vandalismus, atd.	7	10	72	12
Jiné trestné činy	16	14	52	18
Trestné činy proti veřejné spravedlnosti (<i>Crimes against public justice</i>)	18	16	40	27
Drogy	14	13	64	9
Jiné	62	15	15	8
Všechny přečiny	7	7	77	10
Různé přečiny	13	12	57	18
Prosté napadení (<i>Simple assault</i>)	13	16	54	17
Narušování klidu (<i>Breach of peace</i>)	8	6	67	19
Opilost (<i>Drunkness</i>)	1	1	76	21
Jiné	19	15	47	19
Dopravní přestupky	3	3	91	3
Nebezpečná a nedbalá jízda (<i>Dangerous and careless driving</i>)	4	3	89	4
Řízení pod vlivem alkoholu (<i>Drunk driving</i>)	2	6	91	1
Překročení povolené rychlosti (<i>Speeding</i>)	-	<0,5	99	<0,5
Nezákonné užití vozidla (<i>Unlawful use of vehicle</i>)	6	4	83	7
Delikty poškozování motorových vozidel (<i>Vehicle defect offences</i>)	-	-	93	7
Jiné	<0,5	<0,5	97	2

Tabulka 8 ukazuje, že v roce 2000 byly peněžní tresty nejčastějším trestem uloženým obviněným osobám. Těchto řešení bylo použito u valné většiny přečinů a velkého množství trestných činů jako např. vandalismu a trestných činu souvisejících s drogami. Vazební tresty zůstaly nejčastějším opatřením u nesexuálních násilných trestných činů jako např. zabití, vážného ublížení na zdraví a loupeže.

Tabulka 9: Osoby, kterým byla prokázána obžaloba, a kteří dostali vazební trest (podle trestného činu/přečinu), 1990-2000 (%)

Trestný čin nebo přečin	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Všechny trestné činy a přečiny	7	8	8	9	10	10	11	11	11	13	13
Všechny trestné činy	18	19	19	21	22	22	23	22	22	25	25
Nesexuální násilné trestné činy (<i>Non-sexual crimes of violence</i>)	35	34	38	41	41	40	41	38	38	39	40
Zabití (<i>Homicide</i>)	74	69	86	85	83	86	88	86	88	81	85
Vážné napadení (<i>Serious assault</i>)	48	48	52	53	51	51	53	48	48	49	50
Držení útočných zbraní (<i>Handling off. weapons</i>)	12	13	19	23	25	25	27	25	24	25	27
Loupež (<i>Robbery</i>)	65	61	66	68	63	65	64	64	70	70	70
Jiné	8	13	10	12	17	21	27	20	19	18	18
Trestné činy proti mravnosti (<i>Crimes of indecency</i>)	13	12	13	14	16	18	23	21	19	27	29
Sexuální napadení (<i>Sexual assault</i>)	54	51	51	61	54	58	58	50	52	61	60
Obscenní a neslušné chování (<i>Lewd and indecent behaviour</i>)	23	20	27	25	37	38	40	42	44	43	39
Jiné	4	5	3	3	3	5	6	7	4	7	10
Trestné činy proti poctivosti (<i>Crimes of Dishonesty</i>)	20	21	21	23	25	25	25	25	26	29	29
Vloupání (<i>Housebreaking</i>)	35	35	37	41	43	44	44	45	47	51	53
Krádež otevřením zamčených míst (<i>Theft by opening lockfast places</i>)	21	24	23	25	29	31	31	33	33	36	37
Krádež motorového vozidla (<i>Theft of motor vehicle</i>)	21	22	26	28	30	30	32	30	29	31	30
Krádež v obchodě (<i>Shoplifting</i>)	17	18	17	20	23	21	20	21	22	26	26
Jiná krádež	15	15	16	18	20	20	20	22	24	26	24
Podvod	9	10	9	9	8	8	11	9	12	13	9
Jiné	17	19	19	20	21	22	22	24	23	25	25
Žhářství (<i>fire-raising</i>), vandalismus atd.	6	6	7	7	7	7	7	7	7	7	7
Žhářství	24	22	27	28	28	29	38	35	29	22	32
Vandalismus, atd.	5	6	6	7	7	7	7	6	7	7	7
Jiné trestné činy	15	14	14	15	15	16	18	15	15	16	16
Trestné činy proti veřejné spravedlnosti (<i>Crimes against public justice</i>)	18	17	17	19	19	19	19	15	16	17	18
Drogy	10	10	9	10	10	13	17	15	14	15	14
Jiné	13	30	48	32	22	39	26	14	33	48	62
Všechny přečiny	3	3	3	4	4	5	5	6	6	6	7
Různé přečiny	5	6	6	7	8	8	9	9	11	12	13
Prosté napadení (<i>Simple assault</i>)	9	9	10	11	12	11	13	12	12	12	13
Narušování klidu (<i>Breach of peace</i>)	4	5	5	6	7	6	7	7	7	8	8
Opilost (<i>Drunkenness</i>)	1	<0,5	1	<0,5	1	1	1	2	2	3	1
Jiné	4	5	4	6	8	10	10	11	16	20	19
Dopravní přestupky	1	1	1	2	2	2	2	2	2	2	3
Nebezpečná a nedbalá jízda (<i>Dangerous and careless driving</i>)	1	1	1	2	3	3	3	3	3	4	4
Řízení pod vlivem alkoholu (<i>Drunk driving</i>)	1	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2

Překročení povolené rychlosti (<i>Speeding</i>)	-	-	<0,5	-	-	-	-	-	-	-	-
Nezákonné užití vozidla (<i>Unlawful use of vehicle</i>)	3	3	3	3	4	4	5	5	5	6	6
Delikty poškozování motorových vozidel (<i>Vehicle defect offences</i>)	-	-	-	-	-	-	-	-	<0,5	-	-
Jiné	<0,5	<0,5	<0,5	<0,5	<0,5	<0,5	<0,5	<0,5	<0,5	<0,5	<0,5

Tabulka 9 ukazuje, že téměř u každého typu trestného činu nebo přečinu došlo k obecnému zvýšení procenta obviněných osob, jimž byl udělen trest odnětí svobody. Jedinou výjimkou jsou podvody, kde procento vazebních trestů zůstalo na stejné úrovni, a některé dopravní přestupky (např. překročení povolené rychlosti), kde většina případů byla i nadále řešena prostřednictvím peněžních pokut.

Tabulka 10: Průměrná denní populace věznic 1995-2001 (údaje z výročních zpráv Skotské vězeňské služby 1999-2000 a 2000-2001)

Typ vazby	95-96	96-97	97-98	98-99	99-00	00-01
Zpětvezetí do vazby	988	1021	927	971	975	880
Osoby ve výkonu trestu odnětí svobody	4644	4971	5133	5057	4999	5003
Dospělí pachatelé	3921	4173	4359	4348	4320	4347
Méně než 4 roky	2022	2183	2141	2036	1987	2024
4 a více let (včetně doživotí)	1899	1990	2218	2312	2333	2323
Mladiství pachatelé	723	798	773	710	697	656
Méně než 4 roky	588	623	574	518	502	481
4 a více let (včetně doživotí)	135	175	200	191	176	175
Celkem	5632	5992	6059	6029	5974	5883

Tabulka 10 ukazuje, že od poloviny 90. let celková průměrná denní populace věznic ve Skotsku zůstala téměř neměnná. Je vidět, že počet mladistvých pachatelů obecně poklesl, stejně jako počet vězňů, kteří byli vzati zpět do vazby. Tento pokles je však vyrovnán nárůstem v počtu dospělých vězňů, kterým byl uložen trest na 4 a více let.

12. Bibliografie

Neexistují významné texty o skotském trestním právu nebo řízení, které byly přeloženy do jiných evropských jazyků. Je však k dispozici velká škála informací (v angličtině).

Demografické otázky

Statistiky o demografických otázkách pravidelně vydává Státní statistický úřad (*National Statistics*), což je oficiální zdroj úředních informací o ekonomice a společnosti Spojeného království (<http://www.statistics.gov.uk>)

Zdroje trestního práva

- HUME, D. *Commentaries on the Law of Scotland Respecting Crimes* (4th ed. By BELL, B.R.). Edinburgh: Bell and Bradfute, 1844 (znovu vydala Law Society of Scotland v roce 1986) (ISBN: 0902023160)
- MACDONALD, J.H.A. *Practical Treatise on the Criminal Law of Scotland* (5th ed. By WALKER, J. and STEVENSON, S.J.). Edinburgh: W. Green, 1948 (ISBN: 071325660)
- *Scots Law Times*. (ISSN: 0036-908X)
- *Session Cases*. (ISSN: 0037-282X)
- *Scottish Criminal Case Reports*. (ISSN: 0263-2381)
- *Statutes in Force* – Official Revised Edition. (ISBN (latest guide): 0118041444) *Current Law Statutes* series (ISBN 0421548002).

Zdroje trestního řízení

- *Criminal procedure (Scotland) Act 1995*. London: HMSO, 1995 Chapter 46 (ISBN: 0105446955)

Texty o trestním právu

- GORDON, G.H. *Criminal Law* (3rd ed. By CHRISTIE M.). Edinburgh. W. Green, 2000 (Vol.1) and 2001 (Vol. 2). (ISBN 0414010566)
- JONES, T.H. and CHRISTIE, M.G.A. *Criminal Law*. Edinburgh: W. Green / Sweet & Maxwell, 1996 (ISBN: 0414011465)
- GANE, C.H.W. and STODDART, C.N. *A casebook on Scottish Criminal Law*. Edinburgh: W. Green / Sweet & Maxwell, 1996 (ISBN: 041400843X)

Texty o trestním řízení a trestní justici

- RENTON & BROWN´ S CRIMINAL PROCEDURE (6th ed. By GORDON G.H.). Edinburgh: W. Green / Sweet and Maxwell, 1996. (ISBN 0414011511) (sešit s volnými listy, který je pravidelně aktualizován).
- BROWN, A.N. *Criminal Evidence and procedure*. Edinburgh: T & T Clark, 1996. (ISBN: 0567005119)
- GANE, C.H.W. and STODDART, C.N. *Criminal Procedure in Scotland: Cases and Materials*. Edinburgh: W. Green /Sweet & Maxwell, 1994. (ISBN: 0414010280)
- GANE, C.H.W. „Scotland.“ V: C. VAN DEN WYNGAERT, ed. *Criminal Procedure Systems in the European Community*. London: Butterworths, 1993. (ISBN: 0406022763)
- DUFF, P. and HUTTON, N. (eds.) *Criminal Justice in Scotland*. Aldershot: Ashgate, 1999. (ISBN: 1588218909)

- SCOTTISH POLICE COLLEGE. „Scotland.“ V: ASSOCIATION OF EUROPEAN POLICE COLLEGES. *Police and Justice systems in the Euroepan Union*. Apeldoorn, LSOP, 2000. (ISBN: 9055001171)
- STEWART, A.L. *The Scottish Criminal Courts in Action* (2nd ed.). Edinburgh: Butterworths, 1997. (ISBN: 0406999430)

Děti

- NORRIE, K. McK. *Children's Hearings in Scotland*. Edinburgh: W. Green / Sweet and Maxwell, 1997. (ISBN: 041401759)

Vězeňský systém

- McMANUS, J.J. *Prisons, prisoners and the Law*. Edinburgh: W. Green / Sweet & Maxwell, 1994. (ISBN: 0414010191)
- *Scottish Prison Service* (website): <http://www.sps.gov.uk>

Odsuzování

- NICHOLSON, G.C.B. *The Law and Practice of Sentencing*. Edinburgh: W. Green, 1992. (ISBN: 0414010116)

Statistika trestných činů a trestní justice

- SCOTTISH EXECUTIVE STATISTICS SERVICE. *Statistical Bulletin (Criminal Justice Series)*. Edinburgh: National Statistics, 2001.
- *National Statistics* (website): <http://www.scotland.gov.uk/stats>.
- *Scottish Prison Service* (website): <http://sps.gov.uk>

Odsuzování

- NICHOLSON, G.C.B. *The Law and Practice of Sentencing*. Edinburgh: W. Green, 1992. (ISBN: 0414010116)

Statistika trestných činů a trestní justice

- SCOTTISH EXECUTIVE STATISTICS SERVICE. *Statistical Bulletin (Criminal Justice Series)*. Edinburgh: National Statistics, 2001.
- *National Statistics* (website): <http://www.scotland.gov.uk/stats>.
- *Scottish Prison Service* (website): <http://sps.gov.uk>

PODĚKOVÁNÍ

Autoři by rádi zmínili několik zdrojů, z nichž při práci na této studii čerpali.

- V kapitole 1: Demografické statistiky byly získány ze Státního statistického úřadu (*National Statistics*) a Obecného skotského registru (*General Register for Scotland*).
- V kapitole 2 a 3: Informace ohledně historického vývoje skotského trestního práva v kapitole 2 čerpány z *Criminal Law* od Jones and Christie (W. Green / Sweet & Maxwell, 1996), *Brown's Criminal Evidence and Procedure* (T & T Clark, 1996), *Sheehan's Criminal Procedure* (Butterworths, 1990).
- V kapitole 5: konzultovali jsme opět text Jonese a Christieho, a použili Ganeův a Stoddartův *Casebook on Scottish Criminal Law* (W. Green, 2001).
- V kapitole 6: v obecných otázkách pravidelně konzultována Ganeova esej v knize Van Den Wyngaerta *Criminal Procedure Systems in the European Community* (Butterworths, 1993) a použity výše citované texty Browna. Informace pro několik dalších kapitol jsme čerpali z esejů v Duffově a Huttonově *Criminal Justice in Scotland* (Ashgate, 1999) včetně: Duff, *The Prosecution Service: Independence and Accountability*; Moody, *Victims of Crime*;, McManus, *Imprisonment and Other Custodial Sentences*; a Hutton, *Sentencing in Scotland*. V kapitole o policejním dohledu jsme informace čerpali hlavně ze „skotské“ kapitoly textu AEPC o *Policejním dohledu v Evropské Unii (Policing in the European Union)*, použité s laskavým svolením Policejní akademie v Tulliallanu (Tulliallan Police Training Academy).
- V kapitole 9: zpracována za použití McManusova textu *Prisons, Prisoners and the Law* (W. Green, 1994). Současná situace byla zjištěna pomocí konzultace se Skotskou správou věznic (Scottish Prison Service).
- V kapitole 11: Statistika byly sestaveny pomocí Statistické ročenky o trestní justici 2000 (*2000 Statistical Bulletin on Criminal Justice*), kterou vydal Skotský vládní statistický úřad (*Scottish Executive Statistics Service*), a výročních zpráv Skotské vězeňské služby (*Scottish Prison Service*) 1999-2000 a 2001-2002.

Dále bychom chtěli co nejsrdečněji poděkovat následujícím osobám, jejichž pomoc práci autorů značně usnadnila: Polly St Aubyn z Policejní akademie v Tulliallan, Fiona Davies ze Skotské správy věznic, a Leanne Russell za pomoc a příspěvky během práce na tomto projektu.

PŘÍLOHA 1

1. Demografické otázky

- 1.1 Jaký je celkový počet obyvatelstva k 1. lednu 20__?
- 1.2 Jaký je nejnižší věk trestní odpovědnosti? Jedná se o absolutní hranici, nebo je soudům přidělena diskreční pravomoc případ od případu? Kolik obyvatel dosáhlo tohoto minimálního věku trestní odpovědnosti?
- 1.3 Jaký je věk dosažení plné (zletilé) trestní odpovědnosti? Kolik obyvatel dosáhlo tohoto věku?
- 1.4 Jaký je celkový počet nerodilých obyvatel (cizinců) k 1. lednu 20__?
- 1.5 Které nejdůležitější národnosti tito cizinci zastupují?
- 1.6 Jaký podíl obyvatelstva žije v městských oblastech? (Jaká definice městských oblastí se používá ve vašem státě?)
- 1.7 Kolik lidí je zaměstnáno? Jaké procento zaměstnaných tvoří muži? Jaký je podíl nezaměstnanosti?

2. Ustanovení trestního práva

- 2.1 Popište prosím stručnou historii trestního řádu vašeho státu. Kdy byl uzákoněn? Byl ovlivněn cizími trestními řády a pokud ano, kterými? K jakým hlavním reformám trestního řádu došlo po roce 1945?
- 2.2 Ve kterých jazycích byl trestní řád oficiálně vydán? Překlady do kterých jazyků jsou k dispozici (angličtina, francouzština, němčina, španělština, ruština, jiný jazyk)? Uveďte prosím bibliografické odkazy a popř. ISBN.
- 2.3 Jaká další základní ustanovení obsahují definice trestných činů jako např. trestných činů souvisejících s narkotiky, dopravní přestupky, trestné činy ohrožení životního prostředí nebo hospodářské trestné činy? Uveďte prosím seznam těchto zákonů s datem přijetí a popište stručně jejich obsah. Uveďte prosím pokud se porušení těchto zákonů považuje za administrativní porušení nebo přestupek.

3. Ustanovení procesního práva

- 3.1 Popište prosím stručně historii trestně procesního řádu ve vaší zemi. Kdy byl uzákoněn? Ovlivnily ho cizí procesní řády, a pokud ano, které? K jakým nejdůležitějším reformám řádu došlo po roce 1945?
- 3.2 Ve kterých jazycích byl procesní řád oficiálně vydán? Překlady do kterých jazyků jsou k dispozici (angličtina, francouzština, němčina, španělština, ruština, jiný jazyk)? Uveďte prosím bibliografické odkazy a popř. ISBN.
- 3.3 Jaké další zákony obsahují ustanovení o trestním řízení? Uveďte prosím seznam těchto zákonů s datem přijetí a popište stručně jejich obsah. Pokud má vaše země systém

administrativně trestných činů, uveďte též prosím zákon, který obsahuje příslušná procesní ustanovení.

- 3.4 Existuje zvláštní zákon pro mladistvé pachatele? Uveďte prosím datum uzákonění a popište stručně jeho obsah.

4. Soudní systém a prosazování trestní justice

- 4.1 Uveďte prosím stručnou historii zákona o organizaci systému soudů (pokud je oddělený od procesního řádu). Kdy byl uzákoněn? K jakým nejdůležitějším reformám zákona došlo po roce 1945?
- 4.2 Ve kterých jazycích byl tento zákon oficiálně vydán? Překlady do kterých jazyků jsou k dispozici (angličtina, francouzština, němčina, španělština, ruština, jiný jazyk)? Uveďte prosím bibliografické odkazy a popř. ISBN.
- 4.3 Jaké další zákony obsahují ustanovení o organizaci soudního systému? Uveďte prosím seznam těchto zákonů s datem přijetí a popište stručně jejich obsah.
- 4.4 Které zákony obsahují ustanovení o organizaci policie, advokacie, a vězeňské a probační službě?
- 4.5 Existuje zvláštní zákon o trestním řízení v případě mladistvých pachatelů? Uveďte prosím datum uzákonění a popište stručně jeho obsah.

5. Základní principy trestního práva a řízení

- 5.1 Je v trestním řádu uzákoněn princip zákonnosti? Pokud ano, připojte prosím anglický překlad příslušných ustanovení.
- 5.2 Která dělení trestných činů (např. trestný čin / delikt / přestupek nebo Vegrehen / Verbrechen) činí trestní řád, a na jakých kritériích je toto dělení založeno? Používá se stejného dělení i u jiných ustanovení trestního práva, a pokud ne, jaká dělení jsou použita?
- 5.3 Jaký je minimální a maximální věk, kdy je s pachatelem jednáno jako s mladistvým? Jaký je minimální věk, při kterém se s pachatelem jedná jako s dospělým pachatelem?
- 5.4 Uznává trestní řád absolutní odpovědnost za některé trestné činy nebo kategorie trestných činů? Pokud ano, o které trestné činy se jedná?
- 5.5 Je absolutní odpovědnost za některé trestné činy nebo kategorie trestných činů uznávána jinde v trestním právu? Pokud ano, o které trestné činy se jedná?
- 5.6 Omezuje se trestní odpovědnost na jedince, nebo mohou nést zodpovědnost též skupiny osob („společná odpovědnost“)?
- 5.7 Jaké důvody pro ospravedlnění vyjadřuje trestní řád? Uznává precedenční právo jiné důvody kromě těchto písemných důvodů?

- 5.8 Jaká časová období vylučují stíhání trestných činů?
- 5.9 Je trestní řád rozdělen na část obecnou a část zvláštní? Pokud ne, je použito jiné dělení? Pro uvedení přehledu obsahu trestního řádu připojte prosím heslovitý obsah, který obsahuje názvy částí a kapitol trestního řádu.
- 5.10 Uveďte prosím anglický překlad právníkové definice (a) vraždy, (b) úmyslného zabití, (c) loupeže, (d) úmyslného násilného útoku prostého, a (e) prosté krádeže. Které přitěžující okolnosti zmiňuje trestní řád v případech napadení a krádeže?

6. Organizace vyšetřování a trestního řízení

6.1. Obecné otázky

- 6.1.1 Popište prosím stručně hlavní aspekty běžného trestního řízení (např. jak řízení začíná, jak jsou shromažďovány a předkládány důkazy, kdo je předvolán, jaká je role obhajoby, kdo má právo být vyslyšen, kdo klade otázky).
- 6.1.2 Má fáze přípravného řízení vyšetřující nebo sporný charakter?
- 6.1.3 V jaké fázi má skončit fáze přípravného řízení a začít procesní fáze?
- 6.1.4 Má procesní fáze vyšetřující nebo sporný charakter?
- 6.1.5 Uznává váš systém úlohu vyšetřujícího soudce, a pokud ano, jaká je jeho funkce?
- 6.1.6 Je řád soudního řízení (*Code of Judicial Procedure*) rozdělen na obecnou a speciální část? Pokud ne, je použito jiné dělení? Pro uvedení přehledu obsahu řádu soudního řízení připojte prosím heslovitý obsah, který obsahuje názvy částí a kapitol řádu.

6.2 Zvláštní otázky

- 6.2.1 Popište prosím stručně fáze vzetí do vazby, zatčení a vazby ve fázi přípravného řízení tak, jak je využívá váš systém.
- 6.2.2 Jaké jsou právní předpoklady pro uplatnění vzetí do vazby / zatčení / vazby ve fázi přípravného řízení?
- 6.2.3 Kdo rozhoduje o použití vazby ve fázi přípravného řízení?
- 6.2.4 Jaká je maximální doba vazby ve fázi přípravného řízení stanovená zákonem? Objevuje se nějaká tendence ke zkrácení této maximální doby?
- 6.2.5 Kdo může požádat o přezkoumání rozhodnutí o umístění podezřelého do vazby ve fázi přípravného řízení, a/nebo zákon předepisuje automatické přezkoumání tohoto rozhodnutí v pravidelných intervalech?
- 6.2.6 Jak se doba vazby ve fázi přípravného řízení odečítá od trestu?

- 6.2.7 Jaké jsou obecné zákonné opravné prostředky (odvolání) proti rozhodnutí soudu první instance?
- 6.2.8 Lze případ projednávat v nepřítomnosti obžalovaného?
- 6.2.9 Popište prosím stručně hlavní pravidla pro důkazy (typy přípustných důkazů, způsoby získávání důkazů a jejich hodnocení).
- 6.3 Organizace pátrání a vyšetřování
- 6.3.1 Jaké je složení a vnitřní organizace státního úřadu, který zodpovídá za pátrání a vyšetřování trestných činů?
- 6.3.2 Kdo na tuto činnost dohlíží a kontroluje ji?
- 6.3.3 Podléhá tento úřad při vyšetřování konkrétních trestných činů písemným nebo ústním nařízením státního zastupitelství?
- 6.3.4 Existují zvláštní úřady na vymáhání zákona k prošetření (1) dopravních přestupků, (2) trestných činů souvisejících s drogami, (3) trestných činů nezákonného použití střelných zbraní, (4) trestných činů ohrožení životního prostředí, (5) hospodářských trestných činů nebo jiných kategorií trestných činů?
- 6.4 Organizace úřadu státního zastupitelství
- 6.4.1 Jaké je složení a vnitřní organizace úřadu státního zastupitelství?
- 6.4.2 Jaké hlavní povinnosti a pravomoci má státní zastupitelství v trestních případech?
- 6.4.3 Je státní zastupitelství závislým nebo nezávislým orgánem? Musí jeho rozhodnutí přezkoumat ještě jiný orgán? Komu je přiděleno právo vydávat směrnice státnímu zastupitelství ve věcech (a) obecné politiky trestního stíhání a (b) trestního stíhání konkrétních případů?
- 6.4.4 Jaké možnosti má ve vašem systému policie nebo státní zastupitelství při oficiálním uzavření případu na základě např. vyrovnání, výstrahy nebo zjednodušeného řízení?
- 6.5 Organizace soudů
- 6.5.1 Jaké je složení a vnitřní organizace soudního systému?
- 6.5.2 Které soudy projednávají trestné činy jako první instance a jako odvolací instance?
- 6.5.3 Jaká jsou hlavní pravidla jurisdikce?
- 6.5.4 Které trestné činy soudí celá soudní lavice a které jediný soudce?
- 6.5.5 Které formy účasti laiků uznává váš systém? Jaké otázky mají soudci z lidu kompetenci rozhodovat?

- 6.5.6 Který je nejvyšší soud v trestních záležitostech? Je tento soud kompetentní přezkoumávat rozhodnutí jako celek, je přezkoumání omezeno na otázky, proti nimž bylo podáno odvolání, je omezeno na kontrolu řádného procesu a spravedlnosti řízení?
- 6.5.7 Jaký je význam rozhodnutí nejvyšších soudů coby precedens?
- 6.6 Advokacie a právní zastupování
- 6.6.1 Jaká zákonná práva má advokacie během fáze přípravného řízení?
- 6.6.2 Má podezřelý právo na obhajobu bezprostředně po vzetí do vazby / zatčení policií? Má podezřelý toto právo během vazby ve fázi přípravného řízení?
- 6.6.3 Je bezplatná právní pomoc poskytována (1) těm, kteří jsou vzati do vazby / zatčeni policií, (2) těm, kteří jsou ve vazbě ve fázi přípravného řízení, a/nebo (3) těm, kteří jsou obžalováni z trestného činu? Pokud ano, za jakých podmínek je bezplatná právní pomoc poskytována?
- 6.6.4 Jaké kvalifikace musí splňovat člen advokátní komory nebo obhajoby?
- 6.7 Postavení oběti
- 6.7.1 Uznává váš systém právní definici „oběti“ („poškozeného“, „žalující strany“)?
- 6.7.2 Má oběť oficiálně uznávanou roli ve fázi přípravného řízení (např. při předkládání důkazů nebo vyslyšení)?
- 6.7.3 Má oběť zákonné právo na opravné prostředky proti rozhodnutí policie nebo státního zástupce nepokračovat v případě?
- 6.7.4 Má oběť právo předložit občanskoprávní nároky v souvislosti s trestním řízením? Existují nějaká omezení tohoto práva?
- 6.7.5 Má oběť právo podat trestní žalobu a/nebo být vyslyšena ve věcech žaloby podané ze strany státního zástupce?
- 6.7.6 Má oběť právo na obhajobu?
- 6.7.7 Má oběť právo na odvolání?
- 6.7.8 Pomáhá oběti stát při vymáhání odškodnění ze strany pachatele?
- 6.7.9 Má oběť právo na odškodnění od státu za újmu nebo ztrátu, která jí byla způsobena v souvislosti s trestným činem? Pokud ano, popište prosím stručně uplatňovaný systém.
- 6.7.10 Má váš stát státní a/nebo místní programy na podporu obětí? Pokud ano, popište prosím stručně tyto programy včetně toho do jaké míry tyto programy podporuje stát.

7. Odsuzování a systém trestů

- 7.1 Jakou klasifikaci trestů stanoví trestní řád?
- 7.2 Rozlišuje trestní řád mezi tresty a opatřeními a/nebo mezi hlavními a doplňkovými tresty?
- 7.3 Stanoví trestní řád nebo jiný zákon zvláštní opatření pro mladistvé? Pokud ano, popište prosím tato opatření.
- 7.4 Stanoví trestní řád nebo jiný zákon zvláštní opatření pro státní zaměstnance, armádní personál nebo jiné skupiny?
- 7.5 Uveďte prosím informace týkající se ustanovení u následujících trestů:
- trest smrti
 - odnětí svobody (obecná minimální a maximální délka)
 - omezení svobody na dobu neurčitou
 - jiné formy vazby (obecná minimální a maximální délka)
 - probace a jiná opatření zahrnující dohled
 - obecně prospěšné práce
 - nařízení k odškodnění
 - pokuty a/nebo denní pokuty (*day-fines*) (obecná minimální a maximální výše, jak se vypočítává výše denních pokut)
 - (jiné) alternativy nebo náhrady trestu odnětí svobody nebo pokuty.
- 7.6 Může být v případě nezaplacení pokuty tato přeměněna na trest odnětí svobody nebo jiný trest? Jaká je délka odnětí svobody v tomto případě, nebo přísnost trestu? Kdo o převedení pokuty na trest odnětí svobody rozhoduje?
- 7.7 Jaká opatření (např. odebrání řidičského oprávnění, omezení práv) mohou být uložena dospělým jako reakce na trestný čin? V jakých případech lze tato opatření uplatnit a na jak dlouho?
- 7.8 Obsahuje trestní řád (nebo jiný zákon) obecná ustanovení o odsuzování? Pokud ano, vysvětlete je prosím stručně.
- 7.9 Jaké obecné nebo specifické tresty nebo opatření se uplatňují u (1) dopravních přestupků, (2) trestných činů souvisejících s narkotiky, (3) trestných činů nezákonného použití střelné zbraně, (4) trestných činů ohrožení životního prostředí a (5) hospodářských trestných činů?

8. Podmínečné odsouzení a probace

- 8.1 Popište prosím základní ustanovení týkající se podmíněného odsouzení.
- 8.2 U jakých trestných činů a trestů lze uplatnit podmíněčný trest?
- 8.3 Může soud uložit trest, který je podmíněn jen zčásti?

- 8.4 Jaké obecné nebo zvláštní podmínky mohou doprovázet podmíněčný nebo odložený trest?
- 8.5 Kdo dohlíží nad dodržováním těchto podmínek?
- 8.6 Jaký postup následuje v případě, že pachatel podmínku poruší, a jaké jsou možné následky?
- 8.7 Jaké jsou hlavní směry organizace probační služby na státní a regionální úrovni?
- 8.8 Jaké jsou hlavní funkce probační služby?
- 8.9 Jaká je role dobrovolníků v probačních činnostech?

9. Vězeňský systém a postpenitenciární péče

- 9.1.1 Je vězeňská správa součástí ministerstva spravedlnosti? Pokud ne, pod kterým ministerstvem funguje?
- 9.1.2 Jaké jsou hlavní směry organizace vězeňské správy?
- 9.1.3 Kdo zodpovídá za vytváření vězeňské politiky?
- 9.1.4 Popište prosím stručně základní legislativu ve věcech vymáhání trestů odnětí svobody a pokut, a právního postavení vězňů.
- 9.1.5 Popište prosím stručně vězeňský systém ve vaší zemi (počet, velikost a klasifikace věznic: se zvýšenou ostrahou, s polootevřeným režimem, s otevřeným režimem, víkendové vězení atd.).
- 9.1.6 Popište prosím stručně systém vězení pro mladistvé ve vaší zemi.
- 9.1.7 Kdo rozhoduje o umístění vězňů do různých věznic?
- 9.1.8 Umožňuje systém ve vaší zemi, aby vězeňskou celu sdílelo více vězňů?
- 9.1.9 Kterých činností se odsouzení vězni a zadržení ve vazbě ve fázi přípravného řízení musí účastnit (vězeňská práce, vzdělání, jiné)?
- 9.1.10 Za jakých podmínek může vězeň pracovat nebo se vzdělávat mimo vězení?
- 9.1.11 Za jakých podmínek může být vězni udělena dovolená?
- 9.1.12 Považuje se útěk z vězení za trestný čin, a pokud ano, jaký je minimální a maximální trest?
- 9.1.13 Mají vězení ve vaší zemi nějaké důležité menšinové kategorie vězňů (např. cizince)?
- 9.1.14 Je vaše země smluvní stranou nějaké mezinárodní konvence o postoupení vězňů domovskému státu k výkonu trestu odnětí svobody, který uložil soudce v zahraničí?

9.2 Podmínečné propuštění (parole), udělení milosti a postpenitenciární péče

- 9.2.1 Popište prosím základní ustanovení týkající se podmínečného propuštění (parole).
- 9.2.2 Za jakých právních podmínek může být vězeň podmínečně propuštěn, a jaká je minimální délka trestu, kterou musí vykonat?
- 9.2.3 Jaké obecné nebo zvláštní podmínky mohou doprovázet podmínečné propuštění?
- 9.2.4 Kdo o podmínečném propuštění rozhoduje?
- 9.2.5 Kdo dohlíží nad dodržováním podmínek?
- 9.2.6 Jaký postup následuje v případě, že pachatel podmínku poruší, a jaké jsou možné následky?
- 9.2.7 Která osoba nebo orgán je zmocněn k udělení milosti nebo amnestie?
- 9.2.8 Popište prosím stručně organizace postpenitenciární péče ve vaší zemi.
- 9.2.9 Jaké funkce má tato organizace (pomoc při zajištění ubytování a zaměstnání, poradenské služby atd.)?

10. Plány reformy

- 10.1 Existují nějaké hlavní reformy týkající se otázek, které jsou popsány v tomto dotazníku, které se v současné době projednávají, a které by měly v průběhu pěti let vejít v platnost? Pokud ano, popište prosím stručně účel těchto reforem, a který orgán nebo výbor tyto reformy připravuje. Uveďte prosím bibliografické odkazy.
- 10.2 Objevuje se ve vaší zemi tendence k omezení využití trestu odnětí svobody a/nebo rozšíření využití alternativních trestů? Pokud ano, popište prosím stručně důvody této tendence a dosažené výsledky.
- 10.3 Objevuje se ve vaší zemi tendence ke zvýšení trestů za určité trestné činy (např. trestné činy související s narkotiky, trestné činy ohrožení životního prostředí, určité závažné hospodářské trestné činy, určité závažné násilné trestné činy)? Pokud ano, popište prosím stručně důvody této tendence a dosažené výsledky.
- 10.4 Objevuje se ve vaší zemi tendence ke zvýšení podpory poskytované obětem trestných činů? Pokud ano, popište prosím stručně důvody této tendence a dosažené výsledky.

11. Výsledky statistiky trestných činů a trestní justice

Vypracujte prosím krátké shrnutí (cca 3-5 stran) trendů v trestné činnosti a fungování trestní justice ve vaší zemi za posledních deset let. Využijte dostupné statistické a výzkumné výsledky.

Toto shrnutí může obsahovat ukazatele v oblastech jako např.

- trendy v trestných činech zabití, loupeže, napadení a krádeže (NB otázka 5.10)
- míra objasnění
- počet obviněných pachatelů
- počet různých uložených trestů
- trendy ve využití trestů odnětí svobody a v celkovém počtu vězeňské populace.

12. Bibliografie

Uveďte prosím seznam obecných referencí v oblasti trestné činnosti a trestní justice ve vaší zemi. Věnujte prosím zvláštní pozornost referencím dostupným v předních světových jazycích.

Systémy trestní justice v Evropě a Severní Americe : SKOTSKO

Autoři: Alex Gibb
Peter Duff

Vydavatel: Institut pro kriminologii a sociální prevenci

Určeno: Pro odbornou veřejnost

Tiskárna: Vydavatelství KUFR
František Kurzweil
Naskové 3, Praha 5

Dáno do tisku: duben 2003

Vydání: první

Náklad: 150 výtisků

www.kriminologie.cz

ISBN 80-7338-014-5